

ZESZYTY NAUKOWE **3/2019**

**Gospodarka
finansowa samorządu
terytorialnego**

Prace badawcze studentów

pod redakcją Marty Sadowy

WSZECHNICA POLSKA
Szkoła Wyższa w Warszawie

Recenzent
dr Jacek Sierak
Szkola Główna Handlowa

Redakcja naukowa
prof. dr hab. Marta Sadowy

Redakcja wydawnicza
Bogumił Paszkiewicz
Projekt graficzny i typograficzny
Krystyna Bukowczyk

Copyright © Wszechnica Polska Szkoła Wyższa w Warszawie, 2019

ISSN 2300-990X

Nakład 100 egz.

WSZECHNICA POLSKA
Szkoła Wyższa w Warszawie

Pałac Kultury i Nauki
00-901 Warszawa, pl. Defilad 1
rekrutacja@wszechnicapolska.edu.pl

www.wszechnicapolska.edu.pl

Spis treści

Marta Sadowy	
Wprowadzenie	5
Rafał Jewdoszuk	
Analiza i ocena realizacji budżetu gminy Ożarów Mazowiecki w latach 2012-2016	9
Kamila Małgorzata Jęczmieniowska	
Inwestycje jako czynnik rozwoju gminy Wiązowna	31
Iwona Bielska	
Inwestycje realizowane przez Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w m.st. Warszawie S.A. w latach 2014-2017	55
Karolina Elżbieta Morawska	
Rola podatku od nieruchomości w budżecie gminy Dąbrowka	77
Daria Klepczarek	
Polityka oświatowa i finansowanie jej realizacji na podstawie gminy Michałowice w latach 2014-2015	103
Anna Kaczyńska	
Formy promocji dzielnicy Wilanów i ich skuteczność	119

Marta Sadowy

Wprowadzenie

Reaktywacja samorządu terytorialnego w 1990 r. pociągnęła za sobą istotne zmiany w systemie finansów publicznych. Doprowadziła do wyodrębnienia finansów jednostek samorządu terytorialnego (JST). Gwarantem tych zmian są zapisy w art. 167 ust. 4 Konstytucji RP, zapewniające JST udział w dochodach publicznych odpowiedni do przypadających im zadań (Dz.U. z 1997 nr 78 poz. 483 z późn. zm.).

Decentralizacja terytorialna stanowi jeden z najważniejszych elementów programu integracji europejskiej, co zawarte zostało w zatwierdzonej przez Radę Europy w 1985 r. Europejskiej Karcie Samorządu Terytorialnego (EKST). Określiła ona ideę samorządności, polegającą na uprawnieniu samorządu terytorialnego do zarządzania częścią przypadających mu spraw publicznych na własną odpowiedzialność oraz w interesie lokalnych społeczności.

Polska ratyfikowała EKST w 1994 r. Problemy decentralizacji zakresu zadań i odpowiadających im finansów koncentrują się na najniższym szczeblu struktury sektora samorządowego, tj. w gminach. Gmina jest najmniejszą i zarazem podstawową JST. W niej bowiem istnieją warunki do stosunkowo najbardziej trafnego rozpoznania potrzeb, pilności ich realizowania oraz stosowania rozwiązań racjonalnych przy wykorzystaniu odpowiednich środków.

Dokonanie podziału dochodów publicznych oraz określenie dochodów własnych JST trwało jednak dosyć długo. Dopiero przyjęta w dn. 13 listopada 2003 r. ustawa o dochodach JST (tekst jedn. Dz.U. 2015 poz. 513) okazała się w miarę stabilna i z niedużymi zmianami obowiązuje do dziś. System dochodów JST, z jednej strony trwały w czasie, musi być jednocześnie zróżnicowany i elastyczny, tzn. taki, który zapewni JST finansowanie zadań w stale zmieniających się uwarunkowaniach gospodarczych i społecznych, a nawet politycznych.

Podstawą w tych warunkach stają się dochody własne, gwarantujące samodzielność w ich wydatkowaniu, uzupełnione instrumentami wyrównawczymi, służącymi ochronie jednostek słabszych, co z reguły wynika z uwarunkowań niezależnych od nich.

Niniejsze opracowanie powstało na podstawie prac licencjackich napisanych w r.a. 2017/2018 na seminarium dyplomowym prowadzonym przez prof. em. SGH i WP dr hab. Martę Sadowy. Wszystkie prace dotyczą problematyki gospodarki finansowej samorządu terytorialnego na szczeblu gminy.

Zakres zadań powierzonych i realizowanych przez gminy jest bardzo obszerny, poczynając od planowania i gospodarowania przestrzenią gminy, utrzyma-

niem i rozwojem szeroko rozumianej lokalnej infrastruktury technicznej, aż po kompleks zagadnień związanych ze sfera społeczną.

Prace składające się na niniejsze opracowanie podejmują wybrane zagadnienia z zakresu gospodarki finansowej konkretnych gmin. Pierwsza z nich, której autorem jest **Rafał Jewdoszuk**, to *Analiza i ocena realizacji budżetu gminy Ożarów Mazowiecki w latach 2012-2016*. praca ta ma najbardziej ogólny charakter, jako że budżet jest podstawowym instrumentem gospodarki finansowej JST. Autor omawia w pracy cały proces stanowienia i realizacji budżetu poczynając od jego przygotowania i uchwalenia, poprzez konieczne zmiany, dokonywane w ciągu roku do analizy i oceny realizacji na przestrzeni 5 lat, co pozwoliło na wyciągnięcie wniosków odnośnie do zachodzących zmian i ich tendencji, a także prowadzonej przez władze gminy polityki finansowej.

Druga praca, **Kamili Małgorzaty Jęczmieniowskiej** nosi tytuł *Inwestycje jako czynnik rozwoju gminy Wiązowna* poświęcona jest zagadnieniom związanym z kreowaniem rozwoju gminy. Rozwój gminy rozumiany jako poprawa warunków życia mieszkańców oraz wzrost atrakcyjności i konkurencyjności danej JST względem otoczenia jest jedną z dwóch podstawowych funkcji JST obok tzw. funkcji obsługi, czyli zapewnienia świadczenia wszystkich usług użyteczności publicznej na odpowiednim poziomie. Autorka przedstawia realizację inwestycji w latach 2014-2017, ocenia ich potrzebę i efekty, źródła finansowania i ich wpływ na kondycję finansową gminy Wiązowna.

Trzecia praca, **Iwony Bielskiej** *Inwestycje realizowane przez MPWiK w m. st. Warszawie SA po wejściu Polski do UE, dotyczy realizacji bardzo dużego i wieloletniego programu Zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków w m. st. Warszawie*. Z pracy można się dowiedzieć, jak zorganizowany jest system wodociągów i kanalizacji w Warszawie, w ujęciu przestrzennym oraz jakie są wymagania jakościowe. Autorka przedstawiła również kolejne fazy realizacji projektu, źródła finansowania i uzyskane efekty.

Kolejne dwie prace dotyczą konkretnych zagadnień z zakresu gospodarki finansowej gminy. Pierwsza z nich, a czwarta w kolejności, to praca p. **Karoliny Elżbiety Morawskiej** *Rola podatku od nieruchomości w budżecie gminy Dąbrówka*. Podatek ten jest głównym źródłem dochodów własnych gminy. Autorka przedstawiła jego znaczenie w finansach gminy Dąbrówka, a także przeanalizowała i oceniła, jak polityka władz gminy zarządzania wielkością tego podatku wpłynęła na zwiększenie dochodów własnych gminy i możliwość wydatkowania uzyskanych środków na poprawę zaspokojenia potrzeb społeczności lokalnej.

Piąta w kolejności praca, **Darii Klepczarek** *Polityka oświatowa i finansowanie jej realizacji na podstawie gminy Michałowice w latach 2014-2015* dotyczy podstawowego kierunku wydatków z budżetu gminy na cele oświaty i wychowania. Środki na ten cel gmina otrzymuje w formie subwencji oświatowej z budżetu państwa. Autorka ukazała, jak dalece są to niewystarczające środki

i o ile władze gminy muszą je uzupełniać z dochodów własnych, aby zagwarantować odpowiedni standard usług w tym zakresie. Okres 2014-2015 pozwolił na ocenę występujących prawidłowości przed przystąpieniem do realizowanej obecnie reformy oświatowej.

Opracowanie zamyka szóstą pracę, **Anny Kaczyńskiej**, podejmująca nowe, niezbyt jeszcze rozpoznane zagadnienie z zakresu marketingu w JST. Praca nosi tytuł *Formy promocji dzielnicy Wilanów i ich skuteczność*. Autorka wskazuje w niej na specyfikę form marketingowych w odniesieniu do JST oraz koncentruje się na stosowanych formach promocji w nowej, dynamicznie rozwijającej się części tej południowej dzielnicy Warszawy, nazywanej popularnie „miasteczkiem Wilanów”.

Wymienione prace dyplomowe różnią się zarówno objętością, jak i szczegółowością podziału tekstu. Wynika to po części z podejścia poszczególnych autorów, jak również z zakresu i specyfiki zagadnień stanowiących przedmiot prezentowanych prac. Wymagały one przed przekazaniem do publikacji wykonania pewnych zmian redakcyjnych, co było już zadaniem promotora.

Opracowanie służyć może jako uzupełniający materiał dydaktyczny dla studentów kierunku Administracja oraz dla wszystkich osób zainteresowanych problematyką działalności samorządu terytorialnego.

Marta Sadowy

Rafał Jewdoszuk

Analiza i ocena realizacji budżetu gminy Ożarów Mazowiecki w latach 2012-2016

Wstęp

W niniejszej pracy dokonano analizy wykonania budżetu w podwarszawskiej gminie Ożarów Mazowiecki na przestrzeni ostatnich 5 lat. Celem artykułu jest zweryfikowanie, jak z niewątpliwie trudnym zagadnieniem, jakim jest budżet gminy poradzili sobie lokalni samorządowcy. Czy w dobry sposób oszacowano wysokość dochodów? Jak wyglądała sprawa wydatkowania środków publicznych? Czy wydatki były w zakładanej wysokości? Czy może jednak kwota odbiegała od tej prognozowanej? Była większa, bądź też mniejsza? Pytań, które można zadać przy tej okazji jest zdecydowanie więcej i odpowiedzi na nie znajdują się w dalszej części niniejszej pracy.

Pomocna w procesie analizy tych złożonych zagadnień była odpowiednia bibliografia, akty prawne regulujące omawiane zagadnienia oraz same uchwały budżetowe na kolejne lata, które były źródłem danych dla przeprowadzonej analizy.

Artykuł rozpoczyna omówienie procedury ustalania budżetu gminy, a także rola w całym procesie Regionalnej Izby Obrachunkowej. Następnie scharakteryzowano rozpatrywaną jednostkę samorządu terytorialnego, czyli gminę Ożarów Mazowiecki. W trzeciej, ostatniej części główna uwaga została poświęcona porównaniu danych zawartych w kolejnych budżetach ustalanych przez gminę Ożarów Mazowiecki. Skonfrontowano je z późniejszymi faktycznymi dochodami i wydatkami mającymi miejsce w konkretnych latach kalendarzowych, celem sprawdzenia wykonania budżetu. Na zakończenie dokonano podsumowania przeprowadzonej analizy, w której przedstawiono wnioski i ocenę z przeprowadzonych badań.

1. Prawne aspekty gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego i procedura uchwalania budżetu jednostki samorządu terytorialnego

Budżet jest podstawowym dokumentem gospodarki finansowej jednostki samorządu terytorialnego i gwarantem realizacji zadań nałożonych na nią. Procedura uchwalania budżetu gminy jest ściśle określona zapisami odpowiednich aktów prawnych. Podstawowym aktem prawnym określającym funkcjonowanie gmin jest ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 1990 Nr 16 poz. 95).

Rozdział 6 tej ustawy został poświęcony w całości gminnej gospodarce finansowej. Jego treść zawiera tak kluczową informację, jak to, że „gmina samodzielnie prowadzi gospodarkę finansową na podstawie uchwały budżetowej gminy”.¹

¹Dużo bardziej obszerny i szczegółowy zarazem opis procesu uchwalania budżetu gminy zawiera Ustawa o finansach publicznych z dnia 27 sierpnia 2009 roku (Dz.U. 2009 Nr 157 poz. 1240). Zagadnieniom tym poświęcony jest w całości piąty dział ustawy pt. „Budżet, wieloletnia prognoza finansowa i uchwała budżetowa jednostki samorządu terytorialnego”. Jednostki samorządu terytorialnego przygotowują również wieloletnią prognozę finansową. Powinna ona być realistyczna i określać dla każdego roku objętego prognozą zakres przynajmniej kilku czynników, takich jak chociażby dochody i wydatki bieżące jednostki samorządu terytorialnego, informację o tym jak zagospodarowana będzie nadwyżka albo sfinansowany deficyt. Prognoza ta obejmuje okres roku budżetowego i co najmniej trzech kolejnych lat budżetowych.

Powinna następować zgodność wartości między budżetem jednostki samorządu terytorialnego a wieloletnią prognozą finansową, minimum w zakresie wyniku budżetu i związanych z nim kwot przychodów i rozchodów oraz długu jednostki samorządu terytorialnego. Projekt uchwały w sprawie wieloletniej prognozy finansowej jest przez zarząd jednostki samorządu terytorialnego przedstawiany regionalnej izbie obrachunkowej (celem zaopiniowania) oraz organowi stanowiącemu jednostki samorządu terytorialnego.²

²Inicjatywę w kierunku sporządzenia uchwały: budżetowej, o prowizorium budżetowym oraz o zmianie uchwały budżetowej może wykazać tylko i wyłącznie zarząd jednostki samorządu terytorialnego.³ Po sporządzeniu projektu uchwały budżetowej, zarząd jednostki samorządu terytorialnego przedkłada go organowi stanowiącemu jednostki samorządu terytorialnego oraz regionalnej izbie obrachunkowej, której zadaniem jest zaopiniowanie przedstawionego projektu.

Uchwała budżetowa jest podejmowana przez organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego przed rozpoczęciem roku budżetowego. W sytuacji wystąpienia szczególnie uzasadnionych przypadków, istnieje możliwość przedłużenia tego terminu, jednak nie później niż do dnia 31 stycznia roku budżetowego. W chwili zaistnienia powyższego scenariusza, do czasu podjęcia uchwały budżetowej, podstawą gospodarki finansowej jest projekt uchwały budżetowej, tzw. prowizorium budżetowe. Jeżeli uchwała budżetowa nie zostanie podjęta do końca stycznia roku budżetowego, wtedy przygotowanie budżetu jednostki samorządu terytorialnego w zakresie zadań własnych oraz zleconych spoczywa na regionalnej izbie obrachunkowej, która realizuje to zadanie do końca lutego roku budżetowego.⁴ Istnieje możliwość zmian budżetu już po jego uchwaleniu. Można

1 Dz.U. 1990 Nr 16, poz. 95, Art. 51.1.

2 Dz.U. 2009 Nr 157, poz. 1240, Art. 226-2307.

3 tamże, Art. 233.

4 Dz.U. 2009 Nr 157, poz. 1240, Art. 240.

tego dokonywać poprzez korektę wartości dochodów i wydatków związanych ze zmianą kwot lub uzyskaniem dotacji przekazywanych z budżetu państwa, z budżetów innych jednostek samorządu terytorialnego oraz innych jednostek sektora finansów publicznych. Również kwoty dochodów jednostki samorządu terytorialnego, wynikające ze zmian kwot subwencji w wyniku podziału rezerw subwencji ogólnej mogą być objęte zmianami. To samo dotyczy wydatków jednostki samorządu terytorialnego w ramach działu w zakresie wydatków bieżących, z wyjątkiem zmian planu wydatków na uposażenia i wynagrodzenia ze stosunku pracy, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej. Ostatnią możliwością dopuszczalną przez ustawę o finansach publicznych jest zmiana dochodów i wydatków jednostki samorządu terytorialnego, związana ze zwrotem dotacji otrzymanych z budżetu państwa lub innych jednostek samorządu terytorialnego.⁵

Sprawozdanie finansowe jednostki samorządu terytorialnego jest przekazywane przez zarząd do organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego w ściśle określonym terminie, tj. do dnia 31 maja roku następującego po roku budżetowym. A jego zatwierdzenie przez organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego wraz ze sprawozdaniem z wykonania budżetu oraz decyzją ośnośnie absolutorium dla zarządu powinno nastąpić w terminie do dnia 30 czerwca roku następującego po roku budżetowym.

2. Regionalne izby obrachunkowe (rio) i ich funkcja w strukturze finansów jednostki samorządu terytorialnego

Po analizie całego procesu przygotowywania i uchwalania uchwały budżetowej przez jednostkę samorządu terytorialnego, nie trudno zauważyć jak duża i zarazem ważna rola w tym procesie przypada w udziale regionalnej izbie obrachunkowej. Podstawową regulacją, opisującą funkcjonowanie regionalnych izb obrachunkowych jest ustawa z dnia 7 października 1992r. o regionalnych izbach obrachunkowych (Dz.U. 1992 Nr 85 poz. 428). Omawiane instytucje są państwowymi organami nadzoru i kontroli gospodarki finansowej różnego typu podmiotów, w tym oczywiście między innymi jednostek samorządu terytorialnego. Sprawują one nadzór nad działalnością tych jednostek w zakresie spraw finansowych, dokonują kontroli gospodarki finansowej i zamówień publicznych. Prowadzą one również działalność informacyjną, instruktażową oraz szkoleniową.⁶

Przynajmniej raz na cztery lata, regionalne izby obrachunkowe przeprowadzają kompleksową kontrolę gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego. Regionalne izby obrachunkowe dokonują kontroli pod kątem rachunkowym i formalnym kwartalnych sprawozdań z wykonania budżetów jednostek samorządu terytorialnego oraz wniosków o przyznanie części rekompensującej subwencji ogólnej. W sytuacji powtarzających się nieprawidłowości lub zagroże-

⁵ tamże, Art. 257

⁶ Dz.U. 1992 Nr 87, poz. 428, Art. 1.

nia wykonania ustawowych zadań, regionalna izba obrachunkowa przedstawia raport o stanie gospodarki finansowej tej jednostki. Organom jednostki samorządu terytorialnego przysługuje prawo do wniesienia do kolegium zastrzeżenia odnośnie treści przedstawionego raportu w terminie 30 dni od dnia jego otrzymania. Kolegium w odrębnej uchwale oddala zastrzeżenia lub je uwzględnia i zmienia treść raportu⁷. Regionalna izba obrachunkowa uczestniczy również w programie postępowania naprawczego jednostki samorządu terytorialnego, gdzie wydaje opinię o przedstawionych propozycjach naprawczych.⁸

Ponad 20 lat, które upłynęły od powołania regionalnych izb obrachunkowych pozwala na dokładną ocenę efektywności działania danych instytucji. Tematyce związanej z nadzorem i kontrolą nad finansami jednostek samorządu terytorialnego przez regionalne izby obrachunkowe poświęcono liczne pozycje w literaturze. Opracowanie pod redakcją naukową Ryszarda Pawła Krawczyka i Mirosława Steca „Samorząd – Finanse – Nadzór i Kontrola”,

XX-lecie regionalnych izb obrachunkowych” zawiera szereg interesujących danych statystycznych. Z zebranych danych można wysnuć wiele wniosków. Liczba uchwał jednostek samorządu terytorialnego, która podlega badaniu nadzorczemu przez regionalne izby obrachunkowe, wzrasta systematycznie z roku na rok. W roku 1993, czyli na samym początku działalności regionalnych izb obrachunkowych zbadano 14 105 uchwał jednostek samorządu terytorialnego. Liczba ta ciągle wzrasta, dzięki czemu już trzy lata później, w roku 1996 zbadano 45 728 uchwał, zatem ponad trzy razy więcej, niż na samym początku. Dalsze liczby są jeszcze bardziej imponujące, po raz pierwszy liczbę rzędu 100 000 uchwał zbadano na koniec minionego wieku (2000 r.), kiedy to postępowaniu nadzorczemu podlegało dokładnie 99 592 uchwał jednostek samorządu terytorialnego. W roku 2011, czyli ostatnim pełnym, które obejmują przytaczane dane statystyczne, zbadane uchwały osiągnęły już liczbę 163 767. Świadczy to o rozwoju sektora finansów publicznych, gdzie pojawia się coraz to więcej uchwał wymagających zweryfikowania.

Równie interesujące w prezentowanych danych wygląda procent uchwał jednostek samorządu terytorialnego, w których stwierdzono naruszenie prawa. W tym przypadku tendencja jest odwrotna, gdyż największa liczba wadliwych uchwał przypada na sam początek działalności regionalnych izb obrachunkowych, czyli rok 1993, kiedy to naruszenie prawa stwierdzono w przypadku 26,9% uchwał. Kolejne lata przynoszą już na szczęście znaczną poprawę tej niezadowalającej statystyki. W kolejnym roku procent aktów prawa miejscowego, gdzie stwierdzano niezgodność z prawem był już ponad dwukrotnie niższy i wynosił 12,2% ze wszystkich badanych uchwał. W ostatnich latach objętych przytaczanymi danymi statystycznymi, współczynnik ten oscyluje na pograniczu ok 3%, co stanowi znaczącą poprawę w odniesieniu do stanu początkowego. Na ten stan

⁷ tamże, art. 9a-10a

⁸ tamże, art. 13

rzeczy wpływa niewątpliwie wzrost kwalifikacji i świadomości pracowników samorządowych.

3. Charakterystyka gminy Ożarów Mazowiecki

Położenie

Gmina Ożarów Mazowiecki jest gminą miejsko-wiejską znajdującą się na terenie powiatu Warszawskiego Zachodniego w województwie mazowieckim. Powierzchnia gminy wynosi 71,34 km², zamieszkują ją obecnie 23 604 osoby, co przekłada się na gęstość zaludnienia 331 osób/km².⁹ Obszar gminy podzielony został na 25 sołectw. Pełnią one funkcję jednostek pomocniczych dla jednostki samorządu terytorialnego. Na terenie gminy wyodrębnionych jest również 11 osiedli.

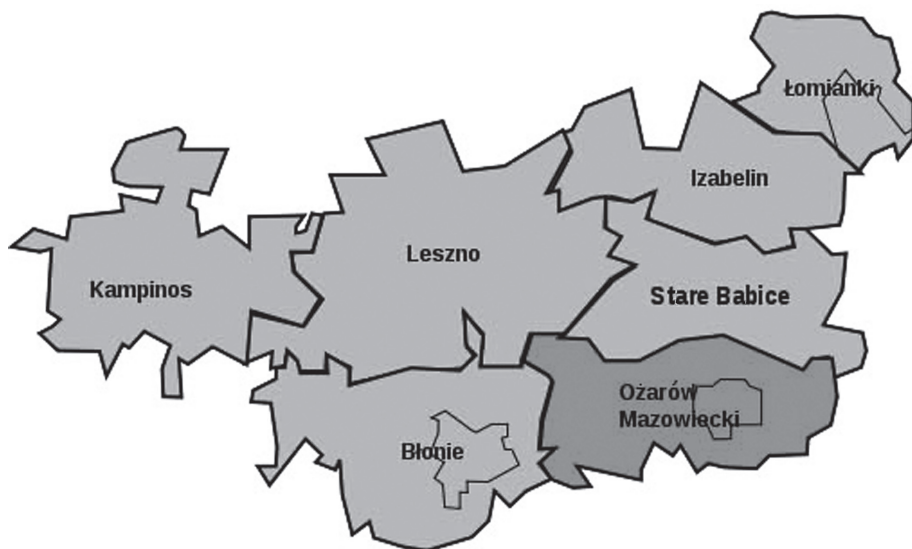
Mapa 1. Lokalizacja powiatu warszawskiego zachodniego na terenie województwa mazowieckiego

Źródło: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/91/Mazowsze_Warszawski_Zachodni.png

⁹ www.ozarow-mazowiecki.pl/polozenie/article/1

Mapa 2. Lokalizacja gminy Ożarów Mazowiecki na terenie powiatu warszawskiego zachodniego

Źródło: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/c/c7/POL_powiat_warszawski_zachodni_map_gmina_O%C5%BCar%C3%B3w_Maz.svg/505px-POL_powiat_warszawski_zachodni_map_gmina_O%C5%BCar%C3%B3w_Maz.svg.png

Do największych skupisk ludności na terenie gminy należą Ożarów Mazowiecki oraz Płochocin, które zamieszkuje odpowiednio 11 139 oraz 2 487 mieszkańców, co stanowi łącznie ponad połowę osób zamieszkujących na obszarze gminy Ożarów Mazowiecki. Większość spośród mieszkańców stanowią kobiety, ich udział w lokalnej społeczności wynosi 52,3%. W latach 2002-2016 zanotowano wzrost liczby mieszkańców o 14,6%, zaś średni wiek mieszkańca wynosi 39,5 roku.¹⁰

Transport i drogi

Na terenie gminy Ożarów Mazowiecki znajdują się dwie stacje kolejowe: Ożarów Mazowiecki oraz Płochocin, wchodzące w skład linii R3 relacji Warszawa-Kutno obsługiwanej przez Koleje Mazowieckie. Jest to jeden z głównych środków transportu dla osób dojeżdżających np. do miejsca pracy, czy szkoły. Mieszkańcy gminy mogą korzystać również z innych środków transportu publicznego. Do często wybieranych rozwiązań należą autobusy obsługiwane przez Zarząd Transportu Miejskiego w Warszawie, co związane jest z tym, że teren gminy objęty jest drugą strefą biletową, istnieje zatem możliwość podróżowania po terenie Warszawy, jak i samej gminy Ożarów Mazowiecki na podstawie jednego biletu – Warszawskiej Karty Miejskiej.

¹⁰ Warszawa.stat.gov.pl/vademecum/vademecum-mazowieckie/portrety_gmin/ warszawski-zach/1432063-oza-row-mazowiecki.pdf

Inne możliwości przejazdu środkami transportu realizowane są przez PKS Grodzisk Mazowiecki czy przewoźników prywatnych. Dzięki nim istnieje możliwość dotarcia do takich miejsc, jak np. Pruszków, Błonie, czy Rokitno.¹¹

Przez teren gminy Ożarów Mazowiecki przebiega wiele ważnych dróg, zarówno z punktu widzenia lokalnego, jak i też krajowego. Należy do nich autostradę A2, która usprawnia dojazd do Łodzi oraz Poznania, jak też do granicy polsko-niemieckiej w Świecku. Kolejna to droga ekspresowa S8, która ma niebawem (na niektórych odcinkach trwają jeszcze prace budowlane) stanowić dogodną drogę łączącą Wrocław z Białymstokiem. Drugą drogą ekspresową przebiegającą przez obszar gminy jest Południowa Obwodnica Warszawy (S2), która docelowo ma połączyć znajdujący się na terenie gminy Ożarów Mazowiecki węzeł Konotopa z węzłem Majdan.

Kolejnym ważnym szlakiem komunikacyjnym przebiegającym przez obszar gminy Ożarów Mazowiecki jest droga krajowa nr 92, która przed oddaniem do użytku autostrady A2 (wtedy jeszcze jako droga krajowa nr 2) stanowiła główne połączenie między Warszawą a Poznaniem, natomiast obecnie nadal jest chętnie użytkowana przez tutejszych mieszkańców, stanowiąc bardzo dobre połączenie z np. Błoniem czy Sochaczewem. Przez omawiane terytorium przebiega również kilka dróg wojewódzkich. Łącznie na terenie gminy wydzielono 167 dróg o łącznej długości 135,814 km, z czego blisko 50% dróg (66,761 km) jest utwardzonych.¹²

Ludność i gospodarka

Od 2007 r. zaznacza się systematyczny wzrost liczby ludności. W 2006 r. Wynosiła ona 20 847 osób, w 2011 r. – 21 632, a w 2016 r. (10 lat później) już 23 604 osoby, tj. o 13,2% więcej. Jednocześnie można zaobserwować rosnący udział kobiet w ogólnej populacji, co wynika z ich dłuższego okresu życia. Przyrost naturalny ma wartość dodatnią. W roku 2016 wynosił on 96 osób, co przekładało się na wskaźnik 4,1 promila przy analogicznym wskaźniku dla woj. mazowieckiego – 0,9 i całego kraju – 0,2.¹³ Wpływ na tak dobry wynik na terenie gminy Ożarów Mazowiecki ma na pewno czynnik migracji. Zdecydowana większość nowych zameldowań pochodzi z tych dokonywanych w ruchu wewnętrznym, w 2016 r. było ich 608, zaś migracji zewnętrznych tylko 19. W przypadku wymeldowań, były one wyłącznie w ruchu wewnętrznym, w liczbie 264. Reasumując, ogólne saldo migracji ludności w danym okresie wyniosło 363 osoby.¹⁴

Na wysoką liczbę osób mogących podjąć pracę na obszarze gminy Ożarów Mazowiecki wpływa dobra lokalizacja i dogodne połączenia z wieloma częściami kraju. Świadectwem tego jest ponad 1500 firm zarejestrowanych na terenie

¹¹ www.ozarow-mazowiecki.pl/komunikacja/ankieta/18.

¹² Uchwała Nr LX/583/14 rady miejskiej w Ożsrowie Maz. z dnia 6 listopada 2014/ s. 36.

¹³ warszawa.stat.gov.pl/vademecum-mazowieckie/portrety-gminy/warszawski-zach/14322063_ozarow-mazowiecki.pdf.

¹⁴ tamże.

gminy Ożarów Mazowiecki spośród których wiele powszechnie znanych jak np.: Przedsiębiorstwo Nasiennictwa Ogrodniczego i Szkółkarstwa, Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna Duchnice, IBA BIOTON, Diesel-Truck, Daimler Chrysler Automotive Polska, Renault, Centrum Logistyczne T-Mobile, Magazyn Centralny Orange, DSV, Rolno-Spożywczy Rynek Hurtowy Bronisze.15W efekcie rośnie liczba stałych mieszkańców. Powstają nowe osiedla mieszkalne, domy jednorodzinne. W samym tylko 2016 r. oddano do użytku 202 mieszkania.

Stopa bezrobocia rejestrowanego w gminie Ożarów Mazowiecki w 2016 r. wynosiła 2,5%. Przy czym bezrobocie wśród kobiet wynosiło 3%, natomiast pośród mężczyzn 2%. Stanowi to zdecydowanie niższą wartość od średniej województwa mazowieckiego, – 7,2% oraz kraju – 8,3%. Większość zatrudnionych na terenie Ożarowa Maz. (stan na koniec 2015 r.) przypadała na dziedziny związane z handlem, naprawą pojazdów, transportem, zakwaterowaniem i gastronomią, informacją i komunikacją, było to 42% pracujących osób. Drugą co do liczebności grupą były osoby zatrudnione w przemyśle i budownictwie, gdzie zatrudnienie znalazło 24,8% osób. Firmy powiązane z takimi branżami jak rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo dały pracę 8,4% zatrudnionych. Prace związane z działalnością finansową i ubezpieczeniową i obsługą rynku nieruchomości wykonuje 2% mieszkańców. Pozostałe branże skupiają natomiast 22,7% zatrudnionych na danym terenie. Przeciętne wynagrodzenie brutto na terenie gminy Ożarów Mazowiecki w 2016 r. wynosiło 4 801 PLN. Była to wartość niższa od wartości przypadającej na województwo mazowieckie, gdzie średnio na mieszkańca przypadała kwota 5 241 PLN, natomiast wyższa niż w skali kraju, gdzie średnia wyniosła 4 291 PLN.

Jednostki użyteczności publicznej

Infrastruktura społeczna

Aktualnie na terenie gminy Ożarów Mazowiecki znajduje się 9 przedszkoli zarówno publicznych jak i niepublicznych, 5 szkół podstawowych, publicznych. Następną kategorią szkół są będące aktualnie na etapie likwidacji 3 gimnazja, dwa o charakterze publicznym, zaś jedno niepubliczne, ponadto jest tylko jedno liceum.

Na terenie gminy Ożarów Mazowiecki funkcjonuje wiele placówek mających za zadanie sprostać potrzebom lokalnej społeczności, takich jak: ośrodek pomocy społecznej, gminny ośrodek sportu i rekreacji, biuro oświaty, dom kultury „Uśmiech”, pływalnia miejska oraz biblioteka publiczna, a ponadto gminne ośrodki zdrowia, jeden komisariat policji, zlokalizowany w Ożarowie Mazowieckim oraz działająca od kilku lat gminna straż miejska.

Na terenie jednostki samorządu terytorialnego działają również dwie ochotnicze straże pożarne, siedzibą jednej z nich jest Ożarów Mazowiecki, zaś druga mieści się na terenie Świąć.

15 www.ozarow-mazowiecki.pl/polozenie/article/1

Na obszarze Ożarowa Mazowieckiego, oprócz urzędu miejskiego, znajduje się również starostwo powiatu warszawskiego zachodniego, gdzie okoliczni mieszkańcy mogą załatwić wiele spraw administracyjnych, takich jak chociażby rejestracja pojazdu czy odbiór prawa jazdy. Oprócz gminy Ożarów Mazowiecki, do powiatu tego należą również gminy: Kampinos, Leszno, Błonie, Stare Babice, Izabelin, Łomianki.¹⁶ Gmina współpracuje z dwiema gminami partnerskimi, pierwszą jest włoska Bastia Umbra, zaś drugą gmina Brusy.¹⁷

Infrastruktura techniczna

Zgodnie ze stanem na koniec 2012 r. dostęp do sieci wodociągowej posiadało 97% mieszkańców gminy, z sieci kanalizacyjnej możliwość korzystania miało 72,5% osób, zaś sieć gazowa była dostępna dla 83% gminnej społeczności. Obsługą sieci wodociągowej i kanalizacyjnej zajmuje się Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Ożarowie Mazowieckim. Z kolei odpowiedzialność za sprawność instalacji dostarczających do odbiorców paliwo gazowe należy do Polskiego Górnictwa Naftowego i Gazownictwa (PGNiG), zaś za sprawy związane z dystrybucją energii elektrycznej odpowiadają dwie spółki: PGE Dystrybucja Warszawa oraz RWE Stoen Operator – pierwsza spółka obsługuje większość obszaru gminy Ożarów Mazowiecki, natomiast druga mniejszy obszar, położony najbliżej granic z Warszawą, czyli Szeligi, Macierzysz i Mory.

Duże znaczenie w funkcjonowaniu gminy ma gospodarka odpadami komunalnymi, realizowana na podstawie deklaracji składanej przez mieszkańców w urzędzie miejskim w Ożarowie Mazowieckim. Wysokość ponoszonej opłaty uzależniona jest od liczby osób zameldowanych na terenie danej nieruchomości. Sam wywóz odpadów komunalnych jest realizowany aktualnie przez firmę BYŚ.

Podstawy funkcjonowania

Istotną rolę w funkcjonowaniu każdej jednostki samorządu terytorialnego na terenie kraju odgrywają sporządzone strategie rozwoju danego terenu. Dokumentem regulującym tę kwestię jest uchwała nr LX/583/14 Rady Miejskiej w Ożarowie Mazowieckim z dnia 6 listopada 2014 r. w sprawie przyjęcia strategii rozwoju Gminy Ożarów Mazowiecki na lata 2014-2020. Zgodnie z treścią tego aktu prawnego, rozpatrywana jednostka samorządu terytorialnego ma być wspólnotą nowoczesną, dynamicznie się rozwijającą, będącą atrakcyjną zarówno dla mieszkańców, jak i przedsiębiorców. Ożarów Mazowiecki ma być gminą o wysokiej jakości życia i dobrze zorganizowanej przestrzeni publicznej. Celem strategicznym jest wielofunkcyjny i zrównoważony rozwój gospodarczy.

Wyznaczono również trzy cele operacyjne. Pierwszym z nich jest rozwój przedsiębiorczości oraz wzmacnianie atrakcyjności inwestycyjnej gminy, drugim – wzrost konkurencyjności mikro- i małych przedsiębiorstw poprzez wspieranie

¹⁶ warszawa.stst.gov.pl/vademecum/ j. wyżej

¹⁷ www.ozarow-mazowiecki.pl/infrastruktura/article/9

powiązań kooperacyjnych. Trzeci cel zakłada gospodarcze wykorzystanie potencjału przyrodniczego i rozwój przemysłu czasu wolnego.

Kapitał ludzki został wyodrębniony jako drugi obszar kluczowy rozwoju gospodarczego. Wyróżniono dwa cele strategiczne, pierwszym z nich została budowa zintegrowanego systemu wsparcia dla osób starszych poprzez poprawę jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych, budowę skutecznego systemu zapobiegania wykluczeniu społecznemu, kształtowanie społeczeństwa informacyjnego. Drugim celem jest rozwój bazy instytucjonalnej i zwiększenie usług publicznych wysokiej jakości. Do osiągnięcia tego celu mają przyczynić się: wysoki standard funkcjonowania opieki społecznej, poprawa jakości i zakresu usług zdrowotnych, zapewnienie wysokiego poziomu kształcenia, integracja społeczna poprzez rozwój kultury, sportu oraz rekreacji. Swój wkład w realizację planu ma również mieć podnoszenie poziomu bezpieczeństwa publicznego oraz budowanie społeczeństwa obywatelskiego.

Ostatni obszar to infrastruktura i środowisko. Jako pierwszy cel strategiczny postawiono sobie wzrost dostępności komunikacyjnej i rozwój infrastruktury technicznej. Drugim celem strategicznym jest zrównoważony rozwój gminy z uwzględnieniem wymogów ekologicznych, w realizacji czego mają pomóc: rozbudowa sieci wodociągowo-kanalizacyjnej i infrastruktury liniowej, racjonalna gospodarka wodami odpadowymi i gruntowymi, intensyfikacja działań na rzecz kształtowania postaw proekologicznych.

Od lat prowadzony jest ranking najbogatszych gmin na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. W rankingu na 2016 r. gmina Ożarów Mazowiecki uplasowała się na 30 miejscu, pośród wszystkich 2 478 gmin na terenie kraju.¹⁸

4. Analiza i ocena realizacji uchwał budżetowych gminy Ożarów Mazowiecki w latach 2012-2016

Pierwszym z realizowanych celów jest dokonanie oceny kolejnych uchwał budżetowych gminy Ożarów Mazowiecki, na lata 2012-2016. Celem przeprowadzanej analizy będzie sprawdzenie, jak z procesem planowania budżetu poradzi-li sobie lokalni samorządowcy, jak bardzo ich założenia pokryły się następnie ze stanem faktycznym. Wzięte pod uwagę zostaną również uchwały, na mocy których wprowadzone zostały zmiany w treści poszczególnych uchwał budżetowych. Ich istnienie może być zarówno świadectwem tego, że pierwotne założenia nie były do końca prawidłowe, jak i też faktu, iż członkowie rady gminy w sposób elastyczny potrafili dostosować się do sytuacji nagłych, których zaplanowanie nie było rzecz jasna możliwe.

¹⁸ samorząd.pap.pl/depesze/redakcyjne.praca_akt/161553/ranking-najbogatsze-i-najbiedniejsze-gminy-2016-czesc-1-1-449

Budżet na rok 2012

Punktem wyjścia do przygotowania budżetu na 2012 r. było sporządzenie projektu uchwały budżetowej i jej przyjęcie dnia 5 grudnia 2011r. Prognozowane dochody gminy Ożarów Mazowiecki miały zgodnie z treścią uchwały budżetowej wynieść 88 222 505,55 zł. Natomiast wydatki zostały ustalone w łącznej kwocie wynoszącej 93 070 272,00 zł. Wartości te przełożyły się na deficyt równy 4 847 766,45 zł, który miał być sfinansowany środkami z zaciągniętych kredytów oraz wolnych środków – jako nadwyżki środków pieniężnych na rachunku bieżącym budżetu gminy.

W trakcie trwania roku budżetowego dokonywano kilkakrotnych zmian w treści uchwały budżetowej gminy Ożarów Mazowiecki, w efekcie czego zmianie uległy wartości zakładanych dochodów i wydatków jednostki samorządu terytorialnego. Ostatnie zmiany w treści uchwały budżetowej zostały wprowadzone uchwałą nr XXIX/268/12 rady miejskiej w Ożarowie Mazowieckim z dnia 29 listopada 2012 r. Na tej podstawie dokonano skorygowania dochodów gminy na kwotę 94 618 246,60 zł, co stanowiło wartość większą od 88 222 505,55 zł prognozowanych początkowo. Plan wydatków po wszystkich przeprowadzonych zmianach został ustalony na kwotę 102 952 069,43 zł, co również jest wartością większą, gdyż w treści uchwały budżetowej na 2012 r. prognozowano wydatki wartości 93 070 272 zł. Zanotowano również wzrost prognozowanego deficytu, z kwoty 4 847 766,45 zł na 8 333 822,83 zł.

Podsumowaniem działań lokalnych samorządowców było zarządzenie nr B.0050.64.2013 Burmistrza Ożarowa Mazowieckiego z dnia 28 marca 2013 r. w sprawie przedstawienia sprawozdania z wykonania budżetu Gminy Ożarów Mazowiecki za 2012 r. Duża część działań została zrealizowana w 100%, tj. wartość planowana pokrywała się ze środkami finansowymi faktycznie wpływającymi do gminnej kasy i wydatkowanymi z niej. W ramach całego budżetu gminy zanotowano wykonanie dochodów rzędu 99,81%, natomiast wykonanie wydatków osiągnęło poziom 97,9%.

Sprawozdanie z wykonania budżetu gminy Ożarów Mazowiecki za 2012 r. zostało oczywiście przedłożone Regionalnej Izbie Obrachunkowej w Warszawie. Efektem tego stanu rzeczy jest uchwała Składu Orzekającego Regionalnej Izby Obrachunkowej w Warszawie nr Wa.113.2013 z dnia 5 kwietnia 2013 r., w treści której przedstawione przez Burmistrza Ożarowa Mazowieckiego sprawozdanie zostało zaopiniowane w sposób pozytywny.

Budżet na rok 2013

Projekt budżetu na 2013 r. zgodnie ze wszystkimi procedurami został przyjęty uchwałą rady miejskiej w Ożarowie Mazowieckim nr XXX/283/12 z dnia 28 grudnia 2012 r.

Zakładane dochody gminy Ożarów Mazowiecki zgodnie z treścią ww. uchwały miały wynieść 99 675 161,46 zł, co odnosząc tę wartość do zakładanych dochodów w ustawie budżetowej na poprzedni rok (wzrost w stosunku do poprzedniego roku o kwotę 11 452 655,91 zł). Wydatki zostały z kolei ustalone w kwocie 103 990 512,48 zł, co również jest wartością wyższą od analogicznej z ubiegłego roku o 10 920 240,48 zł, więc jest wartością zbliżoną do tej odpowiadającej dochodom gminy. Zakładany deficyt w związku z tym miał osiągnąć wartość 4 315 351,02 zł, do jego pokrycia, jak w roku ubiegłym planowano użyć zaciągniętych kredytów oraz wolnych środków pieniężnych na rachunku bieżącym gminy. Wartość deficytu na 2013 r. jest niższa od kwoty wynikającej z uchwały budżetowej na rok 2012, gdzie była to kwota 4 847 766,45 zł.

W trakcie trwania całego roku budżetowego dokonywano kolejnych korekt w treści uchwały budżetowej. Ostatnia uchwała Rady Miejskiej w Ożarowie Mazowieckim, dotycząca wprowadzenia zmian w uchwale budżetowej na 2013 r. uchwalona została 30 grudnia 2013 r. Plan dochodów gminy po dokonanych zmianach określono na kwotę 105 250 785,38 zł, co stanowi kwotę wyższą od pierwotnie przewidywanej o 5 575 623,92 zł. Wydatki po wszystkich dokonywanych zmianach określono ostatecznie na kwotę 107 410 921,66 zł, czyli o 3 420 409,18 zł wyższą od początkowo zakładanej. Deficyt w związku z tym osiągnął po opisywanych wcześniej zmianach wartość 2 160 136,28 zł, co stanowi połowę wartości deficytu zaplanowanej pierwotnie.

Sprawozdanie z wykonania przez gminę Ożarów Mazowiecki budżetu na rok 2013 zawiera zarządzenie Burmistrza Ożarowa Mazowieckiego nr B.0050.30.2014 z dnia 28 marca 2014 r. W przypadku dochodów gminy, podobnie jak w poprzednim roku budżetowym duża liczba działań została zrealizowana w 100%, bądź z niewielką różnicą w jedną, lub drugą stronę.

Rozpatrywane sprawozdanie z wykonania budżetu gminy Ożarów Mazowiecki w 2013 r. zostało przedstawione Regionalnej Izbie Obrachunkowej w Warszawie. Efektem było wydanie przez skład orzekający Regionalnej Izby Obrachunkowej w Warszawie uchwały nr Wa.120.2014 z dnia 9 kwietnia 2014 r., w treści której przedłożone przez Burmistrza Ożarowa Mazowieckiego sprawozdanie zostało zaopiniowane pozytywnie.

Sytuacja w kolejnych latach się powtarzała. Projekt budżetu przyjmowano w terminie, a następnie zmieniano kilkakrotnie w ciągu roku. Ostateczną uchwałę tej sprawie przyjmowano w końcu roku, a wykonanie budżetu nie odbiegało od planu i było przyjmowane w odpowiednim terminie bez zastrzeżeń.

Analiza wykonania budżetu na przestrzeni lat 2012-2016

Tabela 1 prezentuje dochody budżetu, a **Tabela 2** wydatki w analizowanych latach 2012-2016. W rozpatrywanym okresie pięciu kolejnych lat budżetowych, zanotowano znaczący wzrost dochodów osiąganych przez gminę Ożarów Ma-

zowiecki. Największą różnicę można zaobserwować w przypadku budżetu na rok 2016, gdzie faktycznie uzyskane przez jednostkę samorządu terytorialnego dochody były o 32,29 punktów procentowych wyższe niż w roku 2015. Ciekawie wypada również forma sprawdzenia stopnia wykonania budżetu po stronie dochodów, jednak nie porównując faktycznych wpływów do budżetu z tymi prognozowanymi na podstawie ostatniej uchwały budżetowej na dany rok kalendarzowy, lecz dokonując zestawienia finalnego poziomu dochodów z wartością pierwotnie przyjętą w ramach pierwszej uchwały budżetowej na dany rok kalendarzowy. Jest to oczywiście sprzeczne ze sposobem, w jaki wyliczenie wykonania budżetu jest dokonywane w ramach sprawozdania przygotowywanego w formie zarządzenia przez burmistrza Ożarowa Mazowieckiego i przedstawianego Regionalnej Izbie Obrachunkowej. Tego typu forma wyliczenia pozwala uzyskać wyniki odbiegające od tych, które można wyszukać w oficjalnych informacjach dotyczących wykonania budżetu gminy. Należy przede wszystkim zwrócić uwagę na to, że dochody faktycznie uzyskane przez gminę Ożarów Mazowiecki, w przypadku każdego roku budżetowego, były wyższe od wcześniej zakładanych. Najbliższy planowanemu poziom wykonania budżetu wynoszący 103,78% zanotowano w ramach uchwały budżetowej na rok 2014. Największa rozbieżność względem budżetu planowanego, wynosząca 119,15% przypada na uchwałę budżetową za rok 2016.

Rozbieżność między dwiema rozpatrywanymi wartościami osiągnęła 25 573 704,63 zł. Uchwały budżetowe za lata 2015 i 2016, przypadające na okres największego wzrostu dochodów osiąganych przez gminę Ożarów Mazowiecki są zarazem okresem, w którym znacząco zaczął spadać stopień dokładności planowania.

Tabela 1. Dochody budżetowe ogółem w latach 2012-2016

Rok budżetowy	Dochody planowane zgodnie z I uchwałą	Dochody faktyczne	Różnica	Faktyczne wykonanie budżetu	Dynamika wzrostu
2012	88 222 505,55 zł	92 989 408,02 zł	4 766 902,47 zł	105,40%	100,00%
2013	99 675 161,46 zł	105 850 757,55 zł	6 175 596,09 zł	106,20%	113,83%
2014	107 472 286,82 zł	111 539 221,30 zł	4 066 934,48 zł	103,78%	119,95%
2015	117 154 089,34 zł	129 095 364,87 zł	11 941 275,53 zł	110,19%	138,83%
2016	133 553 070,00 zł	159 126 774,63 zł	25 573 704,63 zł	119,15%	171,12%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie uchwał budżetowych i sprawozdań z wykonania budżetu gminy Ożarów Mazowiecki.

Tabela 2. Wydatki budżetowe ogółem w latach 2012-2016

Rok budżetowy	Wydatki planowane zgodnie z I uchwałą	Wydatki faktyczne	Różnica	Faktyczne wykonanie budżetu	Dynamika wzrostu
2012	93 070 272,00 zł	98 380 805,47 zł	5 310 533,47 zł	105,71%	100,00%
2013	103 990 512,48 zł	104 538 733,72 zł	548 221,24 zł	100,53%	106,26%
2014	112 043 581,32 zł	117 438 649,09 zł	5 395 067,77 zł	104,82%	119,37%
2015	119 767 086,79 zł	128 788 474,29 zł	9 021 387,50 zł	107,53%	130,91%
2016	132 049 190,45 zł	153 850 649,90 zł	21 801 459,45 zł	116,51%	156,38%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie uchwał budżetowych i sprawozdań z wykonania budżetu gminy Ożarów Mazowiecki.

W odniesieniu do części wydatków również możemy zaobserwować wzrost w rozpatrywanym okresie. Osiągnął on o 14,74 punktów procentowych mniejszą wartość niż po stronie dochodów osiąganych przez gminę. Największy wzrost w tym przypadku został również zaobserwowany pomiędzy 2015 a 2016 rokiem, gdzie różnica wyniosła 25,47 punktów procentowych. Dokonanie analogicznego wyliczenia wykonania budżetu po stronie wydatków, jak po stronie dochodów również pozwala na przedstawienie kilku wniosków. Najlepszy wynik w ramach wykonania budżetu, wynoszący 100,53% zanotowano w przypadku uchwały budżetowej za rok 2013. Jest to wynik zdecydowanie bliższy rzeczywistości, niż te osiągnięte w ramach wyliczeń wykonania budżetu prowadzonych przez władze jednostki samorządu terytorialnego, które do swoich wyliczeń biorą pod uwagę ostatnią uchwałę budżetową na dany rok. Najgorszy wynik odnotowano w ramach uchwały budżetowej za rok 2016, gdzie wykonanie budżetu po stronie wydatków wynosiło 116,51%. Identycznie jak w przypadku części dochodów, również i w odniesieniu do wydatków ponoszonych przez gminę, wraz z dynamicznym wzrostem ich wartości w latach 2015 i 2016, maleje równocześnie znacznie dokładność planowania budżetu. Wydatki faktyczne w każdym z rozpatrywanych lat budżetowych były również w wyższej wysokości niż planowane w ramach pierwszej uchwały budżetowej na dany rok kalendarzowy. Rozpatrując kwestie związane z budżetem, warto oczywiście wziąć pod uwagę problem deficytu w budżecie, bądź też ewentualnej nadwyżki budżetowej. Do wyliczeń zawartych w tabeli nr 4 posłużono się danymi zawartymi w powyższych tabelach numer dwa i trzy. Wartość ujemna w przypadku wyniku finansowego oznacza deficyt, natomiast wartość dodatnia, to nadwyżka budżetowa.

Tabela 3. Wynik finansowy w latach 2012-2016

Rok budżetowy	Dochody planowane zgodnie z I uchwałą zł	Wydatki planowane zgodnie z I uchwałą zł	Wynik finansowy zgodnie z I uchwałą zł	Dochody faktyczne zł	Wydatki faktyczne zł	Wynik finansowy faktyczny zł	Różnica między wynikami finansowymi zł
2012	88 222 505,55	93 070 272,00	- 4 847 766,45	92 989 408,02	98 380 805,47	-5 391 397,45	- 543 631,00
2013	99 675 161,46	103 990 512,48	- 4 315 351,02	105 850 757,55	104 538 733,72	1 312 023,83	5 627 374,85
2014	107 472 286,82	112 043 581,32	- 4 571 294,50	111 539 221,30	117 438 649,09	-5 899 427,79	- 1 328 133,29
2015	117 154 089,34	119 767 086,79	- 2 612 997,45	129 095 364,87	128 788 474,29	306 890,58	2 919 888,03
2016	133 553 070,00	132 049 190,45	1 503 879,55	159 126 774,63	153 850 649,90	5 276 124,73	3 772 245,18

Źródło: Opracowanie własne na podstawie uchwał budżetowych i sprawozdań z wykonania budżetu gminy Ożarów Mazowiecki.

Wyniki finansowe osiągnięte przez gminę Ożarów Mazowiecki były bardzo różne, na pięć rozpatrywanych lat budżetowych, trzy kończyły się nadwyżką budżetową, natomiast w przypadku dwóch lat wystąpił deficyt, który oczywiście należało pokryć środkami z innych źródeł. Łącznie dochody na przestrzeni rozpatrywanego okresu wyniosły 598 601 526,37 zł, przy wydatkach wynoszących w sumie 602 997 312,47 zł. Warto również zestawić pierwszą prognozę finansową, autorstwa rady miejskiej w Ożarowie Mazowieckim, znajdującą się w treści pierwszej uchwały budżetowej na dany rok z faktycznymi wynikami osiągniętymi na koniec tego okresu. W dwóch przypadkach zanotowano wzrost deficytu w porównaniu z tym pierwotnie zakładanym. Pozostałe trzy lata budżetowe charakteryzowały się lepszym wynikiem finansowym, niż ten zakładany na samym początku. Największą różnicę w tym zakresie można zaobserwować w przypadku budżetu na rok 2013, w którym spodziewano się początkowo deficytu o wartości 4 315 351,02 zł, natomiast faktyczny wynik finansowy wykazał nadwyżkę na poziomie 1 312 023,83zł, co przełożyło się na różnicę 5 627 374,85 zł między tymi dwiema wartościami. Najmniejsza różnica natomiast wystąpiła w ramach budżetu na 2012 r., gdzie początkowo zakładany deficyt 4 847 766,45 zł, okazał się wyższy o 543 631,00 zł, osiągając faktycznie wartość 5 391 397,45 zł.

Podatki stanowią największe źródło dochodów dla gminy Ożarów Mazowiecki, niezależnie od rozpatrywanego roku budżetowego. W przypadku budżetu za rok 2012 dochody z tego tytułu wyniosły 61 611 633,43 zł, aby na zakończenie rozpatrywanego okresu, czyli w przypadku budżetu za rok 2016 osiągnąć wartość 80 453 025,16 zł.

W pierwszym z przytaczanych przypadków, podatkami mającymi największy wkład w osiągnięty wynik były: podatek od nieruchomości – 26 787 229,98 zł, udział w podatku dochodowym od osób fizycznych (PIT) – 20 682 532 zł, podatek od środków transportowych – 4 558 996,46 zł oraz udział w podatku dochodowym od osób prawnych (CIT) – 3 676 490,83 zł. Te same podatki w drugim przytaczanym roku budżetowym zagwarantowały następujące dochody: podatek od nieruchomości – 35 977 727,38 zł, udział w podatku dochodowym od osób fizycznych (PIT) – 28 220 474 zł, udział w podatku dochodowym od osób prawnych (CIT) – 5 124 720,57 zł, podatek od środków transportowych – 4 743 888,71 zł. Wszystkie z przytaczanych podatków zwiększyły swoje udziały w dochodach gminy na przestrzeni rozpatrywanych lat. W odniesieniu do podatku od nieruchomości zanotowano wzrost wysokości podatków, które gmina nakłada z tego tytułu. Podstawowym aktem prawnym, regulującym wysokość maksymalnych stawek podatków od nieruchomości jest ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz.U. 1991 nr 9 poz. 31). Uchwała nr 140/11 rady miejskiej w Ożarowie Mazowieckim z dnia 10 listopada 2011 r. reguluje wysokość stawek podatku od nieruchomości na terenie miasta i gminy w kolejnym roku budżetowym. Zgodnie z jej treścią od każdego 1m² powierzchni użytkowej budynków mieszkalnych pobierano opłatę równą 0,60 zł. Wysokość podatku od 1m² powierzchni użytkowej budynków lub ich części związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej określono na 17,50 zł. Podatek od gruntów, związany z prowadzeniem działalności gospodarczej wiązał się z koniecznością uiszczenia 0,73 zł za każdy 1m² powierzchni. Regulacje na temat tych podatków na 2016 r. znajdują się w treści uchwały rady miejskiej w Ożarowie Mazowieckim nr XV/141/15 z dnia 17 listopada 2015 r. Od 1m² powierzchni użytkowej budynków mieszkalnych należne było 0,72 zł, Koszty prowadzenia działalności gospodarczej również wzrosły, podatek od 1m² wynosił 19,20 zł (od 1 do 2000 m² powierzchni użytkowej), bądź nawet 22,86 zł (od 2001 m² powierzchni użytkowej). Wysokość podatku od gruntów wynosiła w przytaczanym roku budżetowym 0,88 zł za każdy 1m² powierzchni. Wyższe wysokości nakładanych na lokalną społeczność podatków w połączeniu z ciągle rosnącą populacją gminy przekładają się na zwiększanie dochodów w tym zakresie. Rosnące koszty prowadzenia działalności gospodarczej również nie powinny być zachętą dla przedsiębiorców, tymczasem dochody z tytułu CIT wzrosły, co może tylko podkreślać wagę dogodnej lokalizacji gminy.

Istotnym elementem w ramach budżetu każdej jednostki samorządu terytorialnego są kwoty otrzymane z tytułu subwencji oraz dotacji. W przypadku roku 2012, gmina Ożarów Mazowiecki uzyskała w ramach subwencji ogólnej kwotę 11 273 047 zł, a w ramach dotacji celowych 5 281 820,52 zł. Dochody własne gminy w tym okresie wyniosły 75 530 592,43 zł, stanowiły więc 81,22% całkowitych dochodów osiągniętych przez rozpatrywaną jednostkę samorządu terytorialnego w danym roku budżetowym. Ostatni rok budżetowy będący

tematem niniejszego opracowania przynosi wzrost wartości w każdym z trzech wyżej wymienionych przypadków. Wartość subwencji ogólnej na 2016 r. wyniosła 16 348 064 zł, dotacje celowe otrzymano w kwocie 17 622 807,10 zł, z kolei własne dochody gminy Ożarów Mazowiecki to kwota 123 971 700,74 zł, co przekłada się na 77,91% dochodów gminy w tym roku. Dwa przytaczane wyniki procentowe świadczą o tym, że samodzielność finansowa gminy na przestrzeni tych pięciu lat spadła o 3,31 punktów procentowych.

Wydatki gminy Ożarów Mazowiecki w rozpatrywanym okresie były ukierunkowane przede wszystkim na zagadnienia związane z oświatą i wychowaniem, czyli na zaspokojenie jednej z podstawowych potrzeb lokalnej społeczności. W każdym z rozpatrywanych budżetów danej jednostki samorządu terytorialnego nakłady finansowe przewidziane na ten dział były zdecydowanie najwyższej wysokości pośród wszystkich. W ramach budżetu na 2012 r. na te cele przeznaczono kwotę 31 553 065,23 zł, co stanowi 32,07% z kwoty 98 380 805,47 zł łącznych wydatków gminy Ożarów Mazowiecki w tym okresie. Na zakończenie rozpatrywanego pięcioletniego okresu (budżet na 2016 r.), kwota wydatków na ten dział wzrosła do 47 673 786,94 zł, co w ujęciu procentowym stanowiło jednak mniejszą wartość, bo 30,99% z łącznej kwoty wydatków 153 850 649,90 zł z tego roku budżetowego.

Znaczące środki za każdym razem również były przeznaczane na zagadnienia gospodarki komunalnej i ochrony środowiska. Cele te w 2012 r. pochłonęły kwotę 17 705 801,74 zł, stanowiącą 18% z łącznej kwoty wydatków 98 380 805,47 zł z tego roku budżetowego. W roku 2016 z kolei wydatki w tym zakresie stanowiły 26 052 823,78 zł, co wynosiło 16,93% z 153 850 649,90 zł będących sumą wydatków w tym roku budżetowym. Ważnym czynnikiem w budżecie gminy zawsze były sprawy związane z transportem i łącznością, w 2012 r. wydano na te cele 14 479 236,21 zł, kwota ta stanowiła 14,72% całkowitej kwoty wydatków w tym roku budżetowym. W 2016 r. zanotowano wzrost tej kwoty do 16 496 923,64 zł, stanowiącej 10,72% wydatków gminy Ożarów Mazowiecki w tym roku budżetowym. Zatem z trzech przytaczanych przykładów najwyższych wydatków jednostki samorządu terytorialnego w danym okresie, w przypadku wszystkich zanotowano wzrost nakładów finansowych na przestrzeni tych pięciu lat, przy czym za każdym razem udział procentowy w całości wydatków gminy Ożarów Mazowiecki zmniejszał się. Dowodzi to tego, że zwiększono w tym okresie jeszcze bardziej nakłady finansowe przeznaczane na inne działy, zwiększając tym samym ich udział procentowy.

Wydatki można podzielić na dwie podstawowe grupy: wydatki bieżące, będące wynikiem bieżącej działalności jednostki samorządu terytorialnego oraz wydatki majątkowe, które są związane z dokonywaniem przez gminę różnego rodzaju inwestycji. Pośród 98 380 805,47 zł wydanych w 2012 r., do wydatków majątkowych zaliczano 17 280 508,57 zł, stanowiące 17,56% całej kwoty wydatków. Pozostałe 81 100 296,90 zł, wynoszące 82,44% całości związane było

z bieżącymi wydatkami gminy Ożarów Mazowiecki. Inwestycje w tym okresie w większości związane były z dokonywanymi przebudowami w zakresie transportu i łączności. Przebudowano dzięki temu min. ul. Sochaczewską, Poniatowskiego oraz Kolejową, czy wybudowano od podstaw nową infrastrukturę pod postacią chodników na terenie Bronisz oraz przy ul. Piastowskiej. Dokonywano również inwestycji w kierunku podniesienia standardów w placówkach oświatowych na terenie jednostki samorządu terytorialnego. Efektem tego była np. budowa przedszkola w Ożarowie Mazowieckim, czy rozbudowa szkoły podstawowej i gimnazjum w Płochocinie. Tabela 4 zawiera zestawienie wartości wydatków bieżących i majątkowych, dokonywanych w latach 2012-2016 przez gminę Ożarów Mazowiecki, podstawą do jej przygotowania były sprawozdania z wykonania budżetu na kolejne lata.

Tabela 4. Podział wydatków gminy Ożarów Mazowiecki

Rok	Wydatki łącznie	Wydatki bieżące	Wydatki bieżące w stosunku do całości w %	Wydatki majątkowe	Wydatki majątkowe w stosunku do całości w %
2012	98 380 805,47 zł	81 100 296,90 zł	82,44%	17 280 508,57 zł	17,56%
2013	104 538 733,72 zł	91 928 840,43 zł	87,94%	12 609 893,29 zł	12,06%
2014	117 438 649,09 zł	97 059 606,34 zł	82,65%	20 379 042,75 zł	17,35%
2015	128 788 474,29 zł	103 530 247,89 zł	80,39%	25 258 226,40 zł	19,61%
2016	153 850 649,90 zł	120 239 926,22 zł	78,15%	33 610 723,68 zł	21,85%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie uchwał budżetowych i sprawozdań z wykonania budżetu gminy Ożarów Mazowiecki.

Na przestrzeni rozpatrywanego okresu można zaobserwować duży wzrost kwot przekazywanych na wydatki majątkowe, które w przeciągu pięciu lat wzrosły prawie dwukrotnie od stanu początkowego w 2012 r. Ich udział procentowy w strukturze wydatków gminy Ożarów Mazowiecki również uległ zwiększeniu, z 17,56% do 21,85%. Ma to związek ze wzrostem kwoty dotacji, które jednostka samorządu terytorialnego otrzymała w danym roku budżetowym. Skutkiem takiego modelu gminnych wydatków jest coraz większa liczba modernizacji czy budów mająca miejsce na terenie jednostki samorządu terytorialnego. Są one w jakimś stopniu uciążliwe dla mieszkańców, z uwagi chociażby na tymczasowe utrudnienia w ruchu drogowym, jednak w dalszej perspektywie znacząco podnoszą one komfort korzystania z gminnych dróg, które w coraz większej liczbie posiadają bardzo dobrą nawierzchnię. Wpłyną one też bezpośrednio na bezpieczeństwo mieszkańców, którzy będą mogli przemieszczać się nowymi, doskonale oświetlonymi chodnikami, zamiast pobocza drogi, gdzie sprawa oświetlenia już taka oczywista nie jest. Inwestycje w zakresie bezpieczeństwa objawiają się również poprzez montaż coraz większej ilości kamer monitoringu, pozwalających często reagować w sytuacjach zagrożenia, jak i też w kupowaniu niezbędnego wyposażenia dla lokalnych jednostek ochotniczej straży pożarnej. Gmina doko-

nuje inwestycji również pod kątem rekreacji lokalnej społeczności, efektem czego są powstałe nowe place zabaw dla dzieci, plenerowe siłownie na świeżym powietrzu czy nowo postawione ławki w gminnych parkach. Wszystko to ma oczywiście za zadanie przekonanie mieszkańców, aby spędzali możliwie jak najwięcej wolnego czasu na terenie gminy, jak i też uważali ją za dobre miejsce do życia, co automatycznie wykluczy kwestię migracji ludności z tego terenu.

Jednoznaczna ocena prowadzonej przez gminę Ożarów Mazowiecki polityki finansowej nie jest prosta. Z jednej strony mamy dużą liczbę opisywanych wyżej inwestycji, podnoszących systematycznie jakość życia mieszkańców, z drugiej natomiast należy pamiętać chociażby o deficycie w gminnych środkach mającym miejsce w ostatnich latach, czy też o tym, że mimo dużego wzrostu gminnych dochodów w rozpatrywanym okresie pięciu lat, samodzielność finansowa gminy pod postacią udziału dochodów własnych spada i coraz większą rolę w gminnym budżecie odgrywają subwencje i dotacje. Pamiętać przy tym należy też o fakcie wzrostu w okresie rozpatrywanych pięciu lat podatków, przez co mieszkańcy obciążani są większymi kosztami niż wcześniej. Podatki zawsze są stosunkowo delikatnym tematem i ich wysokość najczęściej budzi niezadowolenie społeczności, która uważa, że są zbyt wysokie. Jeśli natomiast społeczność widzi, że wnoszone przez nią opłaty są w odpowiedni sposób wydatkowane, to wtedy z większą chęcią mimo wszystko je reguluje. W rozpatrywanym przypadku środki są wydatkowane odpowiednio, zapewniając zaspokojenie podstawowych potrzeb lokalnej społeczności, więc i kwestię podatków, na pierwszy rzut oka negatywną dla mieszkańców można w jakimś stopniu jednak usprawiedliwić. Inaczej sprawa wygląda w przypadku deficytu, który zanotowano na przestrzeni tych pięciu lat, co jest rzeczą godną wspomnienia, zwłaszcza mając na uwadze ogromny wzrost dochodów gminy w tym okresie. Tutaj można dyskutować nad niezbędnością danych wydatków, czy też nad ich wysokością – np. nad tym, czy nie dało się wyszukać jakiejś tańszej alternatywy dla danego rozwiązania.

Przy analizowaniu wykonania budżetu za dany rok kalendarzowy należy mieć na uwadze to, że osiągnięcie zaplanowanego poziomu dochodów i wydatków zgodnego z pierwszą uchwałą budżetową nie było realne. Uchwały budżetowe w ciągu całego roku kalendarzowego ulegały zmianom, co skutkowało tym, że ostatnia uchwała w sprawie budżetu na dany rok była przyjmowana często na kilka dni przed jego zakończeniem, dzięki czemu zwiększano znacznie wskaźnik wykonania budżetu. Należałoby dokonać analizy tego, czy przytaczane zmiany w treści uchwał budżetowych były efektem czynników zewnętrznych związanych z realizowaną polityką rządu (np. zmiany przepisów prawnych), czy też może wynikały z realizowanych przez jednostkę samorządu terytorialnego zadań – elastyczność zarządzania albo wręcz nieudolność, czy też może były następstwem ostrożności w ramach planu asekuracyjnego. To pozwoliłoby jeszcze w większym stopniu zrozumieć tematykę gospodarki finansowej gminy Ożarów Mazowiecki,

natomiast znalezienie odpowiedzi na te wszystkie pytania wymagałoby przeprowadzenia gruntowniejszych badań, które z powodzeniem mogłyby być tematem innej pracy dyplomowej.

Politykę finansową realizowaną przez gminę Ożarów Mazowiecki należy ocenić jako prowadzoną w sposób dobry, mając przy tym nadzieję, że w kolejnych latach osiągane wyniki po stronie dochodów i wydatków przełożą się na stopniowe, lecz systematyczne spłacanie powstałego deficytu i co za tym idzie przełożą się na zaprzestanie zadłużania gminy.

Podsumowanie

Opracowywanie uchwały budżetowej jednostki samorządu terytorialnego jest niezwykle odpowiedzialnym i zarazem złożonym procesem. Budżet gminy jest jej podstawowym dokumentem finansowym, na podstawie którego planowane są dochody i wydatki na najbliższy rok budżetowy. Prace rozpoczynane są pod koniec roku poprzedzającego rok, na który budżet ma być przygotowany. Pierwszym krokiem jest przygotowanie w terminie do 15 listopada projektu budżetu na kolejny rok budżetowy, który następnie jest kierowany do właściwej dla danej jednostki samorządu terytorialnego Regionalnej Izby Obrachunkowej, która wydaje swoją opinię odnośnie przedstawionych jej planów finansowych gminy. Po uzyskaniu pozytywnego zaopiniowania przez Regionalną Izbę Obrachunkową następuje uchwalenie uchwały budżetowej gminy na najbliższy rok budżetowy. Sama treść budżetu w trakcie trwania roku budżetowego jest wielokrotnie zmieniana, tak aby w sposób elastyczny reagować na bieżące wydarzenia, które były niemożliwe do przewidzenia w trakcie prac nad uchwałą. To zjawisko powoduje, że między pierwszą a ostatnią uchwałą budżetową na dany rok występują duże różnice. Etapem podsumowania dla przygotowanego budżetu jest sprawozdanie z jego wykonania, które musi być złożone do właściwej dla danej jednostki samorządu terytorialnego Regionalnej Izby Obrachunkowej w terminie do 31 marca roku następującego po roku budżetowym, którego dane sprawozdanie dotyczy. Regionalna Izba Obrachunkowa opiniuje wykonanie budżetu w danej jednostce samorządu terytorialnego.

Dokonując analizy kolejnych uchwał budżetowych przygotowywanych przez radę miejską w Ożarowie Mazowieckim można zauważyć, że najwyższe wartości, zarówno po stronie dochodów jak i wydatków, występują w przypadku tych samych pozycji. Przykładowo największym źródłem dochodu dla gminy na przestrzeni rozpatrywanego okresu są udział w PIT i CIT oraz podatkach lokalnych. Dużą część dochodów do gminnej kasy rok rocznie zapewniają subwencje z budżetu państwa i dotacje. Największe nakłady finansowe z kolei kierowane są każdego roku na zapewnienie funkcjonowania oświaty na terenie gminy Ożarów Mazowiecki. Znaczne wydatki są związane również z prowadzoną przez jednostkę samorządu terytorialnego gospodarką komunalną, zagadnieniami z zakresu transportu, czy też zapewnieniem funkcjonowania administracji publicznej.

Poziom dochodów oraz wydatków budżetu gminy Ożarów Mazowiecki wzrastał z roku na rok, różnice pomiędzy analogicznymi kwotami w budżetach za lata 2012 i 2016 tylko potwierdzają szybki rozwój gminy. Wzrastają również nakłady finansowe kierowane na różnego rodzaju inwestycje (wydatki majątkowe) przeprowadzane na terenie jednostki samorządu terytorialnego, co ma zapewnić podniesienie bezpieczeństwa i komfortu życia mieszkańców tego terenu.

Bibliografia

Literatura przedmiotu:

- Bordo A. *Samorząd terytorialny system prawnofinansowy*, wyd. Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2004.
- Buczna M. *Finanse publiczne, finanse samorządu terytorialnego* wyd. Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2008.
- Dolata S. *Prawne i finansowe aspekty funkcjonowania samorządu terytorialnego tom I: prawo samorządowe i administracyjne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2000.
- Dolata S. *Prawne i finansowe aspekty funkcjonowania samorządu terytorialnego tom II: Finanse i budżety samorządów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2000.
- Hajdys D. *Finanse jednostek samorządu terytorialnego wybrane zagadnienia*, wyd. Przedsiębiorstwo Specjalistyczne Absolwent, Łódź 2007.
- Hanusz A., Niezgoda A., Czerski P. *Dochody budżetu jednostek samorządu terytorialnego*, wyd. Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009.
- Kosek-Wojnar M., Surówka K. *Finanse samorządu terytorialnego*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2002.
- Krawczyk R., Stec M. *Samorząd – Finanse – nadzór i kontrola*, wyd. Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013.
- Patrzałek L. *System finansów samorządu terytorialnego*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań-Wrocław 2003.

Akty prawne:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483).
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95)
- Ustawa z dnia 16 lipca 1998 r. – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw. (Dz.U. 1998 nr 95 poz. 602).
- Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U. 2003 nr 203 poz. 1966).
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. 2009 nr 157 poz. 1240).
- Uchwała nr 168/11 Rady Miejskiej w Ożarowie Mazowieckim z dnia 30 grudnia 2011 r.

w sprawie uchwalenia budżetu gminy Ożarów Mazowiecki na rok budżetowy 2012.

Zarządzenie nr B.0050.64.2013 Burmistrza Ożarowa Mazowieckiego z dnia 28 marca 2013 r. w sprawie sprawozdania z wykonania budżetu gminy Ożarów Mazowiecki w roku 2012.

Uchwała rady miejskiej w Ożarowie Mazowieckim nr XXX/283/12 z dnia 28 grudnia 2012 r. w sprawie uchwalenia budżetu na rok 2013.

Zarządzenie Burmistrza Ożarowa Mazowieckiego nr B.0050.30.2014 z dnia 28 marca 2014 r. w sprawie sprawozdania z wykonania budżetu gminy Ożarów Mazowiecki w roku 2013.

Uchwała rady miejskiej w Ożarowie Mazowieckim nr XLVI/448/13 z dnia 30 grudnia 2013 r. w sprawie uchwalenia budżetu na rok 2014.

Zarządzenie Burmistrza Ożarowa Mazowieckiego nr B.0050.57.2015 z dnia 31 marca 2015 r. w sprawie sprawozdania z wykonania budżetu gminy Ożarów Mazowiecki w roku 2014.

Uchwała rady miejskiej w Ożarowie Mazowieckim nr IV/24/14 z dnia 29 grudnia 2014 r. w sprawie uchwalenia budżetu na rok 2015.

Zarządzenia Burmistrza Ożarowa Mazowieckiego nr B.0050.68.2016 z dnia 31 marca 2016 r. w sprawie sprawozdania z wykonania budżetu gminy Ożarów Mazowiecki w roku 2015.

Uchwała rady miejskiej w Ożarowie Mazowieckim nr XVIII/181/15 z dnia 29 grudnia 2015 r. w sprawie uchwalenia budżetu na rok 2016.

Zarządzenie Burmistrza Ożarowa Mazowieckiego nr B.0050.62.2017 z dnia 30 marca 2017 r. w sprawie sprawozdania z wykonania budżetu gminy Ożarów Mazowiecki w roku 2016.

Źródła elektroniczne:

1. <http://www.ozarow-mazowiecki.pl>
2. <https://warszawa.stat.gov.pl>
3. <https://turystyka.ozarow-mazowiecki.pl>
4. <http://samorząd.pap.pl>
5. <https://rankingsamorzadow.pl>

Rafał Jewdoszuk

Kamila Małgorzata Jęczmieniowska

Inwestycje jako czynnik rozwoju gminy Wiązowna

Wprowadzenie

Celem artykułu jest pokazanie, że dobrze rozdysponowane fundusze gminne, zainwestowane w nowe i pożyteczne przedsięwzięcia, dadzą wiele walorów całej gminie i wpłyną na życie jej mieszkańców. Jednak, żeby się tego dowiedzieć trzeba zadać kilka pytań:

- Czy gminie potrzebne są te inwestycje?
- Czy na pewno przynoszą one same korzyści, czy są też i negatywne strony?
- Czy gmina na pewno ma na to dostateczne środki finansowe?

Do realizacji artykułu wykorzystane zostały informacje z Urzędu Gminy Wiązowna, Internetu, GUS-u, gazet lokalnych i literatury przedmiotu.

Artykuł rozpoczyna sformułowanie pojęcia inwestycji, przedstawienie ich rodzajów, źródeł finansowania oraz ocena działań rozwojowych, a także ich wpływ na rozwój gminy. Następnie scharakteryzowana została gmina Wiązowna – jej położenie geograficzne, liczba i struktura ludności, jej gospodarka oraz infrastruktura techniczna i społeczna. Kolejną częścią artykułu jest analiza inwestycji, jakie zostały zrealizowane w latach 2014-2017. przedstawione zostały źródła ich finansowania z uwzględnieniem udziału budżetu gminy, oraz wpływ na rozwój gminy. Omówione też zostały plany i projekty inwestycyjne gminy.

1. Pojęcie i rodzaje inwestycji

Inwestycje można rozumieć jako „zaangażowanie finansowe w dane przedsięwzięcie, które w przyszłości przyniesie korzyści materialne i niematerialne oraz zysk”¹. Efektem tego jest zwiększenie korzyści i środków finansowych, które inwestor musiał zainwestować. W oparciu o tę definicję możemy wyróżnić 4 główne cechy inwestycji²:

- czas realizacji inwestycji,
- wkład finansowy w realizację inwestycji,
- oczekiwane korzyści, efekty,
- ryzyko realizacji inwestycji. Biorąc pod uwagę powyższe cechy, inwestycje

1 Michalak A., *Finansowanie inwestycji w teorii i praktyce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 14.

2 tamże, s. 15.

możemy ująć jako ryzykowne, długookresowe lokowanie środków finansowych w przedsięwzięcie i oczekiwanie na korzyści z nim związane. Inwestycje możemy podzielić według następujących kryteriów:

1. Ze względu na czas realizacji:

- a. Inwestycje długoterminowe (czas realizacji dłuższy niż rok)
- b. Inwestycje krótkoterminowe (krótsze niż 1 rok)

2. Ze względu na cel:

- inwestycje odtworzeniowe
- inwestycje modernizacyjne
- inwestycje rozwojowe
- inwestycje interesu publicznego - o znaczeniu lokalnym (gminnym) i ponadlokalnym (powiatowym, wojewódzkim i krajowym), np. ochrona środowiska naturalnego, ochrona zabytków, wydzielanie gruntów pod linie kolejowe, lotniska.

3. Ze względu na przedmiot inwestycji:

- inwestycje rzeczowe – dotyczą nabycia lub wytworzenia budynków, budowli, maszyn itp.
- inwestycje niematerialne – to nakłady na rozwój kapitału ludzkiego oraz nakłady na badania i rozwój
- inwestycje finansowe – to znaczy lokaty środków pieniężnych w papierach wartościowych.

Inwestycje mogą być podejmowane przez różne podmioty. Podejmowane są przez państwo lub organy samorządu terytorialnego nazywamy inwestycjami publicznymi³. Kierują się one zasadami gospodarki finansowej, czyli muszą być ujęte w rocznych planach finansowych (roczny plan wydatków i przychodów). Podstawą takiego planu jest budżet jednostek samorządu.

Inwestycje mają różne kryteria klasyfikacji, jednak wszystko sprowadza się do ich głównej funkcji. Są one podejmowane w celu utrzymania dotychczasowego majątku lub też jego zwiększenia. Inwestycje to konieczność dla jst w celu poprawy funkcjonowania, efektywności.

Źródła finansowania inwestycji

Liczba i zakres prowadzonych inwestycji gminnych zależy od posiadanego kapitału oraz od możliwości pozyskania odpowiedniej wielkości środków finansowych na ich realizację. W procesie inwestycyjnym głównym i podstawowym elementem jest kapitał własny gminy. Do niego dobierane są środki z innych

3 tamże, s. 35.

źródeł. Kapitał własny gminy stanowią jej dochody, głównie podatki i opłaty lokalne, a ich wielkość decyduje o atrakcyjności inwestycyjnej gminy.

Podjęcie nowych inwestycji zależy od kosztów bieżących zadań, a także oceny pozyskania środków z zewnętrznych źródeł. Głównym problemem jednostek samorządu terytorialnego jest wysokość własnych środków pieniężnych w odniesieniu do potrzeb inwestycyjnych. Zazwyczaj realizacja zadań bieżących pochłania znaczną część środków, a na potrzeby inwestycyjne trzeba szukać środków gdzieś indziej. Organy samorządu terytorialnego same wybierają formę pozyskania dodatkowych środków. Podjęcie decyzji o formie dofinansowania to tzw. strategia finansowa⁴, czyli:

- dokładne określenie źródeł ich finansowania,
- ustalenie środków koniecznych dla wykonania poszczególnych etapów,
- zapewnienie w budżecie odpowiednich kwot udziału własnego,
- terminowego regulowanie zobowiązań,
- zapewnienie płynności finansowej na każdym etapie i w każdej fazie projektu inwestycyjnego.

Każda forma dofinansowania powinna być dobrze przemyślana i przeanalizowana, ponieważ każda ma swoje wady i zalety, które niosą ze sobą określone korzyści.

Źródła finansowania można podzielić na:

- a. wewnętrzne,
- b. zewnętrzne.

Wewnętrzne źródła to budżet gminy (finansowanie własne). Zewnętrzne źródła zaś to w pierwszej kolejności środki bezzwrotne: dotacje, subwencje, które zasilają budżet gminy z budżetu państwa. Jednostki samorządu terytorialnego mogą także otrzymać dotacje m.in. z Funduszy Ochrony Środowiska oraz Gospodarki Wodnej (Narodowego i Wojewódzkiego). Dotacje te mają na celu poprawę jakości i stanu środowiska naturalnego. Przykładowe realizacje w ramach dotacji⁵:

- budowa i rozbudowa urządzeń służących zagospodarowaniu odpadów,
- wdrażanie systemu wykorzystania Odnawialnych Źródeł Energii poprzez realizację gminnych programów montażu kolektorów słonecznych z uprzywilejowaniem dla gmin,
- prowadzenie programu likwidacji azbestu,
- wspieranie zadań związanych z działaniami na rzecz odbudowy urządzeń i obiektów melioracji,
- ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza, ograniczenie zużycia energii cieplnej i elektrycznej, ograniczanie poziomu przenikania hałasu do środowiska oraz na zadania z zakresu ochrony wód i gospodarki wodno-ściekowej.

⁴ Jastrzębska M., *Finanse jednostek samorządu terytorialnego*, Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., Warszawa 2012, s. 256.

⁵ Art. 410, ustawa z dn. 27 kwietnia 2001r. *Prawo ochrony środowiska*, (Dz.U. 2001 nr 62 poz. 627).

Innymi źródłami mogą być środki z funduszy Unii Europejskiej a także obligacje – dłużne papiery wartościowe oraz pożyczki i kredyty, które można zaciągać na cele bieżące i inwestycyjne.

Kredyty bankowe są powszechną formą finansowania przedsięwzięć inwestycyjnych. Kredyty mają swoje zalety i wady. Do zalet zaliczamy⁶:

- prostą procedurę zaciągania kredytu,
- wysoką pewność uzyskania środków finansowych,
- możliwość negocjacji własnych warunków,
- możliwość wcześniejszej spłaty długów.

Do wad natomiast zaliczamy:

- konieczność regularnych spłat i kary za nieterminowość,
- zmienność oprocentowania, co wiąże się ze zmianą wysokości rat,
- zaciągnięcie wyższego kredytu w stosunku do możliwości spłaty.

Kolejną formą finansowania są pożyczki⁷. Obligacja „jest papierem wartościowym emitowanym w serii, w którym emitent stwierdza, że jest dłużnikiem właściciela obligacji (obligatariusza) i zobowiązuje się wobec niego do spełnienia określonego świadczenia”⁸.

Zalety emisji obligacji komunalnych⁹:

- jawność warunków emisji,
- możliwość kształtowania przez emitenta terminów wykupu,
- rozproszenie wierzycieli, dzięki czemu pożyczkobiorca ma silniejszą pozycję,
- możliwość wprowadzenia świadczeń niepieniężnych,
- brak konieczności zabezpieczeń długu.

Wady obligacji komunalnych¹⁰:

- złożona i długa procedura emisyjna,
- podatność na wahania rynkowych stop procentowych,
- wysokie koszty oraz warunki formalne wejścia na publiczny rynek,
- jednorazowy wykup obligacji,
- problemy z ewentualnym zabezpieczeniem emisji czy wcześniejszym wykupem wyemitowanych obligacji.

Finansowanie z funduszy Unii Europejskiej.

Polska będąc członkiem Unii Europejskiej ma możliwość uzyskania od niej wsparcia finansowego na rozwój swojej gospodarki, infrastruktury, środowiska, dając tym samym możliwość rozwoju społeczno-gospodarczego. Na co zostaną

6 Michalak A., *Finansowanie inwestycji w teorii i praktyce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 150.

7 Art. 720, *Kodeks Cywilny*, (Dz.U. 1964 nr 16 poz. 93).

8 Art. 4.1., ustawa z dn. 15 stycznia 2015 r. o obligacjach, (Dz.U. 2015 poz. 238).

9 tamże, s. 224.

10 Borodo A., *Słownik finansów samorządu terytorialnego*, Dom Organizatora, Toruń 2015, s. 111.

wykorzystane fundusze, określa Strategia Rozwoju Kraju¹¹, na bazie której sporządzane są dokładniejsze dokumenty takie jak: Infrastruktura i Środowisko, Regionalne Programy Operacyjne, Rozwój Polski Wschodniej, Innowacyjna Gospodarka, Kapitał Ludzki, Pomoc Techniczna oraz Europejska Współpraca Terytorialna. W dokumentach tych zawarte są kierunki i cele, na które będą przeznaczone środki unijne. Jednakże, aby uzyskać wsparcie z Unii, trzeba spełnić dużo wymogów. Sam proces przygotowania projektu jest pracochłonny.

Każda jednostka samorządu terytorialnego, aby wybrać odpowiednią dla siebie formę dofinansowania, musi przeprowadzić wiele analiz, obliczeń. Dużo zależy od struktury jednostki. Ważne jest, przy analizie źródła, aby zabezpieczyć własny kapitał jako niezbędny wkład w dane przedsięwzięcie, oszacować koszty realizacji inwestycji, podjąć próbę znalezienia i pozyskania źródeł bezzwrotnych oraz racjonalnego korzystania z przyznanych funduszy, utrzymać długookresową równowagę finansową oraz sporządzić prognozy finansowe. Przeprowadzenie tych analiz jest bardzo ważne dla właściwego przygotowania procesu finansowania inwestycji.

Ocena efektywności inwestycji

Ocena efektywności inwestycji składa się z dwóch części: rachunkowej, zwanej rachunkiem efektywności inwestycji oraz pozarachunkowej, zwanej opisową. Rachunek efektywności to „obliczenia związane z porównaniem efektów uzyskanych w okresie eksploatacji ze zrealizowanej inwestycji z nakładami niezbędnymi do ich osiągnięcia”¹². Nakłady i efekty wyraża się wówczas liczbowo, przeważnie w jednostce pieniężnej. Najbardziej znaną metodą rachunku efektywności jest analiza kosztów i korzyści (CBA – *Cost-Benefit Analysis*)¹³.

Niektórych efektów nie można jednak przedstawić w takiej formie. Należą do nich np. oddziaływanie inwestycji na środowisko naturalne, zdrowie pracowników. Są to tzw. elementy niewymierne i uwzględnia je pozarachunkowa ocena efektywności – porównywanie nakładów i efektów drogą rozumowania. Metoda ta opiera się na doświadczeniach, opiniach ekspertów, wiedzy teoretycznej i nie ma formy pieniężnej. Jest ona szczególnie ważna w przypadku inwestycji publicznych jednostek samorządu terytorialnego, gdyż prowadzi do poprawy poziomu jakości życia mieszkańców, a także wpływa na środowisko.

11 Strategia Rozwoju Kraju (SRK) to dokument tworzony w celu określenia działań rozwojowych, które trzeba podjąć, aby poprawić sytuację społeczno-gospodarczą kraju. Wyznaczane są w nim realistyczne priorytety, które mają być osiągnięte w czasie, jaki ujęty został w danym dokumencie.

12 tamże, s. 84.

13 Michalak A., *Finansowanie inwestycji w teorii i praktyce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 94.

Wpływ inwestycji na rozwój gminy

Rozwój gminy można określić jako proces zmian strukturalnych, prowadzących do ulepszenia infrastruktury technicznej i społecznej, zwiększenie zamożności społeczności lokalnej oraz osiągnięcie wyższej wartości majątku gminnego.

Jednostki samorządowe konkurują między sobą o swoją „atrakcyjność inwestycyjną”. Podejmowanie nowych inwestycji służy zwiększaniu budżetu gminy, z którego można finansować bieżące zadania mające na celu poprawę jakości życia społeczności lokalnej. Ważne są również inwestycje w środowisko naturalne, dzięki którym zwiększa się atrakcyjność i walory turystyczne gminy, a to powoduje polepszenie położenia, a także wyższe ceny gruntów. Korzystna lokalizacja i jej walory powodują, że gmina cieszy się dużym zainteresowaniem wśród deweloperów oraz osób prywatnych, którzy chcą w niej zamieszkać. Jeśli zamieszkać to i płacić podatki, a to stanowi część dochodu jednostki. Przyjęto, że inwestycje służące budowie i rozbudowie lokalnej infrastruktury technicznej i społecznej powinny być podstawowym czynnikiem wzrostu wartości majątku gminy.

Inwestycje mogą znacząco zmienić życie i funkcjonowanie gminy, np.:

- nowo utworzone miejsca pracy mogą rozwiązać problem bezrobocia,
- zapewnią wyżywienie, miejsce zamieszkania i zarabkowania,
- zapewnią rozwój w sferze edukacji, kultury, rozrywki, podróży,
- zapewnią zachowanie naturalnego środowiska, ochronę zabytków, tworzenie parków krajobrazowych, odnowę jego walorów.

2. Charakterystyka gminy Wiązowna

Położenie

Wiązowna to gmina leżąca w powiecie otwockim, w centralnej części województwa mazowieckiego, zajmująca powierzchnię 10 215 ha (102 km²). Od zachodu Gmina graniczy z powiatem warszawskim, od północy i wschodu z powiatem mińskim (gminami Halinów i Dębe Wielkie). Wiązowna jest jedną z 8 gmin powiatu otwockiego. Południową granicę gminy Wiązowna stanowi granica z gminami: Celestynów i Kołbiel oraz miastami Józefów i Otwock. Przez obszar gminy przechodzą drogi o znaczeniu międzynarodowym: Warszawa – Terespol, Warszawa – Lublin. Wiązowna jest położona w niedalekiej odległości od Warszawy – 25 km, od Siedlec – 75 km, a od Garwolina – 40 km.¹⁴

14 Program Rewitalizacji Gminy Wiązowna na lata 2016-2026, Warszawa 2016, s. 9.

Rysunek 1. Umiejscowienie gminy Wiązowna na tle sąsiadujących gmin

Źródło: Urząd Gminy Wiązowna

Gmina Wiązowna położona jest w dorzeczu Wisły, na skraju tzw. Obszaru Środkowej Wisły. Oś hydrograficzną terenu stanowi rzeka Świder wraz ze swoim prawobrzeżnym dopływem – rzeką Mienią. Dolina Mieni ma długość ok. 40 km, jest stosunkowo szeroka i dość płaska. Nazwa rzeki pochodzi prawdopodobnie od darni znajdującej się w podłożu, która «mieni się» w świetle słonecznym. Przepływa przez Kąck, Duchnow, Boryszew, Wiązownę i Emów, łącząc się ze Świdrem przed Józefowem i Otwockiem. Powyżej Wiązowny przepływa przez krajobraz polny, a poniżej, aż do ujścia, przez kompleks leśny. Ostatni odcinek, tj. 5 km, jest rezerwatem przyrody utworzonym w 1989 r. Rzeka Świder ma 89 km długości, i przepływa przez gminę Wiązowna w kilkunasto-kilometrowym odcinku. Jest objęta ochroną rezerwatową. Jej nazwa pochodzi od słowa świd, czyli woda. Jest rzeką o zmiennej głębokości, zazwyczaj płytką o piaszczystym dnie. Jej piaszkowe i trawiaste plaże przyciągają mieszkańców pobliskich miast, głównie Warszawy. Doktor Józef Geisler odkrył walory klimatyczne okolic nadświdrzańskich, co przyczyniło się do powstania uzdrowiskowo-wypoczynkowych miejsc

na terenie Otwocka i okolic, jak np. sanatoria. Ochroną prawną objęto obszary najcenniejsze, które zajmują łączną powierzchnię 6.926,9 ha, co stanowi 67,8% ogólnej powierzchni Gminy. Zalicza się do nich :

- Mazowiecki Park Krajobrazowy z otuliną,
- Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu,
- Rezerwat przyrody „Świder“,
- Obszar Specjalnej Ochrony Natura 2000 „Dolina Środkowego Świdra”.

Na początku XIX w. Wiązowna była nowoczesnym osiedlem, które miało sąd powiatowy i urząd, a jej korzystne położenie przy szosie lubelskiej wpłynęło na to, że była ona ważnym ośrodkiem komunikacyjnym, edukacyjnym, handlowym i administracyjnym. W latach 30. XX w. nastąpił jej podział na sołectwa gminne i kościelne. Mimo znacznych strat w zabudowie i ludności w czasie II wojny światowej, Wiązowna utrzymała swoją pozycję administracyjną, kościelną i handlową. W latach 70. XX w. zbudowano obwodnicę, dzięki czemu ruch tranzytowy nie odbywał się przez centrum wsi, tylko poza nią. W tym czasie zaczęto również modernizować drogi. Dziś Wiązowna wygląda zupełnie inaczej niż kiedyś. Jest o wiele lepiej rozwinięta, przybyło mieszkańców i zmiany w dalszym ciągu następują.

Ludność zamieszkująca gminę

Zgodnie z danymi GUS liczba mieszkańców gminy Wiązowna w 2016 r. wynosiła 12 454 osób. Gęstość zaludnienia na 1 km² wynosiła 122 osoby. Podział i liczbę ludności ze względu na płeć przedstawia Tabela 1.

Tabela 1. Ludności Gminy Wiązowna i podział ze względu na płeć, w latach 2010-2016

Zestawienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	różnica	dynamika
Ogółem	10902	11275	11521	11756	12035	12243	12454	+1552	14,23%
Kobiety	5542	5731	5851	5964	6106	6228	6346	+804	14,5%
Mężczyźni	5360	5544	5670	5792	5929	6015	6108	+748	14%
Liczba kobiet na 100 mężczyzn	104	104	104	104	104	104	104	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.bdl.stat.gov.pl, 02.2018.

Z **Tabeli 1** można wnioskować, że liczba ludności zwiększa się z roku na rok. Pomiędzy rokiem 2010 a 2016 przybyły do Wiązowny 1552 osoby (wzrost o 14,23%). Proporcje między liczbą kobiet i mężczyzn są stałe. W liczbie ludności przeważają kobiety – 104 na 100 mężczyzn.

Ludność zamieszkującą gminę można podzielić również ze względu na wiek: przedprodukcyjny (14 lat i mniej), produkcyjny (kobiety 15-59 lat, mężczyźni 15-64 lata) i poprodukcyjny. Podział ten przedstawia **Tabela 2**.

Tabela 2. Ludność gminy Wiązowna i jej struktura w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym, w latach 2010-2016

Wyszczególnienie	%	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	różnica	dynamika
Wiek przedprodukcyjny – ogółem	100%	1 990 18,3%	2 093 18,6%	2 161 18,8%	2 237 19%	2 332 19,4%	2 419 19,8%	2 469 19,8%	479 100 %	24,07%
Kobiety	47,9%	954	997	1 023	1 062	1 086	1 140	1 179	225 (47,8%)	23,6%
Mężczyźni	52,1%	1 036	1 096	1 138	1 175	1 246	1 279	1 290	254 (52,2%)	24,5%
Wiek produkcyjny – ogółem	100%	7 431 68,2%	7 658 67,9%	7 769 67,4%	7 874 67%	7 935 66%	7 964 65%	8 032 64,5%	601 (100%)	8,08%
Kobiety	47,8%	3 550	3 672	3 732	3 777	3 809	3 826	3 850	300 (47,9%)	8,4%
Mężczyźni	52,2%	3 881	3 986	4 037	4 097	4 126	4 138	4 182	301 (52,1%)	7,8%
Wiek poprodukcyjny – ogółem	100%	1 481 13,6%	1 524 13,5%	1 591 13,8%	1 645 14%	1 768 14,7%	1 860 15,2%	1 953 15,7%	472 (100%)	31,9%
Kobiety	70,1%	1 038	1 062	1 096	1 125	1 211	1 262	1 317	279 (67,4%)	26,9%
Mężczyźni	29,9%	443	462	495	520	557	598	636	193 (32,6%)	43,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.bdl.stat.gov.pl, 02.2018.

Wzrost ludności w wieku przedprodukcyjnym wyniósł 24,07% czyli 479 osób, w wieku produkcyjnym wskaźnik jest najmniejszy, czyli 8,08% lecz w przeliczeniu na osoby największy, gdyż wzrósł o 601 osób. Wzrost osób wieku poprodukcyjnego wynosi 31,9%, czyli 472 osoby. Oznacza to największe tempo wzrostu osób w wieku poprodukcyjnym z 13,6% w 2010 r. do 15,7% w roku 2016 (wzrost udziału o 2,1 pp), nieco mniejsze tempo osób w wieku przedprodukcyjnym z 18,3% do 19,8% (wzrost udziału o 1,5 pp) i spadek udziału osób w wieku produkcyjnym z 68,2% do 64,5% (o 3,7 pp). Konsekwencją tego jest coraz większa liczba osób niepracujących przypadająca na pracujących (w 2010 r. liczba ta wyniosła 0,46, a w 2016 r. 0,55).

Liczba ludności stale się zmienia. Powodem tego są urodzenia, zgony a także migracje. Zmiany na przestrzeni lat 2010-2016 prezentuje **Tabela 3 i 4.**

Tabela 3. Migracje i saldo migracji w gminie Wiązowna w latach 2010-2016

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2016
Migracje do gminy	461	423	274	336	356	256
Migracje z gminy	78	81	92	97	115	90
Saldo migracji	383	342	182	239	241	166
Wskaźnik %	3,1%	2,7%	1,5%	1,9%	1,9%	1,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.bdl.stat.gov.pl, 02.2018.

Ludności w gminie wciąż przybywa, jednak z biegiem lat liczba przyjezdnych, chcących tu zamieszkać, spada. W 2010 przyjechało aż 461 osób, a w 2016 już ponad połowa mniej, 256 osób. Walory krajobrazowe i położenie geograficzne Wiązowny wciąż przyciągają nowych mieszkańców. Jedni chcą mieszkać na wsi, inni nie – dlatego wyjeżdżają prawdopodobnie z powodu pracy, którą łatwiej jest znaleźć w większym mieście.

Saldo migracji w latach 2010-2016 choć widać, że się zmniejsza, to ciągle jest dodatnie. Najwyższy wskaźnik osiągnęło w 2010 r. dając wynik 3,1%, a najniższy w 2016 r.: 1,3%.

Liczba ludności i jej struktura bardzo zmieniły się i nadal się zmieniają. Dużo osób wciąż przyjeżdża do gminy i tu zamieszkuje. Jest to miejsce z dobrym położeniem komunikacyjnym – blisko dużych miast, gdzie większość ludzi ma pracę, z dużym wyborem wśród szkół dla dzieci i młodzieży – co jest ważne dla rodziców, a przede wszystkim jest to gmina o malowniczym krajobrazie, a to w dużej mierze przyciąga ludzi, którzy chcą się w niej osiedlić na stałe.

Gospodarka gminy

Gmina Wiązowna jest gminą typowo pozarolniczą. Powierzchnia gruntów rolnych oraz użytków rolnych coraz bardziej maleje. Użytki rolne zajmują 3,188 ha, czyli ok. 57% powierzchni gminy, a grunty orne 1657,7 ha. Rolnictwem zajmuje się jedynie 10-15% ludności w 798 gospodarstwach rolnych¹⁵. Uprawiane są tu głównie: żyto, pszenica, jęczmień, owies, pszenżyto, kukurydza, ziemniaki i warzywa gruntowe. Większość tych upraw przeznaczona jest do celów prywatnych, choć część uprawiana jest na potrzeby przemysłu. W miejscowości Duchnowy są też sady, z których owoce są przeznaczone do handlu, a dla rodzin zajmujących się ich uprawą są źródłem utrzymania i przynoszą dochody.

Dużą powierzchnię zajmują również łąki nazywane perłami wiązowskiej przyrody – 1058 ha. Pastwiska to 115,5 ha i pozostałe użytki – 357,4 ha powierzchni gminnej¹⁶.

¹⁵ Dane z GUS, www.bdl.stat.gov.pl (dane Powszechnego Spisu Rolnego, 2010 r.).

¹⁶ *Strategia Rozwoju Gminy Wiązowna na lata 2014-2021*, Wiązowna 2013, s. 21.

Gmina, dzięki swojemu bogactwu przyrodniczemu posiada wyjątkowe walory turystyczne. Rzeźba terenu jest bardzo urozmaicona, przez teren gminy przepływają rzeki, znaczną jej część porastają lasy. Wszystko to wiąże się z możliwością uprawiania turystyki. W gminie Wiązowna działa kilka gospodarstw agroturystycznych, które znajdują się w Dziechcińcu, Woli Duckiej i Gliniance.

Na terenie gminy Wiązowna działa 1462 przedsiębiorstw¹⁷. Są to głównie firmy z sektora prywatnego, z przewagą jednoosobowych działalności gospodarczych. Jest też dużo spółek handlowych, kilka spółdzielni, stowarzyszeń i fundacji. Liczba przedsiębiorstw stale rośnie, a to wiąże się z dynamicznym rozwojem gminy i przyływem nowych mieszkańców. Największe i najbardziej znaczące przedsiębiorstwa w gminie to: Gran-Plast, Lekaro, Wetzel Sp. z o.o., Dax Cosmetics Sp. z o.o., Madex s.j., Chantal, Huta szkła gospodarczego, Megal Sp. z o.o., Pazio Beton, Ellert, Drewzbyt, ATS Display, Link Investment, Grycan, Agro-Chemat, Binol s.c., Polskamp Sp. z o.o., Paw-Bud, Merita. Są to przedsiębiorstwa z różnych branży. Na terenie gminy jest bardzo dużo firm, dobrze funkcjonujących i w dalszym ciągu rozwijających się. Dają one zatrudnienie ludności gminy i mieszkańców innych miejscowości. Przemysł jest dobrze rozwinięty. W gminie funkcjonują 4 hotele, 13 obiektów świadczących usługi gastronomiczne oraz 41 sklepów.

Mimo tak dużej liczby przedsiębiorstw w gminie, a także w innych miejscowościach i miastach, nie wszystkim udaje się znaleźć pracę. **Tabela 4** przedstawia dane liczbowe bezrobocia.

Tabela 4. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w gminie Wiązowna w latach

Wyszczególnienie	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Bezrobotni ogółem (osoby)	350	350	330	296	257	202
Kobiety	153	148	148	136	128	97
Mężczyźni	197	202	182	160	129	105
Wskaźnik bezrobocia	4,5%	4,4%	4,2%	3,7%	3,2%	b.d.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.bdl.stat.gov.pl, 02.2018.

Z powyższych danych wynika, że bezrobotnych kobiet jest mniej niż mężczyzn, jednakże różnica jest bardzo niewielka. Bezrobocie w gminie Wiązowna z roku na rok maleje i to jest pozytywnym zjawiskiem, ponieważ oznacza, że coraz więcej osób znajduje zatrudnienie i zyskuje dochód na utrzymanie rodziny. Widać to po malejącym wskaźniku bezrobocia, które zmniejszyło się od 2012 r. z 4,5% na 3,2% w roku 2016, czyli o 1,3 pp. Bezrobocie w tej gminie jest niższe od wskaźnika w skali kraju, które obecnie wynosi ponad 6%.

¹⁷ tamże, s. 81.

Infrastruktura gminy

Drogownictwo i komunikacja

Przez teren gminy Wiązowna przebiegają:

- 2 drogi krajowe – DK2 łącząca Warszawę i Terespol oraz S17 – droga ekspresowa łącząca Warszawę z Lublinem.
- droga wojewódzka nr 721 – o długości 10,7 km,
- drogi powiatowe – 57,6 km, w tym 32,6 km utwardzonych,
- drogi gminne – 67,3 km, w tym 16,4 km utwardzonych.

Łącznie gmina posiada 132,4 km dróg utwardzonych¹⁸.

Jedynie 24% dróg gminnych ma nawierzchnię utwardzoną, bitumiczną lub z kostki brukowej. Pozostałe drogi gminne posiadają nawierzchnię tłuczniową i z gruzu betonowego. Parametry techniczne i jakość nawierzchni dróg na obszarze gminy wymagają sukcesywnej poprawy, przez prowadzenie stosownych prac modernizacyjnych. W wielu miejscowościach brakuje chodników i oświetlenia ulicznego. Nie ma też pasów ruchu dla pieszych i rowerzystów. Dużo jednak się zmienia w tej sferze. Budowane są chodniki, poprawiana jest jakość i stan dróg. Najważniejszą sprawą odnośnie poprawy bezpieczeństwa, a także podniesienia walorów gminy jest budowa ścieżki rowerowej łączącej gminę Wiązowna z gminą Halinów, która ma mieć ok. 10 km.

Do gminy dojeżdżają również autobusy: prywatni przewoźnicy oraz miejskie linie ZTM:

- 720 Warszawa Wiatraczna – Rzakta,
- 722 Warszawa Wiatraczna- Radiówek – Wola Karczewska,
- 730 – Warszawa Wiatraczna – Brzeziny.

Obszar gminy znajduje się w rozwidleniu kolejowym 2 linii: Warszawa – Otwock i Warszawa – Mińsk Mazowiecki, jednak ona sama nie posiada infrastruktury ani stacji kolejowej.

Sieć wodociągowa

Na terenie gminy powstały i funkcjonują 4 stacje uzdatniania wody. 3 z nich służą zaopatrzeniu mieszkańców gminy w wodę pitną. Znajdują się one w miejscowościach: Lipowo, Majdan, Rzakta i Wiązowna. Liczba ludności korzystającej z sieci wodociągowej to 10 167 osób, co stanowi 81,8% wszystkich mieszkańców (stan w 2016 r.), a długość czynnej sieci wynosi 193,1 km. Według danych GUS¹⁹ z roku 2016 zużycie wody na 1 mieszkańca wynosiło 34,6 m³ i stopniowo wzrasta z każdym rokiem.

¹⁸ *Strategia Rozwoju Gminy Wiązowna na lata 2014-2021*, Wiązowna 2013, s. 96.

¹⁹ <https://bdl.stat.gov.pl>

Sieć kanalizacyjna

Nieco gorzej od sieci wodociągowej wygląda sytuacja sieci kanalizacyjnej w gminie. Jej długość wynosi 44,6 km, a liczba mieszkańców korzystająca z kanalizacji to 3 096 osoby, czyli zaledwie 24,9% ludności gminy (dane GUS z 2016 r.). Długość sieci kanalizacyjnej w relacji do długości sieci wodociągowej wynosi 23,1%. Mimo że sieć ta jest cały czas budowana, to długo jeszcze potrwa podłączenie do niej wszystkich budynków. Potrzeba na to czasu, a przede wszystkim pieniędzy, ponieważ koszty budowy są bardzo duże. Sieć rozbudowywana jest w pierwszej kolejności tam, gdzie występują duże skupiska domów i gospodarstw, dopiero później będzie podłączana reszta domów.

Na terenie gminy działa również oczyszczalnia ścieków o przepustowości $Q_{\text{śr}} = 1600 \text{ m}^3/\text{d}$, RLM 11680²⁰, jednak rzeczywista ilość ścieków jest znacznie mniejsza niż zakładano. Zakład Gospodarki Komunalnej otrzymał pozwolenie od starosty otwockiego na odprowadzanie oczyszczonych ścieków komunalnych z oczyszczalni do rzeki Mieni płynącej w pobliżu. Do oczyszczalni ścieki doprowadzane są siecią kanalizacyjną, która łączy się z przydomowymi oczyszczalniąmi ścieków.

Sieć gazowa

Przez teren gminy Wiązowna przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia dn 500 o max. ciśnieniu roboczym (MOP) 6,3 MPa, relacji Rembelszczyzna – Wronów. Na terenie gminy wybudowano 3 stacje redukcyjno-pomiarowe I stopnia zasilania, które znajdują się w: Wiązownie, Zakręcie i Woli Karczewskiej. Długość czynnej sieci gazowej wynosi 89 584 m, przyłączone jest do niej 1 706 budynków mieszkalnych, a liczba osób korzystających z gazu to 4 338. Roczne zużycie gazu w roku 2016 na potrzeby gospodarstw domowych wyniosło 2544,7 tys. m^3 , a na 1 mieszkańca 206,2 m^3 .

Sieć elektryczna

Energia elektryczna jest podstawowym źródłem energetycznym w gminie. Przez teren gminy Wiązowna przebiega napowietrzna linia elektroenergetyczna 400kV relacji Miłosna – Kozienice wraz z pasem technologicznym o szerokości 80,0 m (po 40,0 m w obie strony od osi linii). Wiązowna jest gminą bardzo dobrze zelektryfikowaną. W 2016 r. ruszył program dofinansowania na budowę instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii do produkcji energii elektrycznej i ciepłej. Dofinansowanie miało pokryć 80% kosztów budowy: instalacji fotowoltaicznych (produkcja energii elektrycznej z energii słonecznej) lub kolektorów słonecznych (produkcja energii ciepłej z energii słonecznej). 20% kosztów miał to być wkład własny zainteresowanego budową mieszkańca. Gmina jest zwolennikiem pozyskiwania energii z odnawialnych źródeł, a sami mieszkań-

20 Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Wiązowna na lata 2014-2021, Wiązowna 2013, s. 106.

cy wykazują coraz większe zainteresowanie takimi źródłami energii i inwestują w ich budowę.

Jeśli chodzi o bezpieczeństwo w gminie związane z oświetleniem ulicznym, to jest ono na coraz wyższym poziomie. Ulice są dobrze oświetlone, choć nie wszędzie jeszcze oświetlenie dotarło. Gmina przeznaczająca część budżetu na poprawę jakości oświetlenia dokupując i instalując nowe latarnie na coraz to innych odcinkach dróg.

Gmina Wiązowna to gmina wiejska o wielu walorach, zarówno krajobrazowych, jak i komunikacyjnych. Położenie bliskie Warszawy i innych większych miast stanowi jej atut, jeśli chodzi o dojazdy do pracy czy szkoły. Wiele osób wciąż tu przyjeżdża by się osiedlić, co wiąże się ze stałym wzrostem liczby mieszkańców. Gmina cały czas się rozwija. Zwiększa się liczba przedsiębiorstw działających na jej terenie, pojawiają się nowe inwestycje, które zmieniają ją na bardziej nowoczesną i bezpieczną.

Gospodarka odpadami

Gmina Wiązowna nie posiada składowiska odpadów. Od 2013 r. obowiązuje segregacja śmieci, które odbierane są sprzed posesji przez firmę wywozową Lekaro z Woli Duckiej, która jest specjalistycznym zakładem przetwarzania odpadów. Firma jest dobrze rozwinięta pod względem najnowszych technologii przez co przetwarza bardzo duże ilości odpadów w krótkim czasie.

Szkolnictwo

Na terenie gminy funkcjonują 3 przedszkola gminne: „Pod Stumilowym Lasem” w Pęclinie, „Misia Uszatka” w Wiązownie oraz w Zakręcie, a także przedszkola niepubliczne: „Kangurek” i „Małe stóпки” w Wiązownie, „Zabawny Kącik” i „Karolek” w Gliniance oraz językowe „Smart School” w Zakręcie. Liczba placówek przedszkolnych jest duża, jednak co roku brakuje miejsc dla najmłodszych dzieci w przedszkolach gminnych. Dzieci w wieku przedszkolnych jest więcej, a przedszkola mają ograniczoną liczbę miejsc, więc nie każde dziecko zostaje przyjęte. Wychodząc naprzeciw temu problemowi podjęto decyzję o budowie nowego gminnego przedszkola w Woli Duckiej, którego otwarcie przewidziane jest na wrzesień 2018 r.

W gminie działają również szkoły podstawowe: w Wiązownie, dwie w Gliniance (jedna to dawniejsze gimnazjum) i Zakręcie. Obecnie są modernizowane i rozbudowywane, dzięki czemu dzieci będą miały lepsze warunki do nauki i rozwoju.

Kultura

Ludność zamieszkująca gminę ma swoje miejsca, gdzie można organizować spotkania, lokalne wydarzenia i rozwijać się. Takimi miejscami są świetlice wiejskie znajdujące się w większości miejscowości, a tam gdzie ich nie ma, są budowane.

Głównym centrum kultury jest gminny ośrodek kultury w Wiązownie. Jest to miejsce, w którym organizowane są warsztaty, koncerty, przedstawienia, zajęcia taneczne, nauka gry na instrumentach, konkursy, festyny. Działa tu także biblioteka publiczna, a jej filie znajdują się w Duchnowie i Gliniance, w których również organizowane są przedstawienia dla najmłodszych mieszkańców, warsztaty tematyczne i zajęcia przygotowane z myślą o nich.

Ochrona zdrowia

Gmina posiada na swoim terenie 2 ośrodki zdrowia: w Wiązownie i Gliniance, w których pracują lekarze rodzinni, pediatrzy, ginekolodzy, stomatolog, pielęgniarki środowiskowe oraz położne. W przychodniach tych oprócz standardowej opieki medycznej i podstawowych badań, organizowane są też akcje profilaktyczne takie jak: badanie wzroku, słuchu, kręgosłupa, USG naczyń oraz konsultacje kardiologiczne i alergologiczne.

Sport i rekreacja

Miejsc do uprawiania sportów w gminie nie brakuje. Na jej terenie jest 7 boisk do piłki nożnej, na których grają między innymi 2 największe gminne kluby: „Advit” i „Glinianka”. Inne kluby funkcjonujące w gminie zajmują się grą w piłkę nożną, a także grą w szachy, tenisa stołowego i uprawianiem kolarstwa górskiego. Co roku organizowane są różne konkursy i zawody sportowe, a największe z nich to Półmaraton Wiązowski, turnieje: szachowy i tenisa stołowego o Puchar Wójta oraz turnieje piłki nożnej dla dzieci. Chętnych do uprawiania sportów nie brakuje. Coraz więcej w gminie jest także siłowni plenerowych chętnie odwiedzanych przez mieszkańców. W okresie letnim ludzie jeżdżą na rowerach, rolkach oraz uprawiają *nordic walking*.

Gmina Wiązowna jest gminą głównie pozarolniczą o zróżnicowanym krajobrazie i wielu walorach, zarówno przyrodniczych jak i komunikacyjnych. Jest dobrze rozwinięta pod względem infrastruktury technicznej, w dalszym ciągu rozwija się w tym zakresie. Cały czas realizowane i planowane są nowe inwestycje mające na celu poprawę standardu życia mieszkańców i walorów gminy. Liczba ludności stale wzrasta. Obecnie wynosi ona ponad 12 tysięcy osób, z czego różnica między kobietami a mężczyznami jest nieduża. Przyrost naturalny w gminie jest dodatni i taki się utrzymuje, podobnie jak saldo migracji – mimo, że z upływem lat się zmniejsza, to nadal jest dodatnie. Na terenie gminy znajdują się świetlice, biblioteki, które pozwalają mieszkańcom uczestniczyć w życiu lokalnym i społecznym. Gmina jest dobrze rozwinięta pod względem technicznym, komunikacyjnym i społecznym, co powoduje wzrost zainteresowania jej terenami, a będzie jeszcze lepiej dzięki realizacji inwestycji w tych sferach.

3. Inwestycje gminy wiązowna w latach 2014-2017

Analiza przygotowania, realizacji inwestycji

Planowanie i działalność inwestycji gminnych opiera się na bardzo ważnych dokumentach, tj. Wieloletnich Planach Inwestycyjnych (WPI) i Wieloletnich Planach Finansowych (WPF).

Proces realizacji inwestycji składa się z kilku etapów, a każdy z nich potrzebuje odpowiedniej ilości środków finansowych. Są to²¹:

- prace przygotowawcze, zakończone opracowaniem koncepcji programowo-przestrzennej,
- prace projektowe, zakończone opracowaniem projektu budowlanego i sporządzeniem wniosku o wydanie decyzji o pozwoleniu na budowę,
- roboty budowlano-montażowe, zakończone przekazaniem zrealizowanego obiektu użytkownikowi (gminie).

Ogólna kwota wszystkich środków przeznaczonych na realizację inwestycji nazywana jest budżetem inwestycyjnym. Określa on przyszłe przychody i korzyści gminy, po wcześniejszym wkładzie – zaangażowaniu finansowym w inwestycje.

Wieloletnia Prognoza Finansowa (WPF). Jej integralną częścią są opisane w załączniku przedsięwzięcia wraz z informacjami na temat nazw, okresu realizacji, łącznych nakładach finansowych oraz limitów zobowiązań w poszczególnych latach. Jest to ważny dokument strategiczny, opracowywany na kilka lat (1 rok budżetowy oraz co najmniej 3 kolejne lata) i jest podstawą rozwoju gminy. WPF zawiera takie informacje jak:

- dochody i wydatki bieżące,
- dochody oraz wydatki majątkowe budżetu,
- wynik budżetu oraz wskazanie przeznaczenia nadwyżki lub sposobu sfinansowania deficytu,
- przychody i rozchody budżetu, z uwzględnieniem długu zaciągniętego oraz planowanym długiem do zaciągnięcia.

W Prognozie zawarta jest również kwota długu zaciągniętego przez gminę.

Na dzień 30.06.2017 r. budżet gminy Wiązowna wynosił²²:

- Plan dochodów: 77 877 938,51 zł.
- Plan wydatków: 81 818 916,04 zł.
- Plan deficytu: 3 940 977,53 zł, źródłem finansowania jest kredyt na sumę 3 800 000 zł i wolne środki w kwocie 140 977,53 zł.
- zadłużenie gminy wynosi 30 186 772 zł i jest wynikiem zaciągniętych kredytów (26 541 500 zł) i pożyczek (3 645 272 zł).

21 Graczyk M., *Wieloletnie plany inwestycyjne jako instrument zarządzania finansami gminy*, Prace Instytutu Prawa i Administracji PWSZ, Sulechów 2006, s. 15.

22 Zarządzenie nr 97.489.2017 Wójta gminy Wiązowna z dn. 30.08.2017, s. 3.

W WPI natomiast zostaje przedstawiona lista wybranych inwestycji na kolejne kilka lat (4-6 lat) i działalność inwestycyjną ze strategicznym programem zrównoważonego rozwoju gminy, oczekiwaniami mieszkańców i możliwościami finansowymi jednostki samorządowej²³. Po opracowaniu tego dokumentu można stwierdzić, jaki nakład pieniężny potrzebny jest do zrealizowania danej inwestycji oraz jakie są możliwości finansowe gminy. Do opracowania WPI potrzebne jest wcześniejsze przygotowanie strategii rozwoju gminy oraz uchwalenie planu zagospodarowania przestrzennego, ponieważ to na podstawie tych dokumentów jest możliwe ustalenie kilkuletnich planów inwestycyjnych. Podstawą WPI są priorytety inwestycyjne, a także dane finansowe z budżetu gminy (przychody i wydatki). Łączy ona procesy finansowe i planistyczne – jest istotnym elementem w planowaniu i realizacji inwestycji. Uchwala go Rada Gminy.

Źródła finansowania inwestycji

Realizację zaplanowanych inwestycji należy sfinansować. Głównymi źródłami finansowania lokalnych działań inwestycyjnych są:

- Budżety gmin, powiatów, województw;
- Budżet państwa: dotacje celowe, środki z rezerw celowych ministerstw;
- Środki funduszy celowych, np. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- Środki z Funduszy Strukturalnych, Funduszu Spójności, oraz Inicjatyw Wspólnotowych Unii Europejskiej;
- Fundusze prywatne oraz fundusze organizacji pozarządowych.

Gmina Wiązowna w latach 2014-2017 uzyskiwała znaczną pomoc finansową z różnych źródeł. Dużą część kosztów gmina pokryła ze środków własnego budżetu, zaś resztę z zewnętrznych źródeł np. z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Funduszy Europejskich, Ministra Sportu i Turystyki, budżetu państwa oraz w ramach Partnerstwa Publiczno-Prywatnego.

Zestawienie nakładów wszystkich inwestycji w podziale na dziedziny zawiera **Tabela 5**.

²³ Graczyk M., *Wieloletnie plany inwestycyjne jako instrument zarządzania finansami gminy*, Prace Instytutu Prawa i Administracji PWSZ, Sulechów 2006, s. 12.

Tabela 5. Podział inwestycji na dziedziny i podsumowanie nakładów na ich realizację w latach 2014-2017

Dziedzina inwestycji	Ogólny nakład	Środki z budżetu gminy	Inne – jakie?
Drogownictwo – 9 zadań – modernizacja dróg	2 563 327 zł	1 913 327 zł	125 000zł dotacje, 525 000 zł – Orlen Upstream S.A.
Kanalizacja - 4 zadania – budowa sieci kanalizacyjnej	6 016 744 zł	1 948 290 zł	2 237 254 zł fundusze UE, 231 200 zł dof. z WFOŚiGW, 1 600 000 zł PROW
Wodociągi – 4 zadania – budowa sieci i nowych ujęć wody	4 813 900 zł	443 740 zł	4 370 160 zł dof. z WFOŚiGW
Szkolnictwo - 6 zadań – budowa i modernizacja szkół i 1 przedszkola	89 430 897 zł	6 129 867 zł	101 030 pożyczka z WFOŚiGW, 70 000 000 zł PPP, 13 200 000 dof. z UE
Kultura, rekreacja, sport – 6 zadań – budowa hali sportu, placów zabaw i Parku Centrum w Wiązownie	12 033 315,85 zł	5 825 306,18 zł	220 999 zł PROW, 69 000 zł fund. sołecki, 4 905 010,67 zł ZIT, 1 013 000 zł FRKF
Oświetlenie ulic – 2 zadania	1 056 100 zł	1 056 100 zł	-
Ochrona środowiska i zabytków – 2 zadania – pielęgnacja pomników przyrody	80 844,53 zł	24 000 zł	20 930 zł dof. z WFOŚ, 29 914,53 zł dof. z WFOŚiGW, 6 000 zł spółka wodna
Strefa społeczna – 2 zadania – Centrum Usług Społecznych i etap programu utylizacji azbestu	1 669 862,52 zł	119 856,04 zł	1 316 246,68 zł dof. z UE, 209 210,13 zł dotacja z budżetu państwa, 24 549,67 zł dotacja z WFOŚiG
Razem :	117 664 990,90 zł	17 460 486,22 zł	100 204 504,68 zł

Źródło: opracowanie własne.

W latach 2014-2017 gmina Wiązowna najwięcej funduszy przeznaczyła na inwestycje w dziedzinie szkolnictwa – prawie 90 000 000 zł, a w następnej kolejności na sport, kulturę i rekreację – ponad 12 000 000 zł. Inwestycje w drogownictwie i systemie wodociągowo-kanalizacyjnym ze względu na omówione wyżej relatywnie dobre wyposażenie mimo dużej kapitałochłonności były odpowiednio niższe. Najwięcej środków gmina uzyskała w postaci dotacji z WFOŚiGW. Zaangażowała również znaczne środki z własnego budżetu.

Inwestycji w gminie jest dużo, a niektóre odgrywają znaczącą rolę w rozwoju gminy.

Do takich należy inwestycja w ramach PPP na kwotę 70 000 000 zł. Umowę w marcu 2016 r. podpisały władze gminy oraz firmy: Siemens Sp. z o.o., Warbud

S.A., Siemens Finance Sp. z o.o. oraz Warbud PPP6 Sp. z o.o. Wkład własny gminy do tej inwestycji to zaledwie 10 000 000 zł, a spłata inwestycji zajmie 15 lat i każdego roku na ten cel będzie przeznaczane z budżetu gminy 3 800 000 zł. Jest to gigantyczna inwestycja, której jeszcze żaden z samorządów się nie podjął. Inwestycja ta polega na modernizacji i przebudowie budynków oświatowych w gminie. Szkoły przejdą gruntowne remonty: zostaną poddane termomodernizacji, będą wyposażone w inteligentny system zarządzania energią oraz energooszczędne oświetlenie, zostaną wymienione okna i drzwi, piece, centralne ogrzewanie oraz instalacje wodociągowe. Placówki zostaną rozbudowane o dodatkowe skrzydła, dzięki czemu zwiększy się liczba sal lekcyjnych, a skutkiem tego będzie uczęszczanie uczniów na lekcje w systemie 1-zmianowym, a nie tak jak obecnie na dwie zmiany.

Obecna świetlica w Woli Duckiej po przebudowie i termomodernizacji zostanie przekształcona w gminne przedszkole z 4 oddziałami, z odpowiednim zapleczem oraz świetlicą dla dzieci.

Drugą dużą inwestycją gminy jest modernizacja i rozbudowa Szkoły Podstawowej w Malcanowie wraz z pełnowymiarową halą sportową. Długo nie używany budynek komunalny, niegdyś pełniący już rolę szkoły podstawowej, przebudowano na nowoczesną placówkę oświatową. Dobudowano nowe skrzydło z salami lekcyjnymi i zapleczem. Zamontowano również windę, by osoby niepełnosprawne mogły poruszać się pomiędzy wszystkimi kondygnacjami budynku. Teren przed szkołą przekształcono w parking z miejscami postojowymi, z tyłu znajduje się boisko i plac zabaw dla dzieci. Kolejnym etapem w realizacji inwestycji była budowa hali sportowej, na którą wydano nieco ponad 4 000 000 zł. Całkowity koszt inwestycji to ok. 15 000 000 zł, część sfinansowana z Funduszy Europejskich.

Plany i przyszłe projekty inwestycyjne

Gmina Wiązowna zrealizowała bądź jest w trakcie realizacji wielu inwestycji, nadal ma jednak wiele potrzeb, służących poprawie jej funkcjonowania i atrakcyjności.

Budżet na rok 2018 wynosi 85 041 708,65 zł (udział podatków PIT i CIT to ok. 26 mln zł), zaś wydatki oszacowano na 92 129 458,65 zł. Na wydatki inwestycyjne przeznaczono kwotę ponad 25 mln zł²⁴:

- ścieżki rowerowe 6,8 mln,
- modernizacja placówek oświatowych i ich termomodernizacja w ramach PPP 6,5 mln zł,
- modernizacja i budowa dróg 4 mln zł,
- budowa kanalizacji i wodociągów 3 mln zł,
- budowa sieci świetlic w Pęclinie, Kopkach i Majdanie 1,4 mln zł,

²⁴ <http://tuwiazowna.pl>

- Duchnowski Dom Kultury 500 tys. zł,
- oświetlenie uliczne 605 tys. zł,
- Gminne Centrum Kultury 900 tys. zł

Największa kwota z budżetu gminy zostanie przeznaczona na oświatę – prawie 26 mln zł.

Planów i projektów na przyszłe lata gmina ma dużo. Najważniejsze z nich to:

1. Nowy komisariat policji. Obecnie policjanci pracują w starym i za małym jak na ich potrzeby posterunku. Za ok. 2 lata (2020 r.) ma się to zmienić. Zostanie wybudowany i wyposażony nowy budynek, również w nowej, korzystniejszej lokalizacji. Inwestycja ta ma kosztować ok. 6 mln zł, z czego 1 mln gmina przeznaczy ze swojego budżetu.
2. Budowa centrum handlowego w Góraszce. Ta inwestycja jest jedną z większych na terenie gminy. Wiąże się z nią wiele korzyści. Zwiększenie atrakcyjności gminy, nowe miejsca pracy, dodatkowe miejsca rozrywki i kultury, także większa liczba przyjezdnych z innych miejscowości. Budowa rozpocznie się jeszcze w tym roku, a zakończy za 16-18 miesięcy.
3. Budowa dróg krajowych S17 i A2 na terenie gminy. Celem tej ogromnej inwestycji jest usprawnienie komunikacji między Lublinem a Warszawą.
4. Budowa targowiska w Wiązownie.
5. Budowa gazociągu na terenie woj. mazowieckiego obejmuje w gminie Wiązowna odcinek Mory – Wola Karczewska. Długość całego odcinka ma wynieść ok. 91 km.

Planowany termin zakończenia inwestycji to kwiecień 2020 r. Projekt ma być współfinansowany ze środków Unii Europejskiej.

6. Modernizacja linii wysokiego napięcia. Planowanie rozpoczęcia modernizacji: 2020 r.

Kwota, jaką gmina ma zamiar przeznaczyć na wszystkie inwestycje w 2018 r. to ponad 25 mln złotych. Jak z powyższego wynika, działalność inwestycyjna w gminie Wiązowna jest bardzo zróżnicowana. Każdej sferze poświęcono czas i pieniądze na polepszenie standardu. W każdej dziedzinie są duże potrzeby i samorząd stara się je zrealizować w miarę możliwości finansowych. Dużą rolę w finansowaniu inwestycji odgrywa budżet gminy, który co roku się zwiększa. Władze gminy sięgają również szeroko po środki zewnętrzne i umiejętnie je wykorzystują.

Zakończenie

Rozwój lokalny jest bardzo ważnym procesem niosącym ze sobą wiele pozytywnych zmian w funkcjonowaniu jednostek samorządu terytorialnego. Zmiany te możemy rozpatrywać pod względem jakościowym oraz ilościowym. Decyzja, co należy zmienić w gminie, zależy nie tylko od władz samorządowych, ale także

od mieszkańców uczestniczących w wszelkich zebraniach i rozmowach z sołtysami czy wójtem. To przede wszystkim ludność zamieszkująca gminę ma bardzo duży wkład do finansów gminnych poprzez płacenie podatków, co daje władzom większe możliwości inwestycyjne. Jednak to budżet jednostki pozwala na wykonanie inwestycji. To on decyduje na jakie działania stać gminę, w co może ona inwestować. Na jego podstawie można przewidzieć kwotę ewentualnej pożyczki czy kredytu.

Inwestycje wywierają duży wpływ na sytuację jednostki. Są przede wszystkim czynnikiem rozwoju terytorialnego, a także poprawiają warunki życia społecznego. Aby dokonać decyzji inwestycyjnych należy przeprowadzić wiele analiz i planów, zebrać wiele potrzebnych informacji, na podstawie których można zaplanować działalność inwestycyjną gminy. Dobrze wykorzystane nakłady finansowe skutkują efektywnym wykorzystaniem funduszy i zaspokojeniem potrzeb społeczeństwa.

Po zapoznaniu się ze strukturą gminy Wiązowna, jej funkcjonowaniem i potrzebami, można stwierdzić, że jest to gmina dość dobrze rozwinięta pod względem infrastruktury technicznej, komunikacyjnej, transportu i przemysłu. Ma bardzo korzystne położenie geograficzne i urozmaicone środowisko naturalne, co przekłada się na jej walory turystyczne. Gmina nadal się rozwija, by funkcjonować jeszcze lepiej.

Celem niniejszej pracy była ocena sytuacji gminy pod kątem inwestycji. Należy stwierdzić, że gmina, mimo iż nieprzerwanie się rozwija, wymaga dalszych inwestycji. Często rozpoczęcie jednej inwestycji pociąga za sobą kolejne, także kontynuowane na terenach sąsiednich gmin, np. budowa dróg. Władze samorządowe analizują, planują a w efekcie dużo inwestują, dzięki czemu poprawiają się warunki mieszkaniowe, komunikacyjne, infrastruktura techniczna i społeczna, a to łączy się z napływem nowej ludności i osiedlaniem się jej.

Proces rozwoju lokalnego jednostki samorządu terytorialnego ma pozytywne i negatywne strony. Pozytywne wiążą się ze zmianami na lepsze, następuje poprawa warunków społecznych, technicznych. Jednak działania inwestycyjne mają również swoje słabe strony. W przypadku tej gminy, na przykład, gdzie nacisk inwestycyjny położono na rozbudowę i modernizację wszystkich szkół, problemem związanym z tą sytuacją, były przede wszystkim utrudnienia w nauce – chodzi zarówno o bałagan i hałas w szkole, który wynikał z prac budowlanych, mniejszej liczby sal lekcyjnych, przez co uczniowie musieli uczęszczać do szkoły w systemie 2-zmianowym. Plac budowy, którym stała się szkoła, wymagała od grona nauczycielskiego i uczniów zwiększonej uwagi i ostrożności. Plusem natomiast wynikającym z tej dużej inwestycji jest to, że uczniowie zyskają więcej sal lekcyjnych w dobudowanych, nowych skrzydłach budynków, ich szkoły będą wyremontowane i bardziej nowoczesne, co wiąże się także z możliwością przyjęcia większej liczby nowych uczniów.

Do realizacji zaplanowanych zadań potrzebne są przede wszystkim fundusze. Budżet gminy jest bardzo ważnym dokumentem każdej jednostki, ponieważ to w nim zawarte są wszelkie dane na temat środków pieniężnych gminy. W gminie Wiązowna z roku na rok budżet jest coraz większy. Pozwala to na planowanie i realizację większej liczby inwestycji, w różnych sferach. Jednak, pomimo posiadania dużej ilości środków, nadal nie starcza funduszy na wszystkie potrzeby, dlatego też władze gminy starają się o wszelkie pożyczki, dotacje, a także kredyty. Z przeprowadzonej analizy wynika, że większość inwestycji została zrealizowana dzięki środkom z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, funduszom UE i współpracy w ramach Partnerstwa Publiczno-Prywatnego (PPP). Wiązowna, jako jednostka samorządu terytorialnego, ma dobrą sytuację finansową, więc posiada środki również na spłatę zaciągniętych zobowiązań.

W latach 2014-2017 główny nacisk inwestycyjny położony został na sferę społeczną, a dokładniej na szkolnictwo oraz kulturę, sport i rekreację. Ta sfera została uznana za najważniejszą. Największy nakład pieniężny włożono w szkolnictwo (prawie 90 mln złotych, z czego znaczna część została sfinansowana), a następnie na sport i rekreację – nakład w wysokości ponad 12 mln złotych.. Innymi ważnymi inwestycjami w gminie są kanalizacja i wodociągi.

W planie na bieżący rok jest kontynuacja rozpoczętych inwestycji oraz realizacja nowych planów rozwojowych gminy.

Bibliografia

Literatura

- Borodo A., *Słownik finansów samorządu terytorialnego*, Dom Organizatora, Toruń 2015.
- Borodo A., *System finansowania samorządu terytorialnego*, Dom Organizatora, Toruń 2011.
- Dębski D., *Ekonomika i organizacja przedsiębiorstw cz.2*, WSiP, Warszawa, 2006.
- Graczyk M., *Wieloletnie plany inwestycyjne jako instrument zarządzania finansami gminy*, Prace Instytutu Prawa i Administracji PWSZ, Sulechów 2006.
- Grzymała Z., *Podstawy Ekonomiki i zarządzania w gospodarce komunalnej*, redakcja zbiorowa, SGH, Warszawa 2011.
- Hanusz A., *Źródła finansowania samorządu terytorialnego*, Wolters Kluwer SA, Warszawa 2015.
- Helin A., *Inwestycje według znowelizowanej ustawy o rachunkowości*, Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr Sp. z o.o., Gdańsk 2003.
- Jastrzębska M., *Finanse jednostek samorządu terytorialnego*, Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., Warszawa 2012.
- Kornberger-Sokołowska E., *Jednostki samorządu terytorialnego jako beneficjenci środków europejskich*, Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., Warszawa 2010.

- Kozielska D., *Gmina Wiązowna. Leksykon krajoznawczy*, ACAD Mirosław Przywódzki, Warszawa 2016.
- Michalak A., *Finansowanie inwestycji w teorii i praktyce*, Wydawnictwo naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Woś T., *Wiedza o społeczeństwie*, Wydawnictwa Prawnicze PWN, Warszawa 2000.
- Program Rewitalizacji Gminy Wiązowna na lata 2016-2026*, Warszawa 2016.
- Strategia Rozwoju Gminy Wiązowna na lata 2014-2021*, Wiązowna 2013.
- Szczęsny R., *Gmina Wiązowna - przeszłość i teraźniejszość*, KF Partner Grzegorz Kosior, Wiązowna 2009.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz.U. 1964 nr 16 poz. 93.1.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, Dz.U. 1994 nr 121 poz. 591.
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami, Dz.U. 1997 nr 115 poz. 741.
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska, Dz.U. 2001 nr 62 poz. 627.
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, Dz.U. 2009 nr 157 poz. 1240.
- Ustawa z dnia 15 stycznia 2015 r. o obligacjach, Dz.U. 2015 poz. 238.
- Zarządzenie nr 97.489.2017 Wójta gminy Wiązowna z dn. 30.08.2017.

Czasopisma

- „Powiązania” – miesięcznik samorządowy, Wiązowna 2018.

Strony internetowe

- www.lazarski.pl
- www.swiatkonsumenta.pl
- www.wne.sggw.pl
- www.sgh.pl
- www.uniaeuropejska.org
- www.tuwiazowna.pl
- www.wiazowna.info.pl
- www.bdl.stat.gov.pl
- www.linia.com.pl

Kamila Małgorzata Jęczmieniowska

Iwona Bielska

Inwestycje realizowane przez Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w m.st. Warszawie S.A. w latach 2014-2017

Wprowadzenie

Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w st. Warszawa S.A. jest przedsiębiorstwem użyteczności publicznej, które realizuje zadania własne m. st. Warszawa oraz niektórych gmin ościennych w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę oraz zbiorowego odprowadzania ścieków. Jak dotąd jest też największą tego typu spółką w Polsce, stawiającą sobie za cel służbę mieszkańcom poprzez świadczenie usług na najwyższym poziomie, a przede wszystkim dbającą o środowisko naturalne. Dotychczasowe efekty prowadzenia działalności z zachowaniem najwyższych standardów uplasowało spółkę jako lidera w tej branży. Bardzo wysoka pozycja spółki na rynku usług wodociągowych i kanalizacyjnych stawia przed nią coraz wyższe wymagania.

Z chwilą przystąpienia Polski do Unii Europejskiej rząd naszego kraju zobowiązał się do podjęcia działań mających na celu dostosowanie jakości odprowadzanych ścieków do obowiązujących wymogów i dyrektyw unijnych. W oparciu o powyższe, obszar Warszawy został objęty projektem długoletniej rozbudowy i modernizacji sieci (infrastruktury) wodociągowej i kanalizacyjnej pod nazwą „Zaopatrzenie w wodę i oczyszczanie ścieków w Warszawie”. Projekt ten stał się częścią krajowego Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020. Za cel postawiono sobie zapewnienie mieszkańcom Warszawy wody pitnej o bardzo wysokiej jakości oraz oczyszczenie wszystkich ścieków komunalnych na etapie poprzedzającym wprowadzenie ich do królowej polskich rzek – Wisły. Ze względu na wielkość zaplanowanych kosztów takich inwestycji, proces wprowadzania w życie wieloletniego projektu podzielony został na poszczególne fazy realizacyjne.

Celem niniejszej pracy jest analiza i ocena efektów przeprowadzonych inwestycji i ich wpływ na jakość świadczonych usług, jak i na czystość wody w Wiśle. Wybór tematu pracy związany jest ściśle z kierunkiem moich zainteresowań i z miejscem wieloletniej pracy zawodowej.

Część pierwsza jest wprowadzeniem do tematu i omawia zagadnienie inwestycji od strony merytorycznej oraz źródeł ich finansowania. Część druga po-

święcona jest charakterystyce Warszawy jako terenu inwestycji przedstawionych w tej pracy z uwzględnieniem jej położenia i struktury organizacyjnej. Trzecia część przedstawia zakres i koszt realizacji inwestycji w ramach projektu „Zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków”. Natomiast w czwartej części autorka podejmuje analizę przeprowadzonych, realizowanych i planowanych inwestycji. Na koniec poddano analizie efekty prowadzonych inwestycji przez Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w m.st. Warszawie S.A., a stosowne podsumowanie jest elementem wiążącym aspekt inwestycji wiodącej spółki miejskiej.

W pracy wykorzystano materiały udostępnione przez spółkę, dane pozyskane z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko oraz materiały międzynarodowej konferencji naukowo-technicznej pt. „Ochrona ujęć przed zanieczyszczeniem – poprawa jakości wody dla Warszawy”, jak też dostępną literaturą przedmiotu. Dodatkowe, ważne dla tej pracy szczegóły opracowane zostały na podstawie odpowiednich przepisów prawnych.

1. Inwestycje jako czynnik rozwoju

Pojęcie i rodzaje inwestycji

Biorąc pod uwagę ogólne określenie inwestycji – jest to nakład ekonomiczny, jaki zostaje poniesiony na utrzymanie, tworzenie lub zwiększenie kapitału, np. urządzeń czy budynków. Natomiast według innej definicji jako inwestycję określa się fakt wyrzeczenia się obecnych, możliwych korzyści na rzecz ewentualnych zysków (korzyści) w przyszłych okresach¹. Rozróżniamy podział inwestycji wg:

- czasu realizacji:
 - a. inwestycje długoterminowe (ponad 1 rok),
 - b. inwestycje krótkoterminowe (do 1 roku).
- celu:
 - a. inwestycje odtworzeniowe,
 - b. inwestycje modernizacyjne,
 - c. inwestycje rozwojowe,
 - d. inwestycje strategiczne,
 - e. inwestycje interesu publicznego,
 - f. inwestycje dotyczące ustroju społecznego.
- przedmiotu inwestycji:
 - a. inwestycje rzeczowe,
 - b. inwestycje finansowe,
 - c. inwestycje w kapitał ludzki.

W poniższej pracy szczegółowo ujęte zostanie pojęcie inwestycji jako celu m.in. zaspakajania interesu publicznego mieszkańców warszawskiej aglomera-

¹ *Podstawy ekonomii* E. Milewski, E. Kwiatkowski (red) PWN 2005 s. 17 i 35.

cji z uwzględnieniem działań o znaczeniu strategicznym dla poziomu zdrowia i życia odbiorców usług świadczonych przez MPWiK S.A.

Aspekty prawa Unii Europejskiej w zakresie prowadzenia inwestycji

System prawny Unii Europejskiej składa się z prawa pierwotnego oraz prawa wtórnego. Prawo pierwotne jest stanowione przez państwa członkowskie jako część prawa międzynarodowego w oparciu o postanowienia *Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów*². Do tej części zaliczają się m.in. traktaty założycielskie Wspólnot Europejskich: Traktat o Unii Europejskiej z 1992 roku, traktaty akcesyjne (w tym tzw. traktat ateński z 2003 roku³) oraz traktat z Lizbony z 2007 roku. Prawo wtórne to dorobek instytucji Unii Europejskiej, który został wydany na podstawie prawa pierwotnego. Do tej części zaliczyć należy m.in. *Kartę Praw Podstawowych Unii Europejskiej*.

Polityka Unii w dziedzinie środowiska przyczynia się do osiągania następujących celów⁴:

- zachowania, ochrony i poprawy jakości środowiska,
- ochrona zdrowia ludzkiego,
- ostrożnego i racjonalnego wykorzystywania zasobów naturalnych,
- promowania na płaszczyźnie międzynarodowej środków zmierzających do rozwiązywania regionalnych lub światowych problemów w dziedzinie środowiska, w szczególności zwalczania zmian klimatu.

Źródła finansowania inwestycji

Wszystkie inwestycje już na etapie ich planowania wymagają określenia źródła i metod ich finansowania. Prowadzenie drobnych inwestycji zazwyczaj może być sfinansowane z własnych źródeł (zysk, amortyzacja), natomiast szeroko ujęte inwestycje np. modernizacyjne, strategiczne dla miasta i państwa wymagają ogromnego wsparcia finansowego. Tego typu działania prowadzone są zazwyczaj w oparciu o kredyty bankowe i fundusze pozyskane ze środków Unii Europejskiej.

Fundusz Spójności (FS), zwany również Funduszem Kohezji, wraz z funduszami strukturalnymi zaliczany jest do instrumentów polityki regionalnej Unii Europejskiej. Został on utworzony na mocy art. 161 Traktatu z Maastricht, a Rozporządzeniem z dnia 16.05.1994r. Rada Unii Europejskiej określiła jego

2 Konwencja Wiedeńska o Prawie Traktatów sporządzona w Wiedniu dnia 23 maja 1969 r. (Dz.U. 1990 nr 74 poz. 439).

3 Traktat pomiędzy Królestwem Belgii, Królestwem Danii, Republiką Federalną Niemiec, Republiką Grecką, Królestwem Hiszpanii, Republiką Francuską, Irlandią, Republiką Włoską, Wielkim Księstwem Luksemburga, Królestwem Niderlandów, Republiką Austrii, Republiką Portugalską, Republiką Finlandii, Królestwem Szwecji, Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej (Państwami Członkowskimi Unii Europejskiej) a Republiką Czeską, Republiką Estońską, Republiką Cypryjską, Republiką Łotewską.

4 Prawo Europejskie. Zbiór przepisów, Warszawa 2017, s. 151.

zakres i warunki korzystania. Za cel funduszu przyjęto przede wszystkim wspieranie inwestycji strukturalnych z zakresu transportu i ochrony środowiska, jako podstawowych dla zmniejszenia różnic związanych z poziomem rozwoju infrastruktury poszczególnych krajów Unii Europejskiej.

Z dniem rozszerzenia Unii Europejskiej – dnia 04.05.2004 r. – z FS może korzystać również Polska. O wysokości dofinansowania każdego z projektów decyduje Komisja Europejska, a dofinansowanie z funduszy FS obejmują projekty, których planowany koszt realizacji przekracza 10 mln. euro. Dofinansowanie może stanowić najwyżej 85 % kosztów takiego projektu, jednakże w praktyce jest to zazwyczaj około 65% całości kosztów.

Z chwilą wejścia Polski do UE Warszawa nie posiadała uregulowanej gospodarki ściekowej i około 70% ścieków komunalnych z m. st. Warszawy bez oczyszczenia trafiało do Wisły, a pozostałe 30% podlegało oczyszczeniu w Oczyszczalni „Czajka”, niestety w stopniu niespełniającym unijnych norm. Zatem dla stolicy otworzyła się ogromną szansa na pozyskanie środków umożliwiających poprawę stanu zagospodarowania ścieków miejskich, uchronienia „królowej polskich rzek” przed degradacją oraz spełnienie norm obowiązujących w pozostałych krajach Unii Europejskiej.

Biorąc pod uwagę szeroko pojęty proces inwestycyjny, rozróżnia się różne źródła finansowania inwestycji. Najprostszym podziałem jest rozróżnienie środków pochodzących z własnych źródeł spółki oraz tych przyznanych z Funduszu Spójności Unii Europejskiej.

Ogólne zasady udzielania dofinansowania na prowadzenie inwestycji wodno-ściekowych opierają się na dotowaniu w pierwszej kolejności projektów poprawiających efekty ekologiczne na danym obszarze. Za priorytety uznaje się wymianę istniejących sieci azbestowo-cementowych, ołowianych oraz modernizację stacji uzdatniania wody w celu zapewnienia bezpiecznej dostawy wody pitnej.

2. Wybrane zagadnienia dotyczące m.st. Warszawy

Ogólne informacje o ustroju m.st. Warszawy

Stolica Rzeczypospolitej Polskiej miasto stołeczne Warszawa zgodnie z Ustawą z dnia 15.03.2002 r. „o ustroju miasta stołecznego Warszawy”⁵ jest gminą mającą status miasta na prawach powiatu. Ustawa ta stwierdza, iż poza zadaniami przewidzianymi przepisami dotyczącymi samorządu gminnego i powiatowego, m. st. Warszawa zapewnia warunki niezbędne do:

- funkcjonowania w mieście naczelnych i centralnych organów państwa, obcych przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych oraz organizacji międzynarodowych,
- przyjmowania delegacji zagranicznych,

⁵ Ustawa z dnia 15.03.2002 r. „o ustroju miasta stołecznego Warszawy”. Dz.U. z 2015 poz.1438.

- funkcjonowania urządzeń publicznych o charakterze infrastrukturalnym, mających znaczenie dla stołecznych funkcji miasta.

Wymienione zadania wchodzą w skład zbioru zadań zleconych z zakresu administracji rządowej. Prezydent m.st. Warszawy jest organem wykonawczym miasta oraz zwierzchnikiem służbowym pracowników urzędu miasta, zwierzchnikiem kierowników miejskich jednostek organizacyjnych, a także służb, inspekcji i straży m.st. Warszawy.

Położenie i struktura organizacyjna m.st. Warszawy

Warszawa jest miastem w centralnej Polsce i od 1596r. stolicą Polski oraz ważnym ośrodkiem naukowym, kulturalnym, politycznym i gospodarczym. Warszawa położona jest w środkowym biegu Wisły na Nizinie Środkowo mazowieckiej na średniej wysokości 50 m n.p.m. Miasto rozciąga się po obu stronach Wisły, w odległości 350 km od Karpat i Morza Bałtyckiego. Warszawa zajmuje 516,90 km², średnia gęstość zaludnienia w 2014 r. wynosiła 3334 osób/km². Populacja samego miasta w 2014 r. wynosiła około 1 724 404 osób, natomiast na terenie całej aglomeracji zamieszkuje ponad 2 269 000 osób⁶. Na podstawie „Ustawy Warszawskiej” od 27.10.2002 r. Warszawa stanowi jedną gminę na prawach powiatu i została podzielona na 18 okręgów administracyjnych zwanych inaczej dzielnicami (Śródmieście, Białołęka, Bemowo, Bielany, Mokotów, Ochota, Praga Południe, Praga Północ, Rembertów, Targówek, Ursus, Ursynów, Wawer, Wesoła, Wilanów, Włochy, Wola, Żoliborz), a każda z nich posiada ograniczone kompetencje samorządowe.

Wokół miasta położone są miejscowości podmiejskie (Pruszków, Legionowo, Otwock, Wołomin, Żyrardów, Nowy Dwór Mazowiecki, Piaseczno, Grodziska Mazowiecki, Piastów), które stanowią teren ogromnej aglomeracji miasta Warszawa. Dla części z okolicznych gmin podmiejskich Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w m.st. Warszawie S.A. świadczy swoje usługi bezpośrednio dla odbiorców indywidualnych i uspołecznionych na podstawie zawartych umów o zaopatrzenie w wodę i/lub odprowadzanie ścieków (Piastów, Pruszków) natomiast dla niektórych z nich świadczone są usługi zbiorowe świadczenia (Piaseczno) w oparciu o zbiorcze umowy zawarte ze wskazanym pośrednikiem.

Strefy zasilania Warszawy w wodę

Współczesna sieć hydrograficzna Warszawy to przede wszystkim Wisła oraz mniejsze cieki np. Potok Służewiecki, zbiorniki naturalne np. Jezioro nad Mrogami, zbiorniki sztuczne, kanały oraz rowy melioracyjne. Na terenie Warszawy Wisła nie jest uregulowana tworzy liczne łachy oraz starorzecza (Jezioro Wilanowskie, Jezioro Czerniakowskie) oraz zbiorniki sztuczne np. retencyjne, stawy parkowe, baseny portowe i fosy. Oprócz wód naziemnych na terenie Warszawy

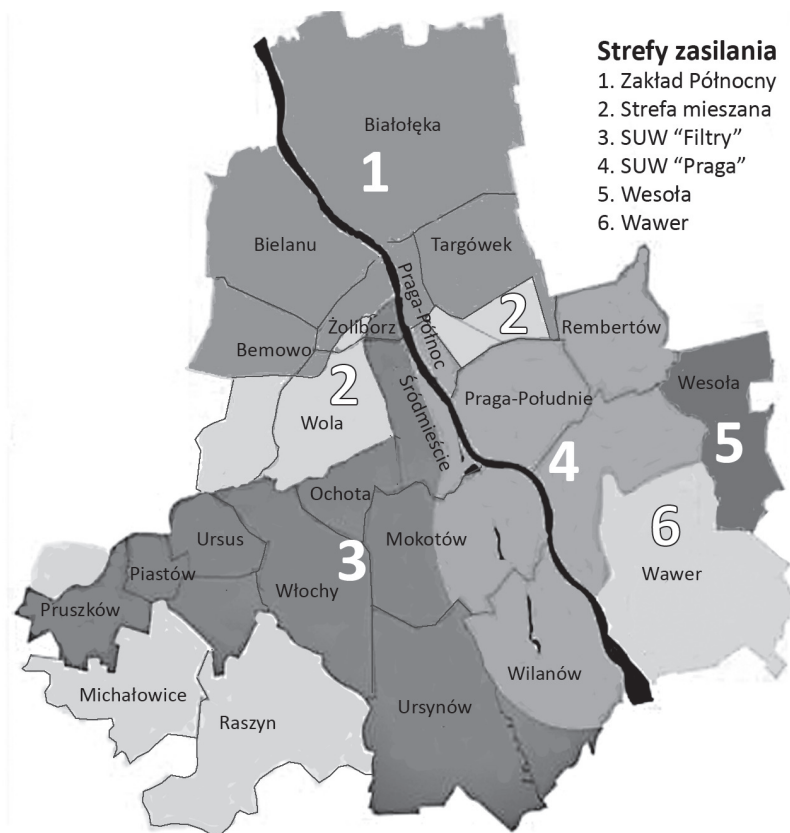
6 Na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego <http://stat.gov.pl/podstawowe-dane/> (dostęp: 19.06.2018r.).

występują również wody podziemne, które współcześnie położone są na dużo niższym poziomie niż w czasach historycznych i niestety obecnie są zanieczyszczone i zasolone.

W stolicy poza wodą miejską najczęściej korzysta się ze studni mających swoje źródła na poziomie oligoceńskim, takich miejsc w Warszawie jest już kilkaset. Woda czerpana z takiego źródła charakteryzuje się dużą stabilnością składu chemicznego, ponadto jest dobrze chroniona przed skutkami działań człowieka poprzez położone w pobliżu słabo przepuszczalne osady pliocenские. Dzięki kompleksowym i częstym badaniom jakości takiej wody, można stanowczo powiedzieć, że wody pobierane z tych źródeł są dobrej jakości.

Część północna Warszawy z takimi dzielnicami jak Bielany, Białołęka, Bemowo i po części Żoliborz, Targówek i Praga Północ korzysta z wody dostarczanej przez Zakład Północny. Wspomniane Żoliborz i Targówek znajdują się w strefie mieszanego zaopatrzenia z wodę zarówno z SUW „Filtry” jak i Zakładu „Północnego”. Dzięki Stacji Uzdatniania Wody „Filtry” woda dociera do domów z okolic Śródmieścia, Ochoty, Włoch, Ursusa, Piastowa, Pruszkowa, Ursynowa i po części Mokotowa. W obrębie działalności SUW „Praga” pozostają dzielnice Praga Południe, Wilanów Rembertów i po części Mokotów. Teren dzielnicy Wesoła i Wawer zasilany jest w wodę z najbliższych stacji (Rys.1).

Jednocześnie, w sytuacjach awaryjnych, techniczne możliwości spółki pozwalają na zaopatrywanie w wodę konkretnego obszaru z innych (alternatywnych) Stacji Uzdatniania Wody.

Rys.1. Strefy zasilania Warszawy w wodę⁷

Źródło: www.mpwik.com.pl (dostęp: 10.06.2018 r.)

Strefy odbioru ścieków przez warszawskie oczyszczalnie

Najprościej można określić, że oczyszczalnia ścieków to zespół urządzeń i obiektów technologicznych służących do oczyszczania ścieków przemysłowych i komunalnych, czyli do usuwania ze ścieków substancji w nich rozpuszczonych, koloidów i zawiesin przez odprowadzeniem ich do zbiorników wodnych (rzeki, jeziora, morza), gruntu⁸.

Projekt Oczyszczalni Ścieków „Czajka” powstał na początku lat 70 XX wieku, a zakład został uruchomiony w 1991 r. Oczyszczalnia została zlokalizowana na prawie 53 ha w północno-wschodniej części Warszawy. W niespełna 4 lata powstała najnowocześniejsza w Polsce oczyszczalnia ścieków. Należy przypomnieć, że wszystkie prace związane z rozbudową i modernizacją 164 obiektów prowadzone były bez zakłóceń w pracy i wstrzymania działalności oczyszczalni.

⁷ Strona internetowa www.mpwik.com.pl.

⁸ J. Guzik, A. Guzik, *Wodociągi i kanalizacja zewnętrzna*, Krosno 2011 s. 108.

Obecnie do Oczyszczalni „Czajka” spływają ścieki komunalne z prawobrzeżnej i z lewobrzeżnej Warszawy oraz z niektórych gmin położonych wokół stolicy, Zielonki, Marek i Legionowa. Ponadto do tej oczyszczalni trafiają też niektóre produkty powstałe w procesie uzdatniania wody w Zakładzie w Wieliszewie.

Biorąc pod uwagę Warszawę i jej okolicę istotnym zadaniem inwestycyjnym z punktu widzenia gospodarki osadowej O.Ś. „Czajka” było uruchomienie Stacji Termicznej Utylizacji Osadów Ściekowych. Spalanie osadów w złożu fluidalnym jest technologią stanowiącą najwyższy standard techniczny i ekologiczny w zakresie ich utylizacji, będąc równocześnie zgodną z prawem, najskuteczniejszą i powszechnie stosowaną w świecie metodą. Proces ten odznacza się wysoką efektywnością energetyczną, niezawodnością pracy urządzeń przy jednoczesnym spełnieniu najsurowszych standardów emisyjnych do atmosfery. Dzięki wykorzystaniu tej technologii, masa produkowanych osadów zmniejsza się 10-krotnie, do wielkości ok. 50 ton dziennie.

Dodatkowym efektem zaawansowanego procesu oczyszczania ścieków z Warszawy i okolic jest pierwsza w Polsce tego typu instalacja wyposażona w turbinę parową, która z energii cieplnej, powstającej w procesie spalania osadów ściekowych (maksymalnie 3,5 MW), produkuje dodatkową energię elektryczną na potrzeby własne oraz ciepło służące do ogrzewania obiektów oczyszczalni (turbina generuje nawet 1,6 MW prądu elektrycznego)⁹. Dla działań związanych z odbiorem ścieków z okolic Pruszkowa ogromne znaczenia miała rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków w Pruszkowie. Dzięki całemu procesowi wdrażania nowych technologii poprawiono efektywność energetyczną obiektu oraz zoptymalizowano gospodarkę osadową.

Kolejne ważne miejsce odbioru ścieków to Oczyszczalnia Ścieków „Południe”, która znajduje się w południowej części miasta w dzielnicy Wilanów i przyjmuje w ciągu doby powyżej 60 tys. m³ ścieków z południowej części lewobrzeżnej Warszawy. Ze względu na bliskość osiedli mieszkaniowych oczyszczalnia jest obiektem całkowicie zhermetyzowanym, a powietrze odciągane z obiektów oczyszczania jest w układzie chemicznej dezodoryzacji.

Ścieki z terenu Warszawy oraz okolicznych gmin ościennych w celu oczyszczenia trafiają do jednego z czterech zakładów: „Czajka”, „Południe”, „Dębe” i „Pruszków”. Na terenie ww. zakładów oczyszczono w roku:

- 2015 – 163 424,3 m³ ścieków,
- 2016 – 180 065,2 tys. m³ ścieków.

Schemat stref odbioru ścieków (Rys. 2) wyraźnie wskazuje na dominację oczyszczalni „Czajka” w procesie oczyszczania ścieków z terenu m.st. Warszawy i okolic. Pozostałe oczyszczalnie położone na obrzeżach aglomeracji mają również określone znaczenie w tym procesie, jednakże zarówno obszar jaki obsługują, jak i ich możliwości technologiczne potwierdzają tylko fakt, że ogromne

⁹ Dane uzyskane w oparciu o dane spółki opublikowane w Raporcie Rocznym 2016.

inwestycje poczynione na budowę i wyposażenie oczyszczalni „Czajka” umożliwiły korzystanie z miejskiej sieci kanalizacyjnej prawie całej stolicy i okolic, m. innymi dzięki wybudowaniu infrastruktury umożliwiającej przesyłanie ścieków pod dnem rzeki.

Rys. 2. Podział Warszawy i okolic na strefy odbioru ścieków¹⁰

Źródło: www.mpwik.com.pl (dostęp: 10.06.2018 r.)

3. Założenia projektu „Zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków w Warszawie”

Cel projektu i zakres działania

Kolejne fazy projektu „Zaopatrzenie w wodę i oczyszczanie ścieków w Warszawie” stanowią część Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020 dla pomocy strukturalnej z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności. Koszt całkowity projektu został określony na poziomie 6,7 mld zł netto. Program ten wspiera gospodarkę niskoemisyjną, ochronę środowiska, przeciwdziałanie i adaptację do zmian klimatu. Jest to największy program finansowany z Funduszy Europejskich nie tylko w Polsce ale i w Unii Europejskiej. W ramach poszczególnych faz projektu spółka realizu-

¹⁰ Strona internetowa www.mpwik.com.pl.

je kolejne zadania z zakresu podłączania nieruchomości do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz redukcję ilości emisji CO² do atmosfery w wyniku produkcji energii ze źródeł odnawialnych zasilających urządzenia do produkcji wody, oczyszczania ścieków oraz podnoszących jakość dostarczanej wody.

Poszczególne fazy projektu

- Na pierwszy etap przeprowadzanych inwestycji (określonych jako Faza I i II) zaplanowano ponad 177 mln euro (796 500 000 zł netto). Na ten cel pozyskano z Funduszu Spójności Unii Europejskiej pokrycie dla prawie 62% wydatków, czyli około 110 mln euro. Pozostałe 38 % pokryły środki własne Miejskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji w m.st. Warszawie S.A. Ten etap obejmował modernizację infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej Warszawy oraz poprawę jakości i dystrybucji wody. Za cel postawiono sobie, działania wpływające na jakość wody dostarczanej dla mieszkańców aglomeracji spełniające polskie normy oraz te obowiązujące w Unii Europejskiej. Oba etapy obejmowały również usprawnienie procesów uzdatniania wody w Zakładzie Wodociągu „Północnego”, gdzie wybudowano instalację flotacji ciśnieniowej, a w Zakładzie Wodociągu „Centralnego” pojawiły się urządzenia do ozonowania pośredniego i filtracji na węglu aktywnym. Powyższe działania pozwoliły na zmniejszenie dwutlenku chloru, jaki używany jest do ostatecznej dezynfekcji wody oraz ograniczono ilość „produktów ubocznych” dezynfekcji, które mogły mieć wpływ na zdrowie odbiorców usług. Faza II na terenie Stacji Uzdatniania Wody Wodociągu „Północnego” wprowadziła do procesu technologicznego metody umożliwiające trzykrotny spadek ilości powstawania osadu pokoagulacyjnego. Faza II pozwoliła na zrealizowanie 10 wysoko wyspecjalizowanych kontraktów.¹¹
- Faza III w części była kontynuacją Fazy II zmierzającą do modernizacji niektórych elementów produkcji wody. Jednakże celem głównym była modernizacja i rozbudowa Oczyszczalni Ścieków „Czajka”, m. in. przygotowanie procesu przygotowania ścieków do utylizacji, budowę układu przesyłowego ścieków oraz bieżącą budowę i modernizację sieci kanalizacyjnej. Działania takie pozwoliły na osiągnięcie wysokich standardów jakości odprowadzonych do środowiska ścieków z Oczyszczalni „Czajka”. Koszt tej fazy projektu to około 631 mln zł, z czego pozyskano dofinansowanie w wysokości 62,5% z Funduszu Spójności.
- Faza IV polegała na usprawnieniach aktualnie funkcjonującego systemu gospodarki wodno-ściekowej, m. in. zapewnienie stosownych parametrów oczyszczonych już ścieków odprowadzanych do środowiska i rozwiązywanie bieżących problemów zagospodarowania osadów ściekowych. Ostatnie z założeń spowodowało utworzenie efektywnego systemu gospodarowania osadami ściekowymi pod nazwą Stacji Termicznej Utylizacji Osadów Ściekowych. Faza IV umożliwiła również zmodernizowanie dotychczas stosowanej technologii uzdatniania wody (SUW „Praga”, SUW „Filtry”) oraz oczyszczania ścieków

¹¹ www.mpwik.com.pl.

(Oczyszczalnie „Południe” i „Pruszków”). W dniu 11.03.2014r. Komisja Europejska wydała decyzję w zakresie Fazy IV projektu, którego koszt całkowity został określony na poziomie 329 747 196 euro (1 483 895 378,46 zł netto), z czego wkład finansowy z Funduszu Spójności wyniósł 196 507 667 euro (884 304 160,99 zł). Faza tego projektu realizowane były na terenie aglomeracji Warszawa oraz miast Pruszków i Piastów i obejmowała ponad 70 szczegółowych zadań: budowlanych, montażowych i zakupowych np. 34 szt. pojazdów specjalistycznych. Efektem Fazy IV była budowa 62 km sieci kanalizacyjnej (na terenie dzielnic Wawer, Bielany, Rembertów i Bemowo), budowa ponad 4 km sieci wodociągowej, modernizacja 25 km sieci sanitarnej, modernizacja Oczyszczalni Ścieków „Południe” oraz w Pruszkowie. Ponadto ponad 2800 mieszkańców podłączono do sieci wodociągowej, a ponad 10 000 do sieci kanalizacyjnej. Projekt zakończono 31.12.2015 r.

- Faza V uzyskała decyzję Komisji Europejskiej w dniu 01.03.2017r. na dofinansowanie Projektu „Zaopatrzenie w wodę i oczyszczanie ścieków w Warszawie – Faza V”. Ten etap działalności w ramach Projektu założył adaptację do zmian klimatu Programu Operacyjnego „Infrastruktura i Środowisko 2014-2020”. Terenem do założeń tego Projektu wybrano Warszawę, Pruszków i Serock i w pewnym zakresie polegał na kontynuacji działań w poprzednich fazach Projektu. Faza V założyła rozbudowę kanalizacji ściekowej o długości około 40 km., budowę systemu zarządzania siecią kanalizacji ogólnospławnej, budowę zbiornika retencyjnego na terenie „Czajki”. Ten etap Projektu aktualnie umożliwia modernizację Zakładu Północnego w Wieliszewie, modernizację kolektora na terenie dzielnic Żoliborz i Bielany. Realizacja całej Fazy V umożliwi podłączenie kolejnych 13 tys. mieszkańców do kanalizacji miejskiej i ponad 4 tys. odbiorców do sieci wodociągowej. Bardzo ważnym założeniem jest też zredukowanie emisji CO₂ do atmosfery przy dużym udziale odnawialnych źródeł energii. Koszty tego etapu określono na poziomie 188 887 777 euro (849 995 000 zł). W ramach Funduszu Spójności uzyskano dofinansowanie w wysokości 541 871 812,50 zł.
- Faza VI decyzją Komisji Europejskiej z dnia 07.03.2018 r. pozyskała dofinansowanie z Funduszu Spójności w wysokości 141 666 666 euro (637 500 000 zł). Założono, że ten etap umożliwi podłączenie do sieci kanalizacyjnej 5700 nowych odbiorców, do sieci wodociągowej ponad 6700 oraz znacznie zredukuje emisję CO₂. Ten cykl Projektu zakłada dalsze inwestycje na terenie miasta Pruszkowa, modernizację już istniejących obiektów oraz zakup pojazdów specjalistycznych, a także wyposażenia laboratoriów. Koszty inwestycji w ramach tej fazy zaplanowano na poziomie 1 mld zł. Dla Fazy VI Projektu założono termin realizacji 2015-2023.

Technologia uzdatniania wody

Dzięki możliwości pozyskania funduszy na rozwój infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej spółka zrealizowała i jest w trakcie realizacji kolejnych inwestycji, które pozwalają na poprawę jakości wody dostarczanej do odbiorców w aglomeracji Warszawy.

Proces uzdatniania wody polega na dostosowaniu właściwości fizykochemicznych wody do wymagań wynikających z jej przeznaczenia. Przyjęto, że czynnikiem decydującym o sposobie uzdatniania wody jest jej skład dlatego też przed doбором technologii konieczne jest wykonanie stosownych analiz.

W przypadku procesu uzdatniania wody w spółce na terenie Zakładu „Centralnego” (SUW „Filtry”) w Stacji Ozonowania Pośredniego i Filtracji na Węglu Aktywnym proces uzdatniania wody odbywa się w procesie ozonowania pośredniego i filtracji na węglu aktywnym. Sam proces ozonowania poprzedza koagulacja i filtracja pospieszna – piaskowa.

W Zakładzie „Północnym” do uzdatniania wody używany jest proces flotacji ciśnieniowej, który polega na wprowadzaniu do zbiorników z wodą powietrza w postaci drobnych pęcherzyków, które wynoszą na powierzchnię zanieczyszczenia w procesie koagulacji. Metoda ciśnieniowa umożliwiła skuteczne usuwanie planktonu oraz związków chemicznych nawet o 75% (w stosunku do wody surowej).

Zastosowanie obu powyższych procesów determinował skład wody ujmowanej przez te stacje i poprzedzony był wieloma badaniami w celu wybrania najbardziej efektywnego rozwiązania. Źródłem wody w Zakładzie „Centralnym” jest infiltracyjna woda wiślana natomiast w Zakładzie „Północnym” – powierzchniowa woda z Jeziora Zegrzyńskiego.

Stacja Uzdatniania Wody „Praga” wykorzystuje proces ozonowania pośredniego i filtrację na złożu węglowym, a rozbudowany układ technologiczny pozwala na zmniejszanie dawki, a nawet całkowitą eliminację środków dezynfekcyjnych dwutlenku chloru.

Technologia oczyszczania ścieków

Poniżej przedstawiony zostanie proces oczyszczania ścieków w obecnej postaci w Oczyszczalni „Czajka”. Ścieki wpływające do oczyszczalni po przejściu przez hałę krat i piaskowniki kierowane są do osadników wstępnych, a następnie na dwa ciągi technologiczne składające się z:

- bioreaktorów ze strefami tlenowo-beztlenowymi do biologicznego usuwania azotu i fosforu przy pomocy mikroorganizmów osadu czynnego,
- czterech osadników wtórnych (po dwa na każdy ciąg).

Osad powstający w osadnikach wstępnych odprowadzany jest do zagęszczaczy grawitacyjnych. Dalej, po zagęszczeniu trafia do wydzielonych komór fermentacyjnych. Osad nadmierny odprowadzany jest do zagęszczaczy flotacyjnych i podobnie jak osad wstępny trafia do komór fermentacyjnych. W trakcie fermentacji w komorach wydziela się biogaz. Przefermentowany osad jest odwadniany na wirówkach i kierowany do spalania w Stacji Termicznej Utylizacji Osadów Ściekowych znajdującej się na terenie Zakładu „Czajka”. Najnowsze technologie w takim procesie pozwalają na zebranie odwodnionego osadu i skierowanie

go do suszarni, aby uzyskany granulat wykorzystać np. do współkompostowania lub produkcji pelletu. Dodatkowo wytworzony w komorach fermentacyjnych biogaz kierowany jest do stacji odsiarczania, a następnie do spalania w gazogeneratorach. W ten sposób część energii elektrycznej Zakład uzyskuje w sposób przyjazny dla środowiska, tj. ze źródeł odnawialnych („zielona energia”).

4. Inwestycje Miejskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji w m.st. Warszawie S.A.

W ramach Planu Inwestycyjnego na lata 2014-2017 ze środków własnych spółki realizowano zadania tzw. modernizacyjne w ramach samej spółki, jak również zadania realizowane w ramach projektu współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej. Tylko w roku 2016 zostały zrealizowane:

- Z funduszy spółki 46 zadania na kwotę 25 108,3 tys. zł.,
- Z pozyskanych środków z Unii Europejskiej 14 zadania na kwotę 40 401 tys. zł

Spośród zakończonych zadań modernizacyjnych w tym okresie, najważniejszym była modernizacja osadnika na terenie Stacji Pomp Rzecznych, modernizacja komór w systemie Opaski Kanalizacji Obrzeża Jeziora Zegrzyńskiego, przebudowa pompowni ścieków sanitarnych Stacji Pomp Kanałowych „Radość”. Ponadto w tym samym roku zakończono i oddano do eksploatacji zmodernizowany pulsator na Stacji Uzdatniania Wody Wieliszew, zmodernizowano zbiornik wody czystej na terenie Stacji Strefowej Zakładu „Północnego”, zmodernizowano dren Ujęcia Uzupełniającego na terenie Zakładu „Centralnego” przy ul. Brukselskiej.

W ramach wszystkich działań na dzień 31.12.2016 r. zostało zrealizowanych 30 zadań, kolejnych 35 było w trakcie realizacji, a jedno z zadań pozostało na etapie procedury przetargowej.

Tak ogromna spółka jak wodociągi warszawskie uzgadnia z wieloletnim wyprzedzeniem dalsze plany inwestycyjne. Zostały one określone w „Polityce rozwoju systemu wodociągowo-kanalizacyjnego w Warszawie do 2025 roku”. Przy założeniu dalszego utrzymywania dynamicznego, zrównoważonego rozwoju aglomeracji warszawskiej oraz konieczności zapewnienia jej mieszkańcom usług świadczonych na jeszcze wyższym poziomie, zaplanowane zostały w najbliższych latach wdrożenia najwyższych standardów technologicznych z zapewnieniem ochrony środowiska oraz utrzymanie sprawnego działania infrastruktury przy racjonalizacji kosztów jej utrzymania.

Bardzo istotną częścią projektu WPI jest uwzględnianie rozbudowy infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej stanowiącej inwestycje zgłoszone przez wydziały infrastruktury dla poszczególnych dzielnic za pośrednictwem Biura Infrastruktury Urzędu m. st. Warszawy. Na najbliższe lata zaplanowano rozszerzenie zasięgu dostawy wody i odbioru ścieków oraz wymianę fragmentów sieci wodociągowej ze względu na jej stan techniczny.

Część z zadań ujętych w projekcie WPI na lata 2017-2025 stanowią inwestycje współfinansowane ze środków funduszy Unii Europejskiej, tj. wchodzące do zakresu rzeczowego Projektu „Zaopatrzenie w wodę i oczyszczanie ścieków w Warszawie – Faza V oraz planowane do realizacji w ramach Fazy VI. W celu przygotowania tego projektu Spółka wystąpiła w 2016 r. z zamiarem ubiegania się o dofinansowanie ze środków Funduszu Spójności w ramach programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020. Pod koniec 2016 r. Walne Zgromadzenie Spółki udzieliło stosownej zgody na uruchomienie i realizację tego planu. Projekt WPI na lata 2017-2025 przewiduje nakłady łącznie w wysokości 4 467 190 000 zł (z rezerwą wynoszącą 180 000 000 zł).

W ramach powyższego projektu realizowanych jest kilka priorytetowych zagadnień. Inwestycje MPWiK wpisują się w Ochronę Środowiska, w tym adaptację do zmian klimatu¹²:

- rozwój infrastruktury środowiskowej,
- dostosowanie do zmian klimatu,
- ochrona i zahamowanie spadku różnorodności biologicznej,
- poprawa jakości środowiska miejskiego.

Zakład „Północny”

Zakład „Północny” w Wieliszewie jest najmłodszym z zaopatrujących Warszawę w wodę, został uruchomiony w 1986 r. (w 100 lecie założenia wodociągów warszawskich). Miał być alternatywą dla Wisły, stąd wybór lokalizacji w obrębie Jeziora Zegrzyńskiego. Wodociąg ten dostarcza wodę dla mieszkańców północnych dzielnic lewo- i prawobrzeżnej Warszawy (Białołęki, Bielany, Bemowa, Targówka, Pragi Północ, Żoliborza, Pragi Południa, Rembertowa oraz części Woli). Zanim Polska weszła do UE na terenie Zakładu „Północnego” zakończono budowę Stacji Flotacji Ciśnieniowej, która jako pierwsza w Polsce (zaraz za Szwecją, Finlandią i Wielką Brytanią) stosuje technologię flotacji ciśnieniowej w procesie uzdatniania wody, która jest naturalnym, fizycznym procesem wykorzystywanym do wstępnego oczyszczania wody surowej dzięki strumieniowi wody nasyconej powietrzem pod ciśnieniem.¹³

Taka technologia zazwyczaj stosowana jest przy uzdatnianiu wód z rzek nizinnych, jak w przypadku Zakładu „Północnego” Bug i Narew (obie zasilają Jezioro Zegrzyńskie). Wody takie charakteryzują się dużą zmiennością jakościową związaną z porami roku oraz wysoką zawartością trudno usuwalnych związków organicznych. W przypadku wód Jeziora Zegrzyńskiego występują zazwyczaj związki naturalne pochodzenia roślinnego (humusowe), które powodują zabarwienie wody surowej na kolor brązowy.

12 J. Bajer, K. Knapik, *Wodociągi. Podręcznik dla studentów wyższych szkół technicznych*, Kraków 2010 s. 40.

13 A. Karło, Z. Gieleciak, *Oczyszczalnia ścieków komunalnych elementem gospodarki obiegu zamkniętego*, „Gaz Woda i Technika Sanitarna”, nr 5/2018, s. 187-189.

W ramach Fazy I i II projektu, pozyskane zostały środki, które umożliwiły usprawnienie procesów uzdatniania wody w Zakładzie Wodociągu „Północnego”, gdzie wybudowana została instalacja na potrzeby procesu flotacji ciśnieniowej. W ramach tego procesu technologicznego, zanotowany został spadek ilości osadu pokoagulacyjnego (trzykrotny).

Stacje uzdatniania wody – „Zakład Centralny”

Tereny warszawskich „Filtrów” położone są w samym centrum Warszawy i stanowią przepiękną strefę terenów zielonych z zadbanymi trawnikami, wieloletnimi, ogromnymi drzewami, które razem tworzą atrakcyjny teren na mapie stolicy. Dla wielu mieszkańców aglomeracji to ważny punkt na mapie, kawałek historii miasta ale przede wszystkim nowoczesne miejsce, które dba o spełnianie podstawowej potrzeby człowieka jaką jest dostęp do wody.

Zakład „Centralny” tworzą:

- Stacja Uzdatniania Wody „Filtry”
- Stacja Uzdatniania Wody „Praga”

które uzdatniają wodę infiltracyjną, czyli pobieraną spod dna Wisły. Ponadto w strukturach tego Zakładu funkcjonują także lokalne stacje uzdatniania oraz hydrofornie ujmujące wody głębinowe:

- SUW „Radość”
- SUW „Falenica”
- SUW „Powsin”
- SUW „Stara Miłosna”
- SUW „Wola Grzybowska”
- Hydrofornie w Dzielnicy Wesoła.

Stacja Uzdatniania Wody „Filtry”

Zaledwie 60 obiektów w Polsce, w tym ogólnie ujęte warszawskie Filtry mogą być określane jako pomnik przyrody. Warszawskie MPWiK wdraża najnowocześniejsze technologie dbając jednocześnie z niezwykłą starannością o obiekty zabytkowe. Znakomita większość z tych obiektów użytkowana jest od 132 lat zgodnie z pierwotnym przeznaczeniem, np. filtry powolne, osadniki wody surowej, zakład filtrów pośpiesznych czy zbiorniki wody czystej. W skali całej Europy jest to prawdziwy ewenement ¹⁴.

Przed wejściem do struktur Unii Europejskiej na terenie MPWiK S.A. zakończony został pierwszy etap modernizacji technologii uzdatniania wody na terenie SUW „Filtry”. Efektem tego jest fakt, że woda płynąca w warszawskich kranach ma lepszy smak i przyjemniejszy zapach.

Maksymalna zdolność produkcyjna zmodernizowanego układu technologicznego wynosi 300.000 m³/d. Biorąc pod uwagę poniesione koszty na modernizację SUW „Filtry” można przyjąć, że:

- I etap pochłonął blisko 60 mln euro netto,

¹⁴ Krótki przewodnik po zabytkach – Stacja Filtrów w Warszawie, wydany z okazji 130 Wodociągów Warszawskich.

- II etap to około 112 mln euro netto¹⁵.

Dzięki modernizacji w Stacji Uzdatniania Wody Zakładu „Centralnego”, w ramach Fazy II Projektu, zostały podjęte działania umożliwiające rozbudowanie procesów ozonowania i sorpcji na granulowanym węglu (aktywnym chemicznie) wraz z biologiczną stabilizacją wody. Działania takie w znacznym stopniu ograniczyły możliwość ewentualnego, wtórnego zanieczyszczenia wody. Faza IV była już kolejnym etapem wzbogacającym proces uzdatniania wody przeznaczonej dla mieszkańców aglomeracji warszawskiej.

Stacja Uzdatniania Wody „Praga”

Tereny SUW „Praga” należą nierozdzielnie do rzeki Wisły. To na jej brzegach położone są miejsca niezbędne do procesów technologicznych związanych z ujęciem wody. To również, posadowiona po środku Wisły, jedna z atrakcji warszawskich – „Gruba Kaśka”.

W latach 2013-2015 proces technologiczny uzdatniania wody został rozbudowany o kolejny etap uzdatniania na terenie Stacji „Praga”. Poczynione inwestycje pozwoliły na uzupełnienie procesu o ozonowanie pośrednie i filtrację na węglu aktywnym. Projekt unowocześniania stacji uzdatnia wody pozwolił podobnie jak na „Filtrach” pierwotnie zmniejszyć dawkę dwutlenku chloru, a następnie do całkowitej rezygnacji z niego. SUW „Praga” obejmuje Rembertów, Praga Południe, Wilanów, część Pragi Północ, Targówek, Mokotów i Śródmieście (położone poniżej Skarpy Wiślanej). Ten etap inwestycji został zrealizowany w ramach IV fazy projektu „Zaopatrzenie w wodę i oczyszczanie ścieków w Warszawie.

Oczyszczalnia ścieków „Czajka”

Po uruchomieniu oczyszczalni w 1991 r. ścieki poddawane były oczyszczaniu tylko w oparciu o redukcję związków węgla organicznego. Dopiero po kilku latach zaczęto stosować technologię umożliwiającą usuwanie ze ścieków związków biogenych. Wobec stałego podnoszenia norm dla ścieków oczyszczonych, obowiązujących zarówno w Polsce jak i w innych krajach Unii Europejskiej, Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w m.st. Warszawie S.A. podjęło decyzję o rozbudowie i modernizacji Oczyszczalni „Czajka”. I tak rozpoczął się długofalowy proces dostosowania oczyszczalni do standardów europejskich. Za cel postawiono m.in. dostosowanie procesu oczyszczania ścieków do obowiązujących przepisów, zwiększenie przepustowości zakładu do 435300 m³/d, przejęcie ścieków z dzielnic położonych po lewej stronie Wisły, a także wód opadowych. Na potrzeby tak szerokich planów został stworzony projekt pod nazwą Modernizacja i Rozbudowa Oczyszczalni Ścieków „Czajka”, który pierwotnie opiewał netto na 200 mln euro i 1 151 793 155, 00 zł, czyli około 519 mln euro.¹⁶

¹⁵ Raport roczny Spółki 2015.

¹⁶ Raporty Roczne Spółki 2014, 2015, 2016.

W ramach działań podjętych dla tego projektu uzyskano również dofinansowanie z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w szczególności na przygotowanie osadów do unieszkodliwienia.

Obecnie „Czajka” zaliczana jest do największych i najnowocześniejszych obiektów tego typu w Europie. Zaawansowane procesy technologiczne, które zostały wdrożone w oczyszczalni, uzyskały uznanie specjalistów w tej dziedzinie nie tylko w kraju ale i na świecie, a woda odprowadzana do Wisły jest obecnie czystsza od tej, która płynie w rzece.

Bardzo ważnym dla środowiska i ludzi mieszkających wokół oczyszczalni jest fakt, iż wszystkie obiekty, w których odbywają się poszczególne etapy oczyszczania ścieków są całkowicie zhermetyzowane (co zostało omówione w poprzednich rozdziałach), zaś powietrze odciągane z obiektów technologicznych jest neutralizowane w systemie chemicznego oczyszczania. Najprościej ujmując można stwierdzić, że nieprzyjemne zapachy powstające podczas wspomnianych powyżej procesów nie wydostają się na zewnątrz. Ponadto odpady technologiczne powstające w procesie oczyszczania ścieków i przeróbki osadów ściekowych zostają unieszkodliwiane w STUOŚ (Stacja Termicznej Utylizacji Osadów Ściekowych), która została zlokalizowana na terenie „Czajki”. Wdrażane dzięki prowadzonym inwestycjom najnowocześniejsze technologie termicznego przekształcania odpadów i oczyszczania powstających spalin są w pełni bezpieczne dla ludzi i środowiska.

Szczegółowo opisany powyżej proces, jakiemu poddawane są ścieki spływające do Oczyszczalni Ścieków „Czajka”, pozwala uzmysłowić jak rozbudowany, skomplikowany, a zarazem ciekawy jest to cykl. Ścieki spływające do Zakładu z obu stron Warszawy, po przejściu całego procesu technologicznego wracają do Wisły jako nieszkodliwy wytwór wielkich skupisk ludzkich.

Rozwój sieci wodociągowej i kanalizacyjnej

W celu zapewnienia najwyższej jakości dostarczanej wody oraz niezawodności jej dostaw MPWiK S.A. przebudowała i odnowiła istniejące magistrale wodociągowe. Systematyczny rozwój infrastruktury zarówno wodociągowej jak i kanalizacyjnej ma za zadanie spełniać rosnące wymagania i potrzeby błyskawicznie rozwijającej się Warszawy (całej aglomeracji). Aktualnie szacuje się, że dostęp do usług świadczonych przez spółkę ma ponad 98% mieszkańców stolicy i okolic. Dzięki takim działaniom zwiększyła się dostępność usług wodociągowych świadczonych przez spółkę, a dodatkowo zredukowano ewentualne zjawisko wtórno zanieczyszczenia wody znajdującej się w sieci.

Wieloletni Plan Inwestycyjny (WPI) zakładał w latach 2016-2023 zrealizowanie około dwóch tysięcy zadań na terenie stolicy oraz podstołecznych gmin. W ramach Projektu „Zaopatrzenie w wodę i oczyszczanie ścieków w Warszawie” – Faza I i II zmodernizowano 139 km istniejących sieci wodociągowych i wybu-

dowano kolejne 18,7 km nowych wodociągów. Faza III i IV Projektu pozwoliły wybudować następne odcinki sieci wodociągowej o łącznej długości prawie 6 km.

Biorąc pod uwagę inwestycje spółki nie sposób nie uwzględnić szeroko prowadzonej rozbudowy i modernizacji sieci kanalizacyjnej. Dzięki prowadzonym działaniom coraz więcej mieszkańców ma dostęp do usług kanalizacyjnych, a modernizacja dotychczasowych odcinków sieci pozwala na zmniejszenie awaryjności, co w dalszej konsekwencji pozwala na znaczną poprawę stanu środowiska naturalnego.

Poszczególne fazy Projektu pozwoliły na wybudowanie prawie 20 km nowej sieci sanitarnej (Faza I i II). Faza III Projektu pozwoliła na modernizację 30 km już istniejącej kanalizacji sanitarnej jak również na budowę kolejnych 21 km. nowej sieci. Szeroko zakrojona Faza IV umożliwiła modernizację ponad 25 km. istniejącej sieci oraz wybudowanie ponad 64 km kolejnych nowych kanałów sanitarnych.

Kolejne fazy Projektu warszawskiego obejmowały poszczególne etapy rozbudowy sieci kanalizacyjnej na terenie Bielan, Rembertowa, Targówka, Wawra i Bemowa. W tym czasie wybudowano ponad 62 km sieci, a zmodernizowano 25 km odcinków sieci oraz pompownię ścieków na Saskiej Kępie. Ponadto jako kluczowe należy uznać budowy kolektorów ściekowych:

- Burakowskiego-Bis (długość ponad 3 km, koszt ok. 190 mln zł netto), który zwiększył bezpieczeństwo pracy sieci kanalizacyjnej lewobrzeżnej Warszawy i zapewnił retencję nadmiaru ścieków przyczyniając się do ograniczenia liczby zrzutów burzowych¹⁷;
- Kolektora „W” (długość ok. 6 km, koszt ok. 115 mln zł netto), stanowiącego swoisty szkielet sieci kanalizacyjnej zachodniej części Wawra, który jest niezbędnym elementem umożliwiającym rozbudowę kanalizacji w tym rejonie dzielnicy;
- Kolektora Zawadowskiego (o długości 3,9 km wraz z dwiema pompowniami, koszt ok. 9 mln zł netto), odprowadzającego ścieki z południowo-wschodnich rejonów Wilanowa do Oczyszczalni „Południe”. Realizacja inwestycji umożliwiła dalszą rozbudowę sieci kanalizacyjnej na terenie tej prestiżowej dzielnicy Warszawy.

Zatem, tak jak wykazano w tej pracy, wszystkie poszczególne etapy działalności spółki, począwszy od dostarczenia wody do odbiorców, odbioru wytworzonych ścieków aż do wypuszczenia do Wisły niemalże czystej wody, wymagają systematycznego usprawniania procesów technologicznych i modernizacji obiektów z tym związanych.

¹⁷ Kolejno dane uzyskane w oparciu o dane spółki, www.mpwik.com.pl.

Podsumowanie

Sprawne zaspakajanie podstawowych potrzeb jak dostawa wody i odbiór ścieków, umożliwiających komfortowe funkcjonowanie mieszkańcom, instytucjom i przedsiębiorstwom w aglomeracji warszawskiej jest kluczowym zadaniem działających na tym terenie Jednostek Samorządu Terytorialnego, a bezpośrednio MPWiK, miejskiej spółki w m.st. Warszawie. Codziennie na potrzeby mieszkańców aglomeracji warszawskiej, spółka dostarcza 330 milionów litrów czystej, smacznej i bezpiecznej wody.

Z chwilą, kiedy Polska przystąpiła do struktur Unii Europejskiej, podjęła zobowiązanie do przyspieszenia szeregu działań zmierzających do dostosowania jakości wody i odprowadzanych ścieków do obowiązujących wymogów unijnych, co w praktyce oznaczało m.in. poszukiwanie koncepcji na pozyskanie źródeł finansowania takich działań. W ramach takich działań, zarząd spółki przyjął do realizacji perspektywiczny i wieloletni Projekt Warszawski pod nazwą „Zaopatrzenie w wodę i oczyszczanie ścieków w Warszawie”.

Realizacja całego projektu wdrażanego przez MPWiK S.A. ma ogromne znaczenie dla uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej stolicy i kształtowania ekosystemu dorzecza Wisły. Korzyści płynące z takich działań odczuwają nie tylko mieszkańcy Warszawy, ale i jej okolic. Istotnym jest również wpływ na poprawę stanu wód w Bałtyku, a fakt ten doceniony został w szczególności przez kraje nadbałtyckie.

Realizacja wszystkich omówionych wyżej inwestycji przyczyniła się do systematycznego zwiększania liczby odbiorców usług. Biorąc pod uwagę poszczególne projekty wdrażane przez MPWiK S.A. ustalono, że w ramach tylko jednej – przykładowo Fazy IV nastąpiło przyłączenie kolejnych 10 396 nowych użytkowników. Na przestrzeni omawianych w tej pracy lat działania spółki pozwoliły wraz z końcem 2015 roku na osiągnięcie wskaźnika dostępności świadczonych usług, dla 98% mieszkańców aglomeracji warszawskiej.

Należy uświadomić sobie, że ponad 6,2 mld zł. pochłonęły inwestycje skierowane na rozwój systemu wodociągowo-kanalizacyjnego w całej aglomeracji warszawskiej. Z tej kwoty około 36% (tj. ponad 2 mld zł.) stanowiły środki unijne. Największą część z tej kwoty pochłonęły modernizacja i rozbudowa Oczyszczalni „Czajka” (2,1 mld zł.) oraz wybudowanie ponad 1000 km nowej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej (990 mln zł.). Wybudowanie kompleksowego układu przesyłowego ścieków pod Wisłą to wydatek około 527 mln zł., wybudowanie Stacji Termicznej Utylizacji Osadów Ściekowych to koszt 447 mln zł., a budowa na terenie Zakładu „Centralnego” – Stacji Ozonowania i Filtracji na Węglu Aktywnym pochłonęła 246 mln zł. Najmniejsza część funduszy przeznaczonych na inwestycje przypadła dla Stacji Uzdatniania Wody „Praga”.

Inwestycje to również planowane na najbliższe lata środki, jakie mogą zostać przeznaczone na dalsze, efektywne podnoszenie standardów świadczenia usług

na rzecz mieszkańców Warszawy i jej okolic. Do roku 2025 r. Zarząd MPWiK S.A. przyjął założenie o zrealizowaniu ponad 2000 zadań o wartości 4 mld zł. Wśród tych założeń znalazły się m.in. inwestycje w odnawialne źródła energii, budowa zbiornika do retencji ścieków, uruchomienie centralnego systemu sterowania siecią kanalizacji ogólnospławnej, budowa trzech kolektorów tranzytowo-retencyjnych (Wiślany, Lindego Bis, Mokotowski Bis), budowa drugiej magistrali zasilającej w wodę rejon Pasma Pruszkowskiego, uruchomienie stacji ozonowania i Filtracji na Węglu Aktywnym w Zakładzie „Północnym”.

Wszystkie dotychczasowe działania spółki oraz te będące jeszcze w fazie planowania, pozwalają na stwierdzenie, że Warszawa dołączyła do grona miast europejskich, które oczyszczają wszystkie ścieki komunalne ze swojego obszaru. Wieloletnie działania modernizacyjne wszystkich stacji uzdatniania wody oraz rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej umożliwiła mieszkańcom Warszawy korzystanie z wysokiej jakości wody.

Reasumując, należy uznać, że działania restrukturyzacyjne i prowadzone inwestycje w zakresie infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej możliwe były w efekcie pozyskania środków unijnych na kolejne pakiety inwestycyjne przy ogromnym udziale transparentnego i zgodnego z przepisami prawa, zarządzania przedsiębiorstwem będącej jednoosobową spółką m.st. Warszawy.

Bibliografia

Akty prawne:

- Ustawa z dnia 27.04.2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2001 r., nr 62 poz. 627 ze zm.).
- Ustawa z dnia 07.06.2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz.U. z 2018 r. poz. 1052).
- Ustawa z 18.07.2001r. Prawo wodne (Dz.U. z 2001 r. Nr 115, poz.1229 ze zm.).
- Ustawa z dnia 15.03.2002 r. o ustroju miasta stołecznego Warszawy (Dz.U. z 2002 r. Nr 41 poz. 361 ze zm.).
- Ustawa o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowych w perspektywie finansowej 2014-2020 z dnia 11.07.2014 r. (Dz.U. z 2017 r. poz. 1460).
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 18.10.2014 r. w sprawie warunków jakie należy spełniać przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz.U. z 2014r. poz. 1800).
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 13.11.2015 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz.U. z 2015 r. poz. 1989).

Monografie i opracowania:

- J. Bajer, K. Knapik, *Wodociągi. Podręcznik dla studentów wyższych szkół technicznych*, Kraków 2010.
- J. Guzik, A. Guzik, *Wodociągi i kanalizacja zewnętrzna*, Krosno 2011.
- K. Jarosiński, *Finansowanie inwestycji komunalnych w Polsce w warunkach samorządności lokalnej*, Warszawa 2003.
- M. Kalenik, *Zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków*, Warszawa 2009.
- Wodociągi i Kanalizacja w Polsce. Tradycja i współczesność*, (red.) M.M. Sozański, Poznań-Bydgoszcz 2002.
- Ochrona ujęć wody przed zanieczyszczeniem. Poprawa jakości wody dla Warszawy. Materiały z Międzynarodowej Konferencji Naukowo-Technicznej poświęconej Ochronie Ujęć Wody przed zanieczyszczeniem*, Bydgoszcz 2002.
- J.R. Rak, *Problematyka ryzyka w wodociągach*, Rzeszów 2014.
- Z. Suligowski, S. Fudala-Książek, *Zaopatrzenie w wodę*, Józefów 2014.

Artykuły w czasopismach:

- E. Hawrylik, *Zastosowanie ultradźwięków w procesach przeróbki osadów ściekowych*, „Gaz, Woda i Technika Sanitarna”, nr 5/2018, s. 187-189.
- A. Karło, Z. Gieleciak, *Oczyszczalnia ścieków komunalnych elementem gospodarki obiegu zamkniętego*, „Gaz, Woda i Technika Sanitarna”, nr 5/2018, s.178-180.
- K. Niewitecka, *Możliwości odzysku ciepła ze ścieków szarych na cele wstępnego podgrzewania wody*, „Gaz, Woda i Technika Sanitarna”, nr 5/2018, s.194-198.
- K. Pawęska, A. Bawiec, *Problemy oczyszczania ścieków w miejscach obsługi podróżnych*, „Gaz, Woda i Technika Sanitarna”, nr 4/2018, s.150-154.
- P. Szulc, *Piasek z oczyszczania ścieków – analiza problemu możliwości odzysku i wykorzystania na przykładzie oczyszczalni ścieków w Poznaniu*, „Gaz, Woda i Technika Sanitarna”, nr 5/2018, s. 190-193.
- K. Świętochowski, *Analiza awaryjności miejskiej sieci wodociągowej*, „Gaz, Woda i Technika Sanitarna”, nr 5/2018, s.172-174.
- M. Teper, B. Kowalska, E. Kuzioła, *Analiza jakości wody w wybranym fragmencie sieci wodociągowej*, „Gaz, Woda i Technika Sanitarna”, nr 5/2018, s. 169-171.
- P. Turek, A. Jachimowski, *Zastosowanie metody analizy sensorycznej w ocenie jakości wody*, „Gaz, Woda i Technika Sanitarna”, nr 4/2018, s.155-159.

Materiały dostępne w Internecie:

- Czy branża wod-kan w Polsce jest gotowa na ekoinnovazione? Rozmowa z Tomaszem Fuskiem z Saint-Gobain PAM*, 9.05.2018, www.kierunekwodkan.pl/arttykul,55254,czy-branża-wod-kan-w-polsce-jest-gotowa-na-ekoinnovazione-rozmowa-z-tomaszem-fuskiem-z-saint-gobain-pam.html (dostęp: 20.06.2018).

Karolina Elżbieta Morawska

Rola podatku od nieruchomości w budżecie gminy Dąbrówka

Wprowadzenie

Niniejsza praca skupia się na gminie, która stanowi podstawową jednostkę samorządu terytorialnego. Jej zadania i kompetencje zostały uregulowane w ustawie z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym. Działalność gminy finansowana jest z dotacji, subwencji oraz podatków lokalnych, z których dochód stanowi największy udział w budżecie gminy, w szczególności z podatku od nieruchomości, który jest głównym podatkiem lokalnym.

Celem pracy jest przedstawienie, jaką rolę dochody z podatku od nieruchomości odgrywają w budżecie gminy Dąbrówka. Praca poświęcona jest dokładnej analizie dochodów z tego tytułu na tle innych podatków lokalnych oraz dochodów ogółem oraz ocenie polityki finansowej w tym zakresie prowadzonej w gminie Dąbrówka w latach 2014-2016.

Punkt 1 przedstawia ogólną charakterystykę gminy Dąbrówka, jej położenie, sytuację demograficzną, zawiera także informacje o działalności rolniczej i przemysłowej prowadzonej na terenie gminy. Omówiono również walory przyrodnicze gminy. W punkcie 2 wyjaśniono pojęcie podatków lokalnych. Przedstawiono również ich rodzaje. Punkt 3 zawiera dokładne omówienie podatku od nieruchomości, zasady opodatkowania, możliwości ustalania stawek podatkowych, a także zwolnień z podatku od nieruchomości.

Kolejny punkt 4 dotyczy analizy i oceny wpływów z tytułu podatku od nieruchomości do budżetu gminy Dąbrówka w latach 2014-2016. Część pierwsza dotyczy dynamiki i struktury dochodów ogółem. W dalszej części przedstawiono wpływy do budżetu z podatku od nieruchomości z podziałem na osoby fizyczne i osoby prawne oraz dokonano analizy stosowanych stawek i ich upustów. W części końcowej podsumowano politykę naliczania podatku od nieruchomości i jej znaczenie dla dochodów ogółem oraz dochodów własnych gminy Dąbrówka.

W celu przygotowania niniejszej pracy wykorzystano z: aktów normatywnych jak również z publikacji książkowych i internetowych. Porównań i analiz dotyczących podatków lokalnych dokonano na podstawie rocznych sprawozdań z wykonania budżetu gminy Dąbrówka.

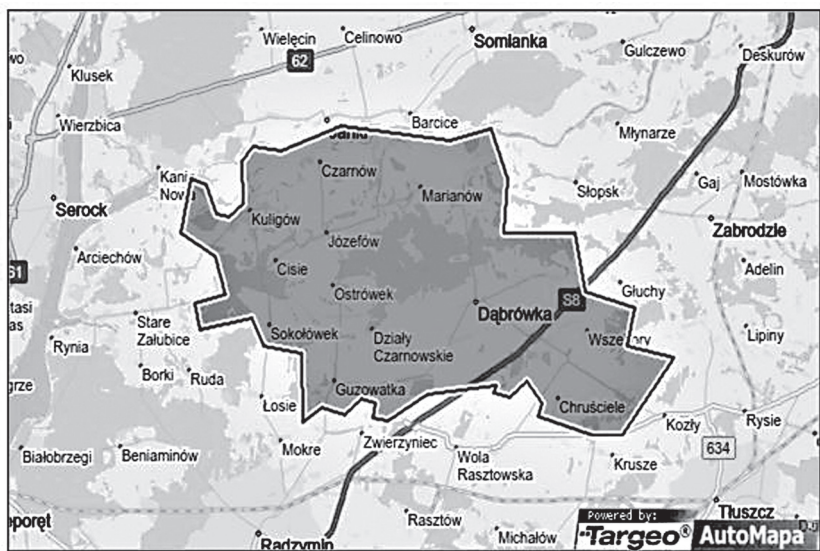
1. Charakterystyka gminy Dąbrówka

Położenie geograficzne

Gmina Dąbrówka położona jest w środkowej części województwa mazowieckiego w powiecie wołomińskim i graniczy z gminą Klembów, Radzymin, Somianka, Tłuszcz oraz Zabrodzie. Oddalona jest około 35 km od Warszawy. Przez gminę przebiega droga ekspresowa S8, dzięki której dojazd do stolicy jest szybki i bezproblemowy. Gmina nie posiada połączeń kolejowych. Najbliższy tego typu środek transportu znajduje się w gminie Radzymin oraz gminie Tłuszcz. Gmina Dąbrówka posiada natomiast bardzo dobre połączenia autobusowe z Warszawą.

Powierzchnia gminy Dąbrówka wynosi 10905 ha. Tereny rolnicze zajmują aż 7556 ha (ca 70%), lasy stanowią 2200 ha (20%), a pozostałe 10% – 1149 ha to zabudowania, drogi i wody¹. Gmina Dąbrówka jest typową gminą wiejską i składa się z 27 sołectw, które można podzielić na duże, średnie i małe.

Mapa gminy Dąbrówka

Źródło: <https://mapa.targeo.pl/gmina-dabrowka,694672/gmina>

Początki gminy Dąbrówka sięgają XIII-XIV wieku, a pierwsze wzmianki przypadają na wiek XV. W kolejnych wiekach Dąbrówka przechodziła burzliwe dzieje, z którymi związane były znane z historii i literatury postacie jak np. Tadeusz Kościuszko czy Cyprian Kamil Norwid. Po zakończeniu II wojny światowej nastąpił okres odbudowywania gminy.

Warto zaznaczyć, iż do roku 1949 gmina Dąbrówka nosiła nazwę gmina Małopole natomiast swoją siedzibę miała w Dąbrówce. Do roku 1952 gmina Dą-

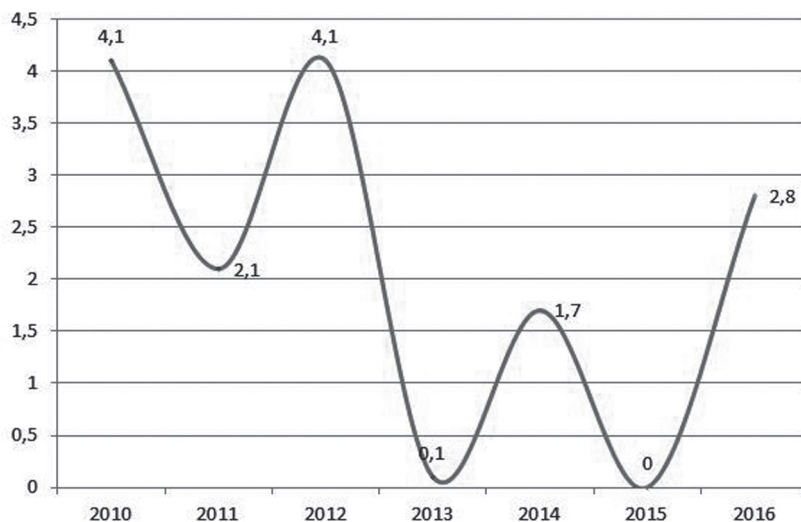
¹ Gmina Dąbrówka. Charakterystyka ogólna, <https://www.wyprawaznaturaiakultura.com.pl/powiat-wolominski/gmina-dabrowka/#1458476393765-1900e726-f2e1> [dostęp: 07.11.2017].

brówka należała do powiatu radzyńskiego. Następnie w latach 1952-1975 położona była na terenie powiatu wołomińskiego oraz województwa warszawskiego. W 1975 roku gminę włączono do województwa ostrołęckiego i należała do niego do końca 1998 roku. Rzeką Bug jest głównym walorem przyrodniczym gminy oraz miejscem odpoczynku mieszkańców jak również osób odwiedzających gminę, którzy w większości w pobliżu rzeki posiadają domy letniskowe. Rzeką wyznacza północną oraz północno-zachodnią granicę gminy.

Ludność gminy

Dogodne warunki komunikacyjne, lokalizacja wzdłuż ważnej trasy krajowej sprawiają, że gmina Dąbrówka należy do najbardziej zaludnionych gmin wiejskich na terenie powiatu wołomińskiego. Według danych GUS na dzień 31 grudnia 2016 r. gmina Dąbrówka liczyła 8010 zameldowanych mieszkańców, jednak z roku na rok liczba ta się ciągle zwiększa² (Wykres 1).

Wykres 1. Liczba ludności w gminie Dąbrówka w latach 2010-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z demografia.stat.gov.pl.

Do największych miejscowości gminy pod względem liczby mieszkańców należą: Dąbrówka, Lasków oraz Trojany. Przyrost mieszkańców spowodowany jest dogodną lokalizacją i dobrym połączeniem ze stolicą, gdzie większość przybyłych pracuje. Dla gminy jest to zjawisko bardzo korzystne, ponieważ zwiększa się liczba zabudowań, która wpływa na przychody do budżetu z tytułu podatku od nieruchomości od osób fizycznych. Napływ mieszkańców prowadzi również do ciągłego rozwoju i rozbudowy gminy.

² Ludność w 2016 (stan w dniu 31 XII), Dąbrówka – gmina wiejska, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/CustomSelectData.aspx?s=lud&y=2016&t=00/14/34/052> [dostęp: 27.12.2017].

Tabela 1. Liczba kobiet w gminie Dąbrówka w latach 2010-2016

Grupa wiekowa	Rok							Wskaźnik dynamiki 2016/2010
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
0-19	956	983	962	969	946	948	956	100%
20-59	2094	2147	2176	2176	2208	2221	2238	107%
60 i więcej lat	679	700	724	747	768	799	830	122%
OGÓŁEM	3729	3830	3862	3892	3922	3968	4024	108%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z demografia.stat.gov.pl.

Jak wynika z **Tabeli 1** w latach 2010-2016 nastąpił znaczny wzrost liczby kobiet – o 8%. Jak również pokazują dane, panie w wieku 20-59 lat, tzw. wieku aktywności zawodowej stanowią większość wśród kobiet w gminie Dąbrówka. Liczby w poszczególnych grupach wiekowych na przestrzeni lat są zróżnicowane, jednak można zauważyć, iż w dwóch z trzech podanych grup z roku na rok liczba kobiet się zwiększa, natomiast w grupie 0-19 utrzymuje się na zbliżonym poziomie.

Tabela 2. Liczba mężczyzn w gminie Dąbrówka w latach 2010-2016

Grupa wiekowa	Rok							Wskaźnik dynamiki 2016/2010
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
0-19	1017	1034	1029	1026	1019	1020	1028	101%
20-59	2181	2215	2243	2248	2262	2284	2281	105%
60 i więcej lat	569	557	580	606	636	653	677	119%
OGÓŁEM	3767	3806	3852	3880	3917	3957	3986	106%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z demografia.stat.gov.pl.

Podobnie jak w przypadku liczby kobiet największą liczbę w gminie stanowią mężczyźni w wieku 20-59 lat (**Tabela 2**). Dokonując porównania **Tabeli 1** i **Tabeli 2** można stwierdzić, iż w 2010 r. ogólna liczba mężczyzn była większa niż liczba kobiet – o 38. Natomiast według danych na koniec 2016 r. sytuacja uległa zmianie i liczba kobiet była wyższa w stosunku do liczby mężczyzn, również o 38 osób.

Wskaźnik przyrostu naturalnego w gminie Dąbrówka przyjmował w latach 2010-2016 różne wartości, ale prawie zawsze był dodatni.

Tabela 3. Migracje w ruchu wewnętrznym i zewnętrznym w gminie Dąbrówka w latach 2010-2016

Saldo migracji	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
wewnętrznych	160	57	58	72	48	78	63
zewnętrznych (tzw. zagranicznych)	0	2	0	0	0	0	0

Źródło opracowanie własne na podstawie danych z GUS oraz www.polskawliczbach.pl.

Jak wynika z danych **Tabeli 3**, saldo migracji wewnętrznych było cały czas dodatnie i można przypuszczać, że ten dodatni wskaźnik utrzyma się przez najbliższe lata. Saldo migracji zewnętrznych było znikome, wyjątek stanowi rok 2011, gdzie odnotowano 2 osoby przybyłe z zagranicy. Oczywiście jest, że położenie gminy w niedalekiej odległości od stolicy odgrywa znaczącą rolę w zaludnieniu na tym terenie.

Działalność rolnicza i przemysłowa

Na terenie gminy dominują tereny rolnicze. Gleby w przeważającej części należą do klasy IV, V i VI³. Z uwagi na to, że większość obszaru gminy stanowią tereny wilgotne, prowadzenie działalności rolniczej w przypadku nadmiernych ilości deszczu jest utrudnione. Gleby orne sprzyjają głównie uprawie ziemniaków i żyta. W mniejszym zakresie uprawiane są również rośliny pastewne. Łąki i pastwiska dominują w okolicach rzeki Bug. Tereny te należą do zalewowych i ze względu na to należą do tzw. użytków zielonych słabych i bardzo słabych.

Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego, których jest około 1800 w gminie Dąbrówka to 5,2 ha⁴. Mieszkańcy gminy, którzy prowadzą tego typu gospodarstwa zajmują się w szczególności hodowlą bydła i trzody chlewnej. Przez niektóre osoby prowadzona jest również uprawa pieczarek i warzyw tunelowych, do których należą w większości ogórki i pomidory.

Jak wynika z powyższych danych gospodarstwa rolne nie należą do wysokotowarowych. Większość osób pracuje w Warszawie, niektórzy prowadzą dodatkowo działalność gospodarczą.

Położenie gminy Dąbrówka przy trasie ekspresowej S8 wypłynęło korzystnie na rozwój przemysłu. Powstało wiele zakładów handlowo-usługowo-produkcyjnych. Należą do nich: Piekarnia Szwajcarska Inter-Europol, która jest największą firmą w gminie, Centrum Dystrybucyjne Spółki Grodno, PPHU Brejnak, JFC, Can Agri, Volvo Truck Center Polska, Indeco oraz stacje benzynowe BP i Statoil. Funkcjonuje również restauracja fast food – McDonald's. Terenami w pobliżu trasy S8 ciągle interesują się inwestorzy, co oczywiście bardzo dobrze rokuje. Można się spodziewać, że w najbliższej przyszłości liczba firm na tym obszarze wzrośnie.

³ Dane uzyskane z Urzędu Gminy Dąbrówka.

⁴ Dane uzyskane z Urzędu Gminy Dąbrówka z ewidencji podatkowej.

Walory turystyczne gminy i ich wykorzystanie

Obszar gminy Dąbrówka należy do typowych krajobrazów nizinnych. Przez gminę przepływa rzeka Bug, która stanowi ważny element krajobrazu. Dominują tu też lasy w szczególności mieszane i iglaste. Na terenie gminy znajdują się złoża – ility ceramiki czerwonej, które są wykorzystywane do produkcji cegły przez miejscowe cegielnie.

Na terenie gminy jest wiele działek rekreacyjnych z zabudową lotniskową w większości we wsiach Kuligów, Czarnów, Ślężany, Marianów, Dręszew i Ostrówek znajdujących się w dolinie rzeki Bug. Obecnie jest ponad 3000 działek lotniskowych i ta liczba ciągle wzrasta⁵.

Budownictwo mieszkaniowe oraz mieszkaniowo-rekreacyjne jest możliwe dzięki posiadaniu przez gminę miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które są aktualizowane na bieżąco tak, by spełnić oczekiwania nowych jak również obecnych mieszkańców. Dzięki zwiększającej się zabudowie lotniskowej wpływy do budżetu gminy z tytułu podatku od nieruchomości z roku na rok się zwiększają. Jest to pozytywne zjawisko, które wpływa korzystnie na finanse gminy, jej rozwój i turystykę.

Od 2007 roku gmina Dąbrówka należy do Związku Gmin Zalewu Zegrzyńskiego. Należą do niego również miasta i gminy powiatu legionowskiego oraz miasto i gmina Radzymiń. Zadaniem związku jest wspieranie rozwoju gospodarki, promowanie turystyki, dbanie o walory przyrodnicze i krajoznawcze znajdujące się na terenie związku oraz organizowanie różnego rodzaju imprez o charakterze kulturalnym i sportowym. Gmina Dąbrówka jest członkiem Lokalnej Grupy Rybackiej Zalewu Zegrzyńskiego oraz Lokalnej Grupy Działania „Partnerstwo Zalewu Zegrzyńskiego”. Zadaniem obu wyżej wymienionych związków jest stworzenie wspólnej strategii rozwoju oraz współpracy. Członkostwo w tych grupach daje gminie szansę rozwoju, pozyskiwania nowych przedsiębiorców, którzy mogliby prowadzić działalność na terenie gminy, a także większe szanse na pozyskiwanie środków unijnych, które przeznaczone byłyby na różnego rodzaju inwestycje.

Na terenie gminy Dąbrówka znajdują się obszary objęte programem ochrony przyrody Natura 2000. Należą do nich:

1. Dolina Dolnego Bugu

Charakteryzuje się bogatą i zróżnicowaną roślinnością. Znajdują się tu łąki oraz tereny porośnięte drzewami. Obszar ten zajmuje 60041,8 ha i jest jednym z najcenniejszych terenów przyrodniczych w powiecie wołomińskim.

⁵ Dane uzyskane z Urzędu Gminy Dąbrówka z ewidencji podatkowej.

2. Krogulec

Teren ten znajduje się w odległości około 1,5 km od Dąbrówki. Obejmuje powierzchnię 110,7 ha. W jego skład wchodzi zbiorniki wodne: Krogulec i Glinianka⁶.

3. Ostoja Nadbużańska

Powierzchnia tego terenu wynosi 49570,9 ha⁷. Obszar graniczy z Doliną Dolnego Bugu. Jest miejscem bogatym w roślinność.

Wszystkie trzy wymienione obszary są objęte programem ochrony przyrody Natura 2000.

Oprócz wymienionych zabytków przyrodniczych na terenie gminy znajdują się również budowle, które stanowią dorobek historyczny gminy. Dzięki poprzednim pokoleniom przetrwały do dziś. Są to:

1. Kościół Parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Dąbrówce

Kościół zbudowano pod koniec lat 80-tych XIX wieku. Zaprojektował go Zygmunt Twardowski w stylu neogotyckim. W roku 1944 podczas II wojny światowej został zniszczony, a po wojnie odremontowany⁸.

2. Pałac w Chajętach-Jaktorach wraz z parkiem krajobrazowym

Został wybudowany w XIX wieku dla rodziny Czarnkowskich. W 1912 r. pałac został rozbudowany w stylu klasycystycznym. Był siedzibą Gromadzkiej Rady Narodowej po II wojnie światowej, następnie przez pewien okres czasu mieścił się w nim magazyn. W 1981 r. jego właścicielami stali się państwo Wolińscy, a obecnie jest własnością syna Władysława Bartoszewskiego⁹.

3. Pałac w Ślężanach

Pałac pochodzi z końca XIX wieku, wybudowany z cegły, w stylu neoklasycystycznym. Podczas II wojny światowej został zniszczony, wyremontowano go dopiero w 1959 r. Był zamieszkały przez rodzinę Chajęckich. Wokół pałacu znajduje się park krajobrazowy. Pałac położony jest w pobliżu rzeki Bug¹⁰.

W gminie Dąbrówka znajduje się również wiele przydrożnych kapliczek, które mają ponad 100, a nawet 200 lat. Znajdują się przy skrzyżowaniach dróg, w lasach oraz między miejscowościami. Kapliczki można spotkać we wsiach Guzowatka, Małopole, Chajęty, Józefów, Trojany oraz Dąbrówka¹¹.

6 Gmina Dąbrówka. *Charakterystyka środowiska przyrodniczego*, <https://www.wyprawaznaturaikultura.com.pl/powiat-wolominski/gmina-dabrowka/#1458476651166-6d186d53-0d69> [dostęp: 11.11.2017].

7 Gmina Dąbrówka. *Charakterystyka środowiska przyrodniczego*, <https://www.wyprawaznaturaikultura.com.pl/powiat-wolominski/gmina-dabrowka/#1458476651166-6d186d53-0d69> [dostęp: 11.11.2017].

8 Informacje uzyskane z Gminnego Centrum Kultury w Dąbrówce.

9 Informacje uzyskane z Gminnego Centrum Kultury w Dąbrówce.

10 Informacje uzyskane z Gminnego Centrum Kultury w Dąbrówce.

11 Gmina Dąbrówka. *Dziedzictwo historyczne*, <https://www.wyprawaznaturaikultura.com.pl/powiat-wolominski/gmina-dabrowka/#1458476393938-5b548288-d6c8> [dostęp: 10.11.2017].

2. Podatki lokalne w polskim systemie podatkowym

Podatek – definicja i cechy

Regulacjami prawnymi, w których jest mowa o podatkach jest art. 217 i 84 Konstytucji RP oraz ustawa Ordynacja podatkowa z dnia 29 sierpnia 1997 r., która w całości poświęcona jest prawu podatkowemu i obowiązkowi świadczenia podatków.

Definicja podatku zawarta jest w art. 6 Ordynacji podatkowej, z której wynika, że podatek to świadczenie na rzecz Skarbu Państwa oraz jednostek samorządu terytorialnego (gminy, powiatu, województwa).

Podatki są:

- publicznoprawne
- bezzwrotne
- nieodpłatne
- przymusowe.

Podatki mają charakter pieniężny.

Podatnikiem zgodnie z przepisami obowiązującego prawa jest osoba fizyczna, prawna oraz jednostka nieposiadająca osobowości prawnej, która z mocy ustaw podlega obowiązkowi podatkowemu.

Można wyróżnić kilka kryteriów podziału podatków:

- **podatki pośrednie** świadczone przy zakupie danego dobra lub usługi np. podatki od wydatków (akcyza, VAT),
- **bezpośrednie** nakładane są bezpośrednio na podatnika i jego majątek, z których najistotniejszym z punktu widzenia niniejszego artykułu jest podział na podatki
- **centralne**, które zasilają budżet państwa oraz
- **lokalne** stanowiące źródło dochodu jednostek samorządu terytorialnego.

Rodzaje podatków lokalnych

Przepisy dotyczące podatków lokalnych reguluje ustawa o podatkach i opłatach lokalnych. Ustawa ta dotyczy podatku od nieruchomości oraz podatku od środków transportowych.

Oprócz nich istnieją inne podatki, które normowane są na podstawie odrębnych ustaw i stanowią także podstawę dochodu budżetu gmin. Określane są mianem podatków samorządowych. Zalicza się do nich: podatek rolny, leśny, od spadków i darowizn oraz podatek dochodowy opłacany w formie karty podatkowej i podatek od czynności cywilnoprawnych. Zarówno podatki lokalne jak i samorządowe są traktowane jako jedna grupa, w myśl art. 4 ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego stanowią one źródło dochodów własnych gmin. Wszystkie wymienione podatki, stanowiące dochody gminne, określa się mianem podatków lokalnych.

3. Podatek od nieruchomości

Podatek od nieruchomości uznawany jest za najważniejszy podatek lokalny w Polsce. Wyróżnia się spośród innych podatków lokalnych przez dostarczanie znaczących przychodów budżetom gminnym. Regulacją prawną w sprawach podatku od nieruchomości jest ustawa o podatkach i opłatach lokalnych z dnia 12 stycznia 1991 roku, wielokrotnie już nowelizowana.

Wójt, burmistrz, prezydent miasta jako organ podatkowy zobowiązany jest do prowadzenia spraw związanych ze zobowiązaniami z tytułu podatku od nieruchomości i innych podatków lokalnych (podatek rolny, leśny, od środków transportowych). Do tych zadań należy m. in.: wydawanie decyzji podatkowych określających ich wysokość w danym roku oraz prowadzenie postępowań w sprawach podatków lokalnych. Natomiast organem, który decyduje o stawkach obowiązujących na dany rok podatkowy oraz może wprowadzać zwolnienia z podatków lokalnych w granicach określonych przez ustawy i inne przepisy prawa jest rada gminy.

Przedmiot i podmiot opodatkowania

Pojęcie nieruchomości zostało zdefiniowane w art. 46 § 1 kodeksu cywilnego. Nieruchomością w myśl przytoczonego przepisu prawa są: grunty, które stanowią część powierzchni ziemskiej, trwale połączone z gruntem budynki bądź ich części, stanowiące odrębny od gruntu przedmiot własności wynikający ze szczególnych przepisów. Przykładem mogą być lokale mieszkaniowe.

Przedmiotem opodatkowania podatkiem od nieruchomości są zgodnie z zapisem w art. 2 ustawy o podatkach i opłatach lokalnych:

- **grunty**, z wyjątkiem tych, które zostały sklasyfikowane w ewidencji gruntów i budynków jako użytki rolne bądź lasy. Jeśli natomiast są zajęte na prowadzenie działalności gospodarczej podlegają one opodatkowaniu,
- **budynki bądź ich części**, będące budynkami mieszkalnymi lub przeznaczonymi pod działalność gospodarczą,
- **budowle lub części tych budowli**, przeznaczone na prowadzenie działalności gospodarczej.

Między definicją nieruchomości a przedmiotami opodatkowania podatkiem od nieruchomości istnieje pewna sprzeczność. W zdefiniowanym w kodeksie cywilnym pojęciu nieruchomości nie ma żadnej wzmianki o obiektach budowlanych, które natomiast według ustawy o podatkach i opłatach lokalnych podlegają opodatkowaniu podatkiem od nieruchomości. Stanowią one bowiem urządzenie budowlane związane z obiektem budowlanym zapewniające użytkowanie danego obiektu stosownie do jego przeznaczenia.

Do uiszczania podatku od nieruchomości zobowiązane są, tak jak w przypadku podatku rolnego i leśnego osoby fizyczne oraz prawne, a także jednostki nieposiadające osobowości prawnej, które zgodnie z treścią ustawy są właścicie-

lami albo posiadaczami samoistnymi nieruchomości lub obiektów budowlanych. Podmiotami podlegającymi opodatkowaniu tym podatkiem są także użytkownicy wieczystości gruntów oraz właściciele nieruchomości i obiektów budowlanych oraz ich części, które stanowią własność Skarbu Państwa bądź jednostki samorządu terytorialnego.

Nieruchomość może należeć do dwóch lub większej liczby osób, mowa tu o tzw. współwłasności. W takim przypadku do świadczenia podatku od nieruchomości zobowiązani są wszyscy współwłaściciele lub posiadacze danej nieruchomości. Obowiązek podatkowy ciąży na nich solidarnie.

Obowiązek uiszczania podatku od nieruchomości powstaje z pierwszym dniem miesiąca, następującego po miesiącu kiedy wystąpiły okoliczności, które uzasadniają powstanie tegoż obowiązku np. kupno nieruchomości.

Podatnik, który nie poinformuje właściwego organu podatkowego o powstaniu obowiązku podatkowego bądź nie złoży deklaracji na podatek od nieruchomości zgodnie z art. 54 § 1 kodeksu karno skarbowego może zostać pociągnięty do odpowiedzialności karno-skarbowej.

Stawki podatku od nieruchomości

Wysokość podatku od nieruchomości jest uzależniona od podstawy opodatkowania oraz stawki podatku. Podstawą do ustalenia stawek jest obwieszczenie wydawane przez Ministra Finansów, w którym podane są górne stawki podatkowe. Rada gminy poprzez podjęcie stosowanej w tym zakresie uchwały może stawki podane przez Ministra Finansów obniżyć bądź utrzymać na poziomie podanym w obwieszczeniu.

Podane w **Tabeli 4** górne granice stawek podatkowych ilustrują ich zróżnicowanie w zależności od przedmiotu opodatkowania.

Tabela 4. Przedmiot opodatkowania oraz górne granice stawek podatkowych określone w ustawie z dnia 12 stycznia 1991 roku o podatkach i opłatach lokalnych

I. GRUNTY	Stawka masymalna
związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	0,62 zł <i>od 1m² powierzchni</i>
położone pod wodami powierzchniowymi stojącymi lub płynącymi jezior oraz sztucznych zbiorników	4,58 zł <i>od 1 ha powierzchni</i>
pozostałe oraz zajęte przez organizacje pożytku publicznego na prowadzenie odpłatnej statutowej działalności pożytku publicznego	0,30 zł <i>od 1m² powierzchni</i>
niezabudowane, które zostały objęte obszarem rewitalizacji oraz położone na terenach, gdzie miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego zezwala na zabudowę mieszkaniową bądź usługową lub zabudowę o przeznaczeniu mieszanym dotyczącym tylko i wyłącznie tych rodzajów zabudowy, jeśli upłynął okres 4 lat od wprowadzenia tego miejscowego plany zagospodarowania dla tychże gruntów, a w tym czasie nie ukończono budowy	3 zł <i>od 1m² powierzchni</i>
II. BUDYNKI LUB ICH CZĘŚCI	Stawka masymalna
budynki mieszkalne lub ich części	0,51 zł <i>od 1m² powierzchni użytkowej</i>
budynki albo ich części, które są zajęte na prowadzenie działalności gospodarczej jak również od budynków mieszkalnych albo ich części, gdzie prowadzona działalność gospodarcza	17,31 zł <i>od 1m² powierzchni użytkowej</i>
budynki albo ich części, które zostały zajęte na działalność gospodarczą w ramach obrotu kwalifikowanym materiałem siewnym	8,06 zł <i>od 1m² powierzchni użytkowej</i>
pozostałe budynków lub ich części, w tym tych, które zostały zajęte przez organizacje pożytku publicznego na prowadzenie odpłatnej statutowej działalności pożytku publicznego	5,78 zł <i>od 1m² powierzchni użytkowej</i>
budynki albo ich części zajęte przez podmioty udzielających świadczeń zdrowotnych w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej	4,27 zł <i>od 1m² powierzchni użytkowej</i>
III. BUDOWLE	Stawka masymalna
budowle lub ich części	2% wartości

Źródło: opracowanie własne na podstawie art. 5 ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (tekst jedn.: Dz.U. z 2017 r. poz. 1785).

Na ich wysokość wpływa wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych, który jest ogłaszany przez Prezesa GUS. Rada gminy poprzez wzgląd na sposób wykorzystania, położenie, rodzaj zabudowy, a także stan techniczny i wiek budynków może różnicować stawki podatkowe od budynków albo ich części. Rada gminy może także stawki różnicować dla wskazanych podmiotów opodatkowania z uwagi na rodzaj prowadzonej działalności gospodarczej.

Podobna sytuacja dotyczy także gruntów, gdzie stawki podatkowe również mogą być przez radę gminy zróżnicowane ze względu na lokalizację, rodzaj za-

budowy i prowadzonej działalności oraz przeznaczenie, a także sposób wykorzystania danego gruntu.

Jak wynika więc z powyższego, wysokość stawek podatku od nieruchomości od gruntów i budynków albo ich części zależy od tego, w jaki sposób są one wykorzystywane przez podmioty opodatkowania.

Zwolnienia z podatku od nieruchomości

W ustawie o podatkach i opłatach lokalnych z dnia 12 stycznia 1991 roku (art. 7) występuje szereg zwolnień w podatku od nieruchomości. Ustawodawca określił, iż zwolnieniu z podatku od nieruchomości podlegają m. in.:

- niektóre grunty, budynki oraz budowle, które wchodzą w skład infrastruktury kolejowej lub które powstały po zlikwidowaniu linii kolejowych bądź ich odcinków
- budowle i grunty, które należą do infrastruktury portowej
- grunty oraz budynki wpisane do rejestru zabytków lub położone w parkach narodowych i rezerwatach przyrody
- grunty, obiekty gospodarcze i altany działkowe, położone na obszarze rodzinnych ogrodów działkowych
- grunty i budynki bądź ich części, które stanowią własność gminy,
- uczelnie i instytuty badawcze i naukowe oraz jednostki pomocnicze Państwowej Akademii Nauk, a także jednostki organizacyjne związane z działalnością oświatową oraz zakłady pracy chronionej.

Omówione zwolnienia dzielą się na przedmiotowe (m.in. budynki oraz grunty wskazane powyżej) oraz podmiotowe (np. uczelnie, instytuty badawcze). Zwolnienia te dotyczą zarówno gruntów, budynków lub ich części będących własnością prywatną jak również publiczną służącą mieszkańcom danej gminy.

Jak wspomniano wyżej, poza wymienionymi zwolnieniami z podatku od nieruchomości mogą zostać wprowadzone przez radę gminy inne zwolnienia poprzez podjęcie stosownej w tym zakresie uchwały.

Podatek od nieruchomości posiada trzy przedmioty opodatkowania, które jeśli chodzi o ustalanie stawek podatkowych są zróżnicowane. Różniące się między sobą stawki podatkowe odnoszą się do posiadanego majątku. Grunty czy też budynki będące własnością przedsiębiorcy są opodatkowywane wyższą stawką aniżeli te, które należą do osoby fizycznej, nieprowadzącej działalności gospodarczej. Dlatego też, jeśli na terenie danej gminy jest wiele firm, to jej dochody własne są znacznie wyższe w porównaniu do gminy, gdzie przedsiębiorców jest niewiele. Podatek od nieruchomości z posiadanego przez osoby fizyczne budynku mieszkalnego nie jest wysoki, jednak każda osoba płacąc go w choć niewielkiej kwocie przyczynia się do zasilania budżetu gminnego.

Jak więc wynika z powyższego, podatek od nieruchomości dotyczy każdej osoby mieszkającej na terytorium Polski, która posiada budynek mieszkalny lub

grunty kwalifikujące się do opodatkowania tym podatkiem, służące działalności gospodarczej czy też nie. Tym samym podatek od nieruchomości nieprzypadkowo uznawany jest za najważniejszy podatek lokalny, ponieważ przynosi dochody gminom znacznie wyższe niż te uzyskiwane z innych podatków.

4. Podatek od nieruchomości jako źródło dochodów gminy Dąbrowka w latach 2014-2016

Dochody budżetu gminy Dąbrowka w latach 2014-2016

Szybki rozwój gminy Dąbrowka pod względem gospodarczym i przemysłowym wpłynął znacząco na dochody budżetowe gminy w latach 2014-2016.

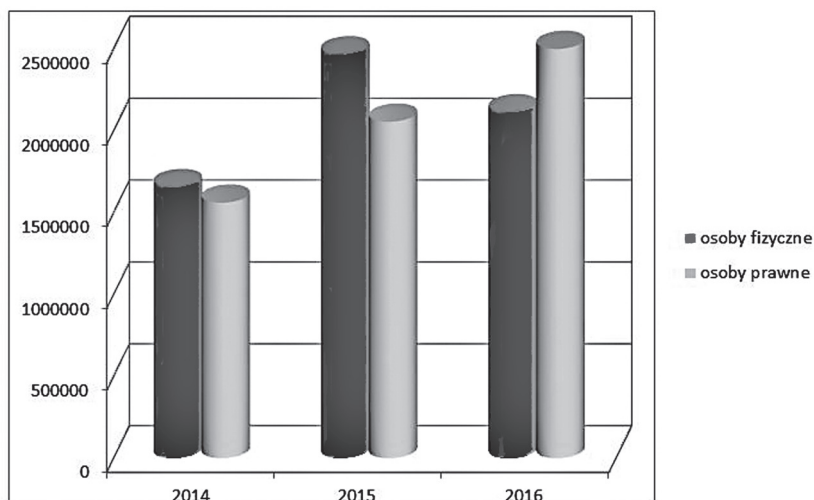
Od roku 2014 następował stały wzrost dochodów budżetowych, w porównaniu do 2014 r. w 2015 r. o 12%, a w 2016 r. porównaniu do 2014 r. nawet o 38%. Przyczyną tak znaczącego wzrostu budżetu były m. in. przelewy z budżetu państwa na świadczenie Programu 500+, co znajduje potwierdzenie w wysokości dochodów bieżących, które w 2016r. były w porównaniu z rokiem 2014 i 2015 wyższe o ponad 10 mln zł.

Tabela 5. Dochody bieżące i majątkowe w gminie Dąbrowka w latach 2014-2016 (w PLN)

Rok	2014	%	2015	%	2016	%
Dochody bieżące	24 722 811,45	97%	25 716 907,44	90%	34 805 756,98	99%
Dochody majątkowe	675 804,72	3%	2 706 679,69	10%	178 838,17	1%
OGÓŁEM	25 389 615,17	100%	28 423 587,13	100%	34 984 595,15	100%
Wskaźnik dynamiki:						
<i>a. dochody bieżące</i>	100%		104%		141%	
<i>b. dochody majątkowe</i>	100%		401%		26%	

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu gminy Dąbrowka za lata 2014-2016.

Wykres 2. Dochody bieżące i majątkowe w gminie Dąbrówka w latach 2014-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu gminy Dąbrówka za lata 2014-2016.

Jednocześnie można stwierdzić, iż dochody bieżące w gminie Dąbrówka są znacznie wyższe aniżeli majątkowe. W roku 2016 dochody bieżące wzrosły o 41% w stosunku do roku 2014.

Podatek od nieruchomości oraz pozostałe podatki lokalne w budżecie gminy

Dochody z tytułu podatku od nieruchomości

Dochody uzyskane z tytułu podatku od nieruchomości przedstawiono w tabeli 7 i na wykresie 5 z uwzględnieniem podziału na osoby fizyczne i prawne.

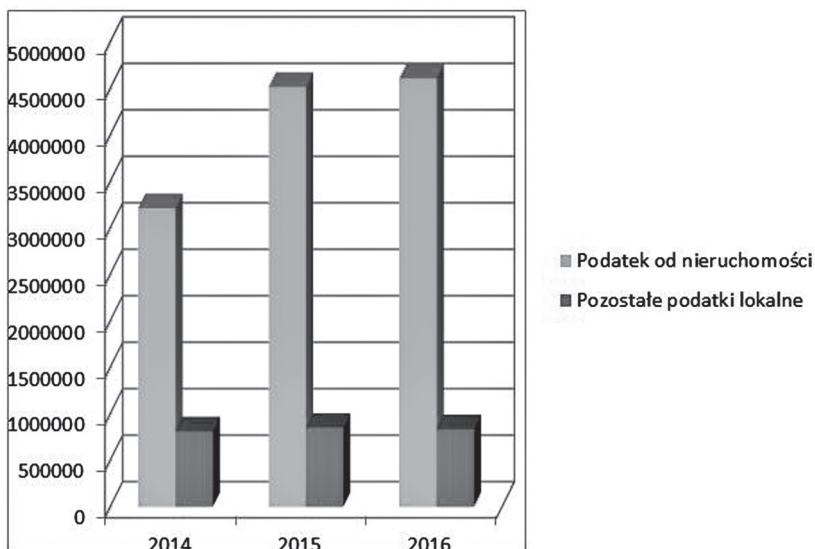
Tabela 6. Dochody z tytułu podatku od nieruchomości w budżecie gminy Dąbrówka w latach 2014-2016 (w PLN)

Rok	2014	%	2015	%	2016	%
osoby fizyczne	1 655 192,64	51%	2 466 108,76	55%	2 112 547,15	46%
osoby prawne	1 560 301,50	49%	2 054 746,50	45%	2 499 704,40	54%
OGÓŁEM	3 215 494,14	100%	4 520 855,26	100%	4 612 251,55	100%
Wskaźnik dynamiki:						
a. osoby fizyczne	100%		149%		128%	
b. osoby prawne	100%		132%		160%	

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu gminy Dąbrówka lata 2014-2016

Można zauważyć, iż z roku na rok następował wzrost dochodów ogółem z tytułu podatku od nieruchomości.

Wykres 3. Dochody z osób fizycznych i prawnych z tytułu podatku od nieruchomości w gminie Dąbrówka w latach 2014-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu gminy Dąbrówka za lata 2014-2016

- **Rok 2014**

Dochody od osób fizycznych były wyższe o kwotę 94 891,14 zł w stosunku do przychodów od osób prawnych. W skali procentowej dochód z osób fizycznych stanowił 51% łącznych wpływów z podatku od nieruchomości.

- **Rok 2015**

Również w roku 2015 osoby fizyczne zasilaly budżet gminy w większym stopniu, a różnica wynosiła 411 362,26 zł. Przychody od osób fizycznych stanowiły 55% łącznych dochodów z tytułu podatku od nieruchomości.

- **Rok 2016**

Rok 2016 przyniósł zmianę, przychody od osób prawnych były wyższe o kwotę 387 157,25 zł w stosunku do osób fizycznych. Przychody te stanowiły 54% całkowitych wpływów z podatku od nieruchomości, przy 46% udziale w tych dochodach od osób fizycznych.

W roku 2016 nastąpiło przekształcenie niektórych osób fizycznych w osoby prawne, a także powstanie nowych firm będących w posiadaniu osób prawnych.

Stawki podatku od nieruchomości

Stawki podatku od nieruchomości, ustalane są w drodze uchwały przez radę gminy na podstawie obwieszczenia Ministra Finansów.

Rada Gminy Dąbrówka dokonywała obniżania górnych stawek podatku od nieruchomości. Na rok 2014 oraz 2015 obowiązywały stawki określone w drodze uchwały nr XX/149/2012 z dnia 23 listopada 2012 roku. Natomiast na rok 2016 stawki zostały ustalone przez Radę Gminy na mocy uchwały nr XI/85/2015 z dnia 6 listopada 2015 roku¹².

W latach 2014-2016 stawki podatku od nieruchomości były utrzymane na tym samym poziomie, nie dokonywano zmian pomimo wzrostu górnych stawek dla określonych przedmiotów opodatkowania.

Kwoty stawek maksymalnych na dany rok podatkowy oraz stawki określone przez radę gminy Dąbrówka zostały przedstawione w **Tabeli 7**. Tabela ta przedstawia także różnicę pomiędzy kwotami stawek maksymalnych określonych w obwieszczeniu Ministra Finansów a stawkami obowiązującymi w analizowanych latach w gminie Dąbrówka. Różnica pomiędzy wymienionymi wyżej stawkami ma na celu pokazanie, jaką potencjalną stratę ponosi gmina Dąbrówka poprzez obniżenie górnych granic stawek podatkowych. Choć kwoty stawek są „groszowe”, to w całym roku podatkowym skutki ich obniżenia stanowią pożądaną kwotę.

12 Informacje uzyskane z Urzędu Gminy Dąbrówka.

Tabela 7. Porównanie stawek podatku od nieruchomości w latach 2014-2016

	Przedmiot opodatkowania	2014			2015			2016		
		Górna stawka podatkowa	Stawka w gminie Dąbrowka	Różnica między stawkami	Górna stawka podatkowa	Stawka w gminie Dąbrowka	Różnica między stawkami	Górna stawka podatkowa	Stawka w gminie Dąbrowka	Różnica między stawkami
1.	grunty, które związane są z prowadzeniem działalności gospodarczej	0,89	0,83	0,06	0,90	0,83	0,07	0,89	0,83	0,06
2.	grunty położone pod wodami powierzchniowymi stojącymi lub płynącymi jezior oraz sztucznych zbiorników	4,56	4,48	0,08	4,58	4,48	0,10	4,58	4,48	0,10
3.	grunty pozostałe	0,46	0,27	0,19	0,47	0,27	0,20	0,47 zł	0,27	0,20
4.	grunty niezabudowane, które zostały objęte obszarem rewitalizacji oraz położone na terenach, gdzie miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego zezwala na zabudowę mieszkaniową bądź usługową lub zabudowę o przeznaczeniu mieszanym dotyczącym tylko i wyłącznie tych rodzajów zabudowy	-	-	-	-	-	-	3,00	3,00	-
5.	budynki mieszkalne lub ich części	0,74	0,31	0,43	0,75	0,31	0,44	0,75	0,31	0,44
6.	budynki zajęte na prowadzenie działalności gospodarczej	23,03	20,00	3,03	23,13	20,00	3,13	22,86	20,00	2,86
7.	budynki albo ich części, które zostały zajęte na działalność gospodarczą w ramach obrotu kwalifikowanym materiałem siewnym	10,75	10,52	0,23	10,80	10,52	0,28	10,68	10,52	0,16
8.	budynki albo ich części zajęte przez podmioty udzielające świadczenia zdrowotnych w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej	4,68	4,43	0,25	4,70	4,43	0,27	4,65	4,43	0,22
9.	pozostałe budynki lub ich części: a) budynki pozostałe np. garaże, budynki gospodarcze, b) budynki rekreacji indywidualnej	7,73	3,84 7,45	3,89 0,28	7,77	3,84 7,45	3,93 0,32	7,68	3,84 7,45	3,84 0,22
10.	budowle	2%	2%	-	2%	2%	-	2%	2%	-

Źródło: opracowanie własne w oparciu o uchwały Rady Gminy Dąbrowka oraz obwieszczenia Ministra Finansów dotyczące ustalenia górnych granic stawek podatkowych w roku 2014, 2015 i 2016.

Z danych przedstawionych w **Tabeli 7** można zauważyć, iż niektóre stawki obowiązujące na terenie gminy Dąbrówka były prawie o 50% niższe aniżeli stawki aksymalne.

Dla gruntów pozostałych (0,46 zł) obniżka górnych granic stawek podatkowych wynosiła 0,19 zł. Podobnie w przypadku budynków mieszkalnych, gdzie stawka obowiązująca w gminie Dąbrówka (0,31 zł) była 0,43 zł niższa niż górna (0,74 zł). Co więcej, garaże oraz budynki gospodarcze opodatkowano stawką niższą o połowę niż maksymalna. Natomiast dla gruntów oraz budynków związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej stawka była obniżona w mniejszym stopniu.

Tabela 8. Skutki obniżenia górnych granic stawek podatkowych w latach 2014-2016 (w PLN)

Rok	2014	2015	2016
Kwota	758 623,91	975 783,79	1 011 860,29
Wskaźnik dynamiki:			
<i>a. dochody ogółem gminy Dąbrówka</i>	100%	112%	138%
<i>b. skutki obniżenia górnych granic stawek podatkowych</i>	100%	129%	133%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu gminy Dąbrówka za lata 2014-2016.

W oparciu o dane przedstawione w **Tabeli 8** należy stwierdzić, iż skutki obniżenia górnych stawek podatku od nieruchomości zaowocowałyby obniżeniem wpływów z tego tytułu nieco ponad 1 mln złotych. Należy jednak wziąć pod uwagę, że jest to czysty rachunek matematyczny nie uwzględniający innych czynników, takich jak: reakcja podatników na obniżone stawki oraz walory gminy omówione wyżej.

Dochody z pozostałych podatków lokalnych

Tabela 9 przedstawia, jak kształtowały się przychody z pozostałych podatków lokalnych w latach 2014-2016 w gminie Dąbrówka w porównaniu do dochodów z podatku od nieruchomości.

Tabela 9. Dochody z podatków lokalnych w latach 2014-2016 oraz ich dynamika przy przyjęciu roku 2014 za 100% (w PLN)

Nazwa podatku	2014	Wskaźnik dynamiki	2015	Wskaźnik dynamiki	2016	Wskaźnik dynamiki
1. Podatek od nieruchomości	3 215 494,14	100%	4 520 855,26	141%	4 612 251,55	143%
2. Podatek od środków transportowych	242 829,91	100%	249 446,09	103%	197 462,82	81%
3. Podatek rolny	171 413,92	100%	174 272,55	102%	174 117,34	102%
4. Podatek leśny	53 901,03	100%	60 234,12	112%	70 390,76	131%
5. Podatek od spadków i darowizn	111 832	100%	68 895	62%	29 458	26%
6. Podatek dochodowy od osób fizycznych opłacany w formie karty podatkowej	7 889,63	100%	6 852,17	81%	12 666,15	161%
7. Podatek od czynności cywilno-prawnych	227 013,69	100%	292 531,97	129%	352 096,92	155%
DOCHODY OGÓŁEM	4 030 374,32	100%	5 373 087,16	133%	5 418 985,54	134%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Urzędu Gminy Dąbrówka

Dokonując analizy danych liczbowych należy potwierdzić tezę, iż podatek od nieruchomości jest najważniejszym podatkiem lokalnym, ponieważ wpływy z jego tytułu i stanowiły:

- w roku 2014 – 80%,
- w roku 2015 – 84%,
- w roku 2016 – 85%

łączych dochodów uzyskanych z podatków lokalnych.

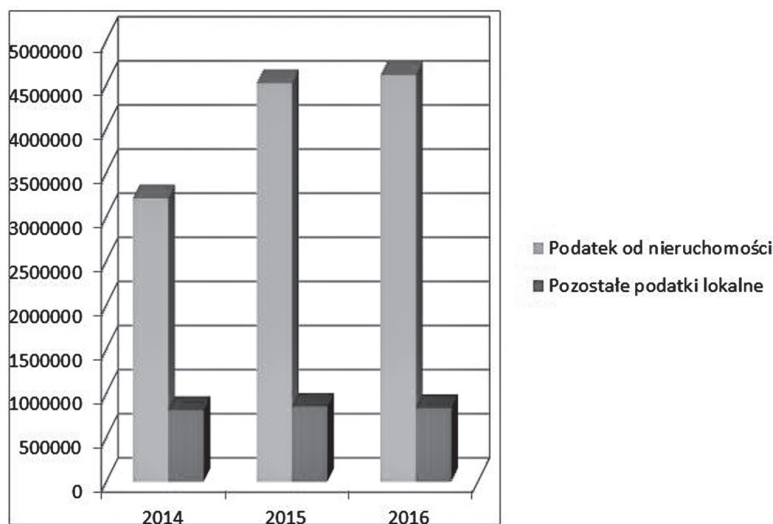
Tabela 10. Dochody budżetu gminy Dąbrówka z podatku od nieruchomości w stosunku do łącznych przychodów z pozostałych podatków lokalnych 2014-2016 (w PLN)

Rok	2014	Relacja	2015	Relacja	2016	Relacja
Podatek od nieruchomości	3 215 494,14	3,95	4 520 855,26	5,30	4 612 251,55	5,52
Pozostałe podatki lokalne	814 880,18		852 231,90		836 191,99	
Wskaźnik dynamiki:						
a. podatek od nieruchomości	100%		141%		143%	
b. podatki lokalne	100%		105%		103%	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Urzędu Gminy Dąbrówka.

Oznacza to, że pomimo utrzymywania ulg w stawkach podatkowych wpływy z podatku od nieruchomości rosną szybciej i w 2016 r. stanowiły już 5,52-krotność pozostałych podatków.

Wykres 4. Dochody budżetu gminy Dąbrówka z podatku od nieruchomości w stosunku do łącznych przychodów z pozostałych podatków lokalnych w latach 2014-2016

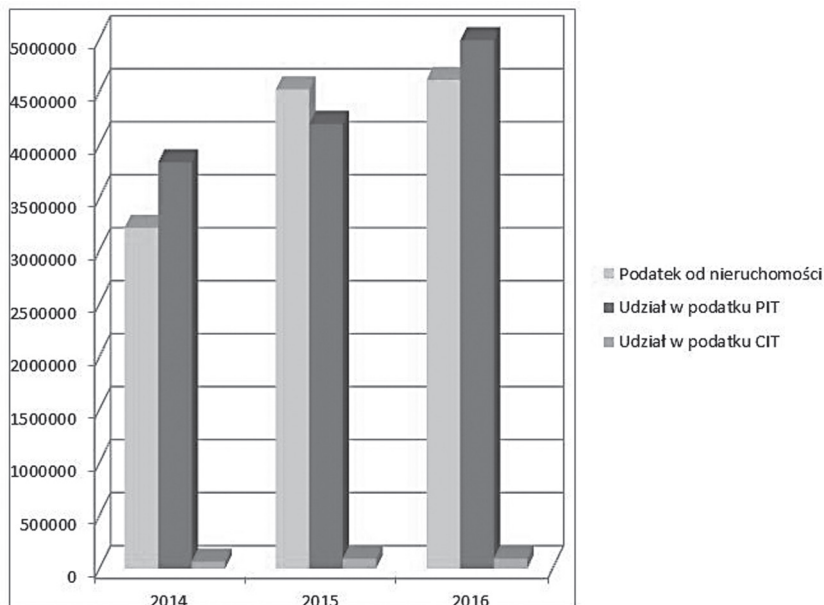
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Urzędu Gminy Dąbrówka.

W Tabeli 11 i Wykresie 5 przedstawiono wpływy z tytułu podatku od nieruchomości w stosunku do dochodów z tytułu udziału w podatkach dochodowych PIT i CIT.

Tabela 11. Dochody z tytułu podatku od nieruchomości w stosunku do udziałów w podatkach dochodowych PIT i CIT w latach 2014-2016 (w PLN)

Rok	2014	2015	2016
Podatek od nieruchomości	3 215 494,14	4 520 855,26	4 612 251,55
Udział w podatku PIT	3 834 353,00	4 195 813,00	4 986 382,00
Udział w podatku CIT	64 544,13	93 748,34	92 374,25
Wskaźnik dynamiki:			
a. podatek od nieruchomości	100%	141%	143%
b. udział w podatku PIT	100%	109%	130%
c. udział w podatku CIT	100%	145%	143%

Wykres 5. Dochody z tytułu podatku od nieruchomości w stosunku do udziału gminy Dąbrowka w podatkach dochodowych PIT i CIT w latach 2014-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu gminy Dąbrowka za lata 2014-2016.

Przedstawione dane świadczą o dużym znaczeniu podatku od nieruchomości nie tylko w stosunku do dochodów z innych podatków lokalnych, ale i w stosunku do dochodów z udziału w podatku PIT i CIT. Udziały w podatku dochodowym PIT były:

- w roku 2014 – o 618 858,86 zł,
- w roku 2016 – o 374 130,45 zł

wyższe niż dochody z podatku od nieruchomości. Natomiast w roku 2015 najbardziej przychodowym okazał się podatek od nieruchomości. Wpływy z jego tytułu przeważały o 325 042,26 zł w stosunku do udziału w podatku PIT.

Jednocześnie tempo wzrostu wpływów z podatku od nieruchomości było zbliżone do wpływów z tytułu CIT i trochę wyższe od wpływów z tytułu PIT, a wszystkie rodzaje dochodów wzrosły o 30-43%.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu gminy Dąbrowka za lata 2014-2016

Znaczenie podatku od nieruchomości w dochodach własnych oraz dochodach ogółem

Tabela 12. Dochody własne w stosunku do dochodów ogółem gminy Dąbrowka w latach 2014-2016 (w PLN)

Rok	2014	2015	2016
Dochody własne	8 163 890,04	9 918 661,61	10 751 746,25
Dochody ogółem	25 389 616,17	28 423 587,13	34 984 595,15
Udział % dochodów własnych w dochodach ogółem	32%	35%	31%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu gminy Dąbrowka za lata 2014-2016.

Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli 1/3 przychody własne stanowią w przybliżeniu około 1/3 dochodów ogółem gminy w analizowanych latach.

Podatek od nieruchomości w dochodach ogółem budżetu gminy

Tabela 13. Podatek od nieruchomości na tle pozostałych dochodów ogółem budżetu gminy Dąbrowka w latach 2014-2016 (w PLN)

Rok	2014	%	2015	%	2016	%
Podatek od nieruchomości	3 215 494,14	15%	4 520 855,26	19%	4 612 251,55	15%
Pozostałe dochody	22 174 122,03	85%	23 892 731,87	81%	30 372 343,60	85%
DOCHODY OGÓŁEM	25 389 616,17	100%	28 423 587,13	100%	34 984 595,15	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu gminy Dąbrowka za lata 2014-2016.

Tabela 13 przedstawia procentowy udział podatku od nieruchomości w dochodach ogółem gminy Dąbrowka.

Mając na uwadze, że dochody gminy zwiększają się z roku na rok, również udział podatku od nieruchomości staje się coraz wyższy w budżecie.

Podatek od nieruchomości w dochodach własnych gminy

Tabela 14. Udział podatku od nieruchomości w dochodach własnych gminy Dąbrowka w latach 2014-2016 (w PLN)

Rok	2014	2015	2016
Podatek od nieruchomości	3 215 494,14	4 520 855,26	4 612 251,55
Pozostałe dochody własne	4 948 395,90	5 397 806,35	6 139 194,70
OGÓŁEM	8 163 890,04	9 918 661,61	10 751 746,25

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu gminy Dąbrowka za lata 2014-2016.

Dane liczbowe przedstawione w **Tabeli 14** odzwierciedlają jak znaczący udział w dochodach własnych ma podatek od nieruchomości.

W porównaniu do omawianych wcześniej rodzajów dochodów należy stwierdzić, iż podatek od nieruchomości pełni kluczową rolę w dochodach budżetowych gminy. Warto przypomnieć, iż władze gminy Dąbrowka utrzymują stawki podatkowe na tym samym poziomie pomimo wzrostu górnych granic stawek podatkowych określonych w obwieszczeniu Ministra Finansów w latach 2014-2016.

Zjawisko podtrzymywania stawek na tym samym poziomie w analizowanych latach wynika z polityki prowadzonej przez władze gminne, nastawionej na promocję i wzrost konkurencyjności w stosunku do sąsiednich gmin. Taka koncepcja ma na celu przyciągnięcie inwestorów, a także rozwój przedsiębiorczości oraz przyciąganie nowych mieszkańców i zatrzymywanie tych już osiedlonych na terenie gminy. O pozytywach prowadzenia tej polityki świadczy szybszy wzrost wpływów z podatku od nieruchomości w porównaniu do przychodów z pozostałych podatków lokalnych oraz wzrost udziału kwotowego w PIT i CIT, co w efekcie wpływa znacznie na ogólny wzrost dochodów gminy Dąbrowka.

Zakończenie

Tematem niniejszego artykułu było znaczenie podatku od nieruchomości oraz jego rola w zasilaniu budżetu gminy Dąbrowka w latach 2014-2016. Pracę przygotowano w oparciu o przepisy prawa i dostępną literaturę finansową oraz informację i roczne sprawozdania z wykonania budżetu gminy Dąbrowka za lata 2014-2016.

Gmina Dąbrowka jest typową gminą wiejską, która rozwija się bardzo dobrze pod względem gospodarczym. Piękne krajobrazy i położenie w dolinie rzeki Bug przyciągają nowych mieszkańców na stałe i okresowo na działki rekreacyjne.

Zebrane i opracowane informacje dają podstawę do sformułowania następujących wniosków. W oparciu o postawione we wstępie pytanie dotyczące roli podatku od nieruchomości w budżecie gminy Dąbrowka, należy stwierdzić, iż:

1. na podstawie danych liczbowych uzyskanych z rocznych sprawozdań z wykonania budżetu w latach 2014-2016, podatek od nieruchomości jest bardzo ważnym składnikiem dochodów własnych gminy Dąbrówka,
2. podatek od nieruchomości jest podatkiem lokalnym, który wyróżnia się spośród innych podatków lokalnych dostarczaniem zasadniczych przychodów gminie,
3. prowadzona przez władze gminy polityka fiskalna przynosi bardzo dobre efekty w postaci znaczącego wzrostu wpływów z podatku od nieruchomości, udziału w PIT i CIT. Przybywają tu nowi mieszkańcy i powstają liczne przedsiębiorstwa, zarówno mniejsze jak i większe, a dochody gminy z tytułu podatków lokalnych rosną. W konsekwencji wzrostu dochodów własnych gminy można mówić o jej rosnącej samodzielności finansowej.

Bibliografia

Wydawnictwa zwarte

- ABC Samorządu terytorialnego*. Pod red. Agnieszki Korzeniowskiej, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz-Warszawa 2004.
- Dzięgiel-Matras A., Kmiecik H., Zenc R., *Podatki lokalne 2016*. Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2015.
- Etel L., *Podatek od nieruchomości. Komentarz*. Wolters Kluwer Polska SA, Warszawa 2012.
- Kosek-Wojnar M., Surówka K., *Podstawy finansów samorządu terytorialnego*. PWN, Warszawa 2007.
- Miszczyk A., Miszczyk M., Żuk K., *Gospodarka samorządu terytorialnego*. PWN, Warszawa 2007.
- Samorząd terytorialny urząd i gospodarka*. Pod. red. Zygmunta Niewiadomskiego, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz-Warszawa 2001.
- Sokołowski J., *Strategia podatkowa przedsiębiorstwa, jak zmniejszyć obciążenia podatkowe*. PWN, Warszawa 1994.

A. Akty prawne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 15 listopada 1984 r. *o podatku rolnym* (tekst jedn.: Dz.U. z 2017 r. poz. 1892).
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. *o samorządzie gminnym* (tekst jedn.: Dz.U. z 2017 r., poz. 1875).
- Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. *o podatkach i opłatach lokalnych* (tekst jedn.: Dz.U. z 2017 r. poz. 1785).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. *Ordynacja podatkowa* (tekst jedn.: Dz.U. z 2017 r. poz. 2012 późn. zm.).

Ustawa z dnia 10 września 1999 r. *Kodeks karny skarbowy* (Dz.U. 2017 poz. 2226).

Ustawa z dnia 9 września 2000 r. *o podatku od czynności cywilnoprawnych* (tekst jedn.: Dz.U. 2017 poz. 1150).

Ustawa z dnia 30 października 2002 r. *o podatku leśnym* (tekst jedn.: Dz.U. z 2017 r. poz. 1821).

Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. *o dochodach jednostek samorządu terytorialnego* (tekst jedn.: Dz.U. z 2017 r. poz. 1453).

Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. *o finansach publicznych* (tekst jedn.: Dz.U. z 2017 r. poz. 2077).

B. Źródła elektroniczne

Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2016 r. Dostępny w WWW:

<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/powierzchnia-i-ludnosc-w-przekroju-terytorialnym-w-2016-r-7,13.html> [dostęp: 06.11.2017].

Herb gminy Dąbrowka. Dostępny w WWW:

<http://www.bip.dabrowka.net.pl/index.php?cmd=zawartosc&opt=pokaz&id=2171> [dostęp: 07.11.2017].

Statystyka mieszkańców wg płci. Dostępny w WWW:

http://www.bip.dabrowka.net.pl/pliki/statystyka/statystyka_29.06.2014.pdf [dostęp: 07.11.2017].

Gmina Dąbrowka. Charakterystyka ogólna. Dostępny w WWW:

<https://www.wyprawaznaturaikultura.com.pl/powiat-wolominski/gmina-dabrowka/#1458476393765-1900e726-f2e1> [dostęp: 07.11.2017].

Gmina Dąbrowka. Dziedzictwo historyczne. Dostępny w WWW:

<https://www.wyprawaznaturaikultura.com.pl/powiat-wolominski/gmina-dabrowka/#1458476393938-5b548288-d6c8> [dostęp: 10.11.2017].

6. *ABC Podatków. Informacje podstawowe,*

<http://www.finance.mf.gov.pl/abc-podatkow/informacje-podstawowe> [dostęp: 3.01.2018].

7. *Podatek od spadków i darowizn 2017 - limity, zwolnienia, terminy,*

<http://ksiegowosc.infor.pl/podatki/inne-podatki-oplaty/139260,Podatek-od-spadkow-i-darowizn-2017-limity-zwolnienia-terminy.html> [dostęp: 5.01.2018].

8. *Karta podatkowa – najprostsza forma opodatkowania działalności,*

<https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-karta-podatkowa> [dostęp: 5.01.2018].

Karolina Elżbieta Morawska

Daria Klepczarek

Polityka oświatowa i finansowanie jej realizacji na podstawie gminy Michałowice w latach 2014-2015

Wprowadzenie

Zadaniem gminy jest wykonywanie zadań o charakterze publicznym. Budżet jest podstawowym i niezbędnym instrumentem finansowanym w pracy bieżącej i rozwoju JST. Potrzebny jest do realizacji zadań własnych, zleconych i powierzonych. Budżet to roczny plan dochodów i wydatków, to właśnie od jego wysokości zależy, jak sprawnie i w jakim stopniu udaje się zaspokoić potrzeby mieszkańców.

Zmiany polityczne w latach dziewięćdziesiątych zapoczątkowały zmiany również w zakresie oświaty. Szkolnictwo zawsze było poddawane ocenom, bardzo często krytyce. Zdarzenia te przyczyniły się do zreformowania oświaty, rodzice otrzymali prawo do współdecydowania w sprawach szkolnych. Samorządom lokalnym przypadła odpowiedzialność za przejęcie i prowadzenie przedszkoli i szkół podstawowych jako zadań własnych.

Omawiana Gmina Michałowice jako pierwsza podjęła uchwałę w dniu 1 listopada 1990 roku w sprawie przejęcia szkół działających na terenie całej gminy. Niniejsza praca ma na celu charakterystykę polityki oświatowej realizowanej w gminie Michałowice oraz analizę środków budżetowych wydatkowanych na ten cel w latach 2014-2015, a więc przed wprowadzeniem ostatniej reformy oświatowej. W pierwszym punkcie zostaną przedstawione cele i istota oświaty, podstawy prawne oraz zmiany, jakich dokonała reforma w 1999 roku. Drugi punkt zawiera ogólną charakterystykę gminy Michałowice ze zwróceniem uwagi na jej położenie i demografię. Trzeci punkt przedstawia informacje odnośnie finansów gminy i realizacji polityki oświatowej. Praca powstała na podstawie studium literatury, aktów prawnych i innych źródeł wyszczególnionych w bibliografii.

1. Oświata, jej system i organizacja oraz podstawy prawne

Cele oświaty

Polityka oświatowa jest integralną częścią polityki społecznej. Obejmuje ona całokształt problemów dotyczących ustroju szkolnictwa, organizacji procesu nauczania, metod kształcenia i wychowania. Jako dyscyplina naukowa zajmuje się

ustalaniem optymalnych zasad upowszechniania oświaty wśród dzieci, młodzieży i dorosłych z punktu widzenia przygotowania ich do życia, zawodu i aktywnego uczestnictwa w kulturze. W praktyce polityka oświatowa oznacza działanie szkolnictwa i wychowania, realizowanie celów kształcenia oraz podstawy materialno-techniczne funkcjonowania przyjętego systemu oświatowego, jak i zarządzanie instytucjami zajmującymi się tą dziedziną. W zakresie kształcenia zawodowego istotnym jest przygotowanie takiej liczby kadr w poszczególnych zawodach i specjalnościach, która będzie mogła być wykorzystana przez gospodarkę i odpowiadać jej potrzebom w celu ograniczania bezrobocia¹. Zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej każdy ma prawo do nauki. Nauka do 18 roku życia jest obowiązkowa, powszechna i bezpłatna w placówkach publicznych finansowanych przez władze publiczne. Rodzice mają wolność wyboru dla swoich dzieci szkół innych niż publiczne, ale wtedy decydują się na ponoszenie wyższych kosztów związanych z uczęszczaniem dziecka do placówki niepublicznej.

Jak wynika z ustawy o systemie oświaty², przepisy prawne gwarantują dostęp do wszelkich form kształcenia oraz stanowią podstawę do uzyskania pomocy i wsparcia w różnego rodzaju trudnych sytuacjach. Mówiąc o systemie oświaty należy pamiętać, że w jego skład wchodzi bardzo wiele placówek. Najliczniejsze z nich to: przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja – obecnie podlegają stopniowej likwidacji, oraz szkoły średnie i zawodowe, i licea. Wszystkie one mogą być publiczne i niepubliczne. Do rzadziej występujących zaliczmy: przedszkola z oddziałami, przedszkola specjalne, szkoły podstawowe i gimnazja specjalne, integracyjne, dwujęzyczne, sportowe, z oddziałami przysposabiającymi do pracy, placówki oświatowo-wychowawcze, schroniska młodzieżowe, placówki kształcenia ustawicznego, placówki kształcenia praktycznego, ogniska artystyczne, poradnie psychologiczno-pedagogiczne udzielające pomocy dzieciom, młodzieży i rodzicom, ośrodki szkolno-wychowawcze, ośrodki socjoterapii, Ochotnicze Hufce Pracy, placówki szkolenia i doskonalenia nauczycieli, biblioteki pedagogiczne.

Szkoły i placówki mogą być zakładane i prowadzone przez JST jak również przez inną osobę prywatną lub osobę fizyczną. Przy czym jednostki samorządu terytorialnego mogą zakładać i prowadzić jedynie szkoły publiczne. Organ prowadzący szkołę odpowiada za jej działalność. Musi zapewnić bezpieczne i higieniczne warunki nauki, wykonywanie remontów i inwestycji, zapewnić obsługę administracyjną, dbać o wyposażenie i niezbędny sprzęt, zapewnić pomoce dydaktyczne do realizacji programów nauczania.

Zadaniem szkoły publicznej jest zapewnienie bezpłatnej nauki w zakresie ramowych planów nauczania, przeprowadzania rekrutacji uczniów w oparciu o zasadę powszechnej dostępności, zatrudnienia nauczycieli posiadających okre-

1 Istota polityki oświatowej (dostęp 14 września 2008). Dostępny w Internecie: https://www.newtrader.pl/unia-europejska_6,86php

2 Ustawa z dnia 7 września 1991r., o systemie Oświaty Dz.U.nr 67, poz. 329 z późn.zm.

ślone kwalifikacje, realizowanie programu nauczania uwzględniającego podstawy programowe, kształcenia ogólnego, realizację ustawionych przez właściwego ministra zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów oraz sprawdzianów.

Osoba fizyczna lub prawna, która chce utworzyć niepubliczną szkołę musi złożyć w urzędzie gminy odpowiednie dokumenty, najpóźniej do 30 września roku poprzedzającego rok, w którym chce otworzyć szkołę. Każdy urząd gminy ma własną procedurę ewidencjonowania placówek niepublicznych. Osoba prowadząca szkołę musi działać zgodnie z ustaloną w gminie procedurą, a przede wszystkim z jej wymogami.

Podstawy prawne

Funkcjonowanie oświaty podobnie jak funkcjonowanie jednostek samorządu terytorialnego ma swoje podstawy prawne w wielu aktach prawnych. Najważniejsze z nich to: **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.**³ – jest aktem traktującym sprawę edukacji obywateli jako jedno z najważniejszych praw socjalnych. **Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty**⁴ – szczegółowo reguluje zakres i zasady funkcjonowania systemu oświaty i zadania samorządu terytorialnego w tym zakresie. **Ustawa z dnia 26 Stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela**⁵ – jest zbiorem przepisów, którym podlegają nauczyciele, wychowawcy i inni pracownicy pedagogiczni. Przepisy te określają w sposób wyczerpujący prawa i obowiązki nauczycieli, wymagania kwalifikacyjne, określają awans zawodowy, nawiązanie, zmianę i rozwiązanie stosunku pracy, warunki wynagrodzenia i nagradzania. Rola oświaty i nauczania jest bardzo ważna i powinna dawać szczególną rangę społeczną zawodowi nauczyciela. Karta Nauczyciela otwiera drogę do dalszych uregulowań prawnych systemu edukacji narodowej. **Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym**⁶ – w okresie transformacji ustrojowej Polski była ustawa najważniejszą, na jej mocy została przeprowadzona reforma samorządowa. W ustawie tej zostały sprecyzowane zadania własne gminy, do których należy oświata i wychowanie.

System szkolnictwa w polsce przed i po reformie z 1999 r.

Od chwili powstania gminy wykonywały zadania z zakresu oświaty, które określone były jako ich zadania własne.

- Na mocy ustawy z dnia 8 marca 1990r. przekazano gminom prowadzenie przedszkoli,

3 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. nr 78 poz. 483.

4 Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty Dz.U. nr 67, poz. 329 z późn. zm.

5 Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela, tekst jedn. Dz.U. z 2003 r. nr 118, poz. 1112 z późn. zm.

6 Ustawa z dnia 8 marca 1990 r., o samorządzie gminnym, Dz.U. 1990 r. Nr. 16, poz. 95 Wprowadzenie w 1998 r. trójdzielnego systemu samorządu terytorialnego. Tekst jednolity.

- Na mocy ustawy z dnia 7 września 1991r. obowiązkiem stało się prowadzenie rocznego przygotowania przedszkolnego tzw. zerówki,
- Z dniem 1 stycznia 1996r. obowiązkowym dla gmin stało się prowadzenie szkół podstawowych ośmioletnich,
- Z dniem 1 września 1999r. gminy stały się organem zakładającym i prowadzącym szkoły nowego typu: sześcioletnie podstawowe i trzyletnie gimnazja,
- W gestii powiatu jest prowadzenie szkół ponadgimnazjalnych.

Po reformie edukacji z dnia 1 września 1999 roku system oświaty w Polsce przedstawiał się następująco:

- Placówki wychowania przedszkolnego obejmują dzieci w wieku 3 do 6 lat,
- Sześcioletnia szkoła podstawowa z wewnętrznym podziałem na dwa etapy nauczanie zintegrowane I-III oraz nauczanie blokowe IV-VI zakończone testem sprawdzającym,
- Trzyletnie gimnazja – zakończone egzaminem z części humanistycznej, matematyczno-przyrodniczym, oraz językowym,
- Trzyletnie licea ogólnokształcące bądź profilowane – ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości,
- Czteroletnie technika – ukończenie i zdanie egzaminu umożliwia uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe,
- Dwuletnie lub trzyletnie szkoły zasadnicze – ukończenie i zdanie egzaminu umożliwia uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe,
- Dwuletnie uzupełniające licea ogólnokształcące dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych – zdanie egzaminu maturalnego daje możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości,
- Trzyletnie technika uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych – po zdaniu egzaminów uzyskuje się tytuł technika oraz świadectwo dojrzałości,
- Szkoły policealne dwu – trzy lub czterosemestralne – dające tytuł technika.

Reforma systemu oświatowego w Polsce stała się faktem 1 września 1999 roku. Projekt reformy nie przyniósł jednak istotnych zmian w systemie zarządzania oświatą, lecz stał się raczej kontynuacją zapoczątkowanego jeszcze w 1990 roku nurtu przemian zmierzających do powiązania szkolnictwa podstawowego i średniego z organami samorządu terytorialnego. Reforma oświaty związana była bezpośrednio z projektem rządowym reformy administracyjnej kraju.

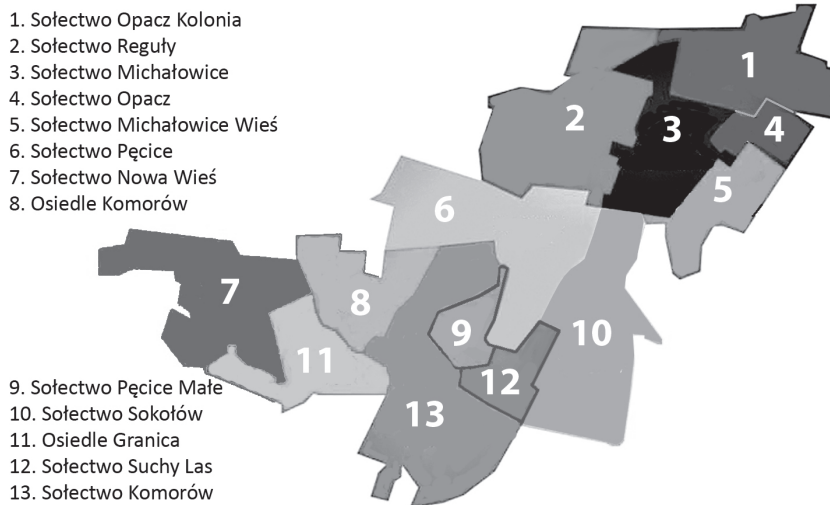
2. Charakterystyka wybranych elementów gminy Michałowice

Położenie

Gmina Michałowice znajduje się w centralnej części Niziny Mazowieckiej, w powiecie pruszkowskim w województwie mazowieckim. Położona jest w zachodniej części podmiejskiej strefy Warszawy i graniczy z tym miastem, jak i z Piastowem, Pruszkowem, gminami: Brwinów, Raszyn i Nadarzyn. Poszczególne miejscowości gminy zlokalizowane są od centrum Warszawy w odległości od 10 do 19 kilometrów (**Mapa 1**).

Gmina ta zajmuje obszar 34,72 km², w tym 5 km² – osiedla mieszkaniowe, 22 km² – wsie i tereny rolne. Na dzień 31 grudnia 2014 roku gminę Michałowice zamieszkiwały 16 777 osób, co oznacza, że na 1 km² przypadało 498 mieszkańców. Pozostały obszar zajmują lasy. Zagospodarowanie przestrzenne w gminie jest zróżnicowane, znajduje się tu standardowa zabudowa wiejska, jednorodzinna zabudowa osiedlowa, wille z okresu międzywojennego, jak i budownictwo charakterystyczne dla lat 70. i 80. XX wieku oraz nowoczesne budynki⁷.

Mapa 1. Podział organizacyjny gminy Michałowice

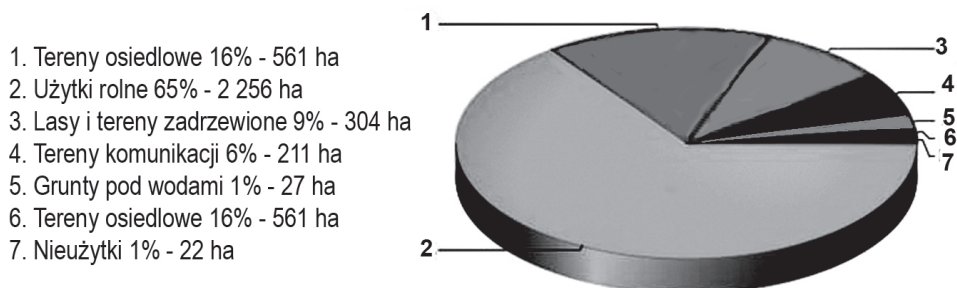

Źródło: [http://www2.michalowice.pl/index.php?cmd=zawartosc&opt=pokaz&id=4&lang=\(dostęp9.04.2018\)](http://www2.michalowice.pl/index.php?cmd=zawartosc&opt=pokaz&id=4&lang=(dostęp9.04.2018))

Obszar gminy podzielony jest na 13 jednostek pomocniczych: 3 osiedla (Granica, Komorów i Michałowice) oraz 10 sołectw (Komorów, Michałowice Wieś, Nowa Wieś, Opacz-Kolonia, Opacz Mała, Pęcice, Pęcice Małe, Reguły, Sokołów i Suchy Las) – **Mapa 1**. Głównym ośrodkiem administracyjnym jednostki samorządu jest miejscowość Reguły, położona w północno-wschodniej części gminy,

⁷ [https://www.michalowice.pl\(dostęp11.04.2018\)](https://www.michalowice.pl(dostęp11.04.2018)).

Wykres 1. Charakterystyka terenów gminy Michałowice

Źródło: <https://www.michalowice.pl> (dostęp 11.04.2018)

Obszarami o największych walorach przyrodniczych zlokalizowanych na terenie gminy są półnaturalne łąki w dolinach Zimnej Wody, Utraty i Raszyńki, gdzie znajdują się m.in. zespoły stawów rybnych. Na południu gminy znajduje się uroczysko Chlebów i przylegająca do niego część uroczyska Popówek. Uroczyska te wchodzi w skład Kampinoskiego Parku Narodowego. Największe kompleksy zbiorowisk łąkowych o szerokości maks. 900 metrów, występują w dolinach Zimnej Wody (zachodnia część gminy) i Raszyńki (część centralna). Stawy raszyńskie są ostoją 120 gatunków ptaków, w tym 30 wodnych. Podobne stawy znajdują się między Pruszkowem a Pęcicami, są otoczone kompleksami leśnymi i łąkowymi. W dolinach Utraty i Zimnej wody występują fragmenty naturalnych lasów, kępy, szpalery drzew, zarośla wierzbowe i szuwary, porastające zbiorniki wodne i rzeki⁸.

Dane demograficzne gminy

W 2015 roku gminę Michałowice zamieszkiwało 17063 mieszkańców, w tym 8864 kobiet (co stanowiło 50,65% wszystkich osób) i 8637 mężczyzn (49,35% osób). Oznaczało to, że na stu mężczyzn w gminie przypadało 112 kobiet. Warto wspomnieć, że szybki przyrost mieszkańców gminy zaczęto obserwować drugiej połowy lat 90 XX wieku. Wówczas to jednostka ta została zaliczana do najszybciej rosnących ludnościowo gmin w województwie mazowieckim. Wzrost liczby ludności związany był z zurbanizowaniem takich miejscowości jak: Komorów, Granica, osiedle Michałowice, Opacz-Kolonia, Nowa Wieś, Reguły. (prezentują to dane **Tabeli 1**) Miejscowości te zamieszkuje ok. 89% mieszkańców gminy (stan na 31.12.2015 rok). W **Tabeli 2** ukazano przyrost liczby ludności gminy Michałowice w latach 1996-2014.

⁸ <https://www.michalowice.pl> (dostęp 11.04.2018).

Tabela 1. Zmiana liczby mieszkańców wybranych miejscowości gminy Michałowice w latach 2014-2015

Miejscowość	Liczba mieszkańców w 2014 r.	Liczba mieszkańców w 2015 r.	Zmiana ludności w osobach
Granica	1968	2022	+ 54
Komorów	4482	4484	+ 2
Michałowice	2894	2933	+39
Michałowice Wieś	449	500	+ 1
Nowa Wieś	2062	2122	+ 60
Opacz Kolonia	1472	1513	+41
Opacz Mała	227	227	-
Pęcice	343	346	+3
Pęcice Małe	450	459	+9
Reguły	1570	1630	+60
Sokołów	268	264	-4
Suchy Las	98	101	+3
Razem	16 777	17 063	+259

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG Michałowice

Przyrost zaludnienia w gminie Michałowice związany jest głównie z dodatnim saldem migracji. Migracja ludności gminy od 1996 roku wyniosła ponad 46% i była najwyższa w województwie. Odpływ ludności z gminy jest znikomy, na co wpływ ma dobre połączenie komunikacyjne ze stolicą, jak i jej bliskość.

Tabela 2. Przyrost liczby ludności gminy Michałowice w latach 1996-2015

ROK	LICZBA	WSKAŹNIK DYNAMIKI (w%)
1996	11 668	100,0
2000	12 799	109,6
2004	14 245	111,3
2008	15 496	108,7
2012	16770	108,2%
2015	17063	101,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG Michałowice

W Tabeli 3 zobrazowano strukturę ludności gminy według wieku, zgodnie z zameldowaniem w latach 2014-2015.

**Tabela 3. Struktura ludności gminy według wieku
w latach 2014-2015**

Wyszczególnienie	2014		2015	
	Liczba osób	%	Liczba osób	%
0-6	1356	8,08	1291	7,57
7-15	1838	10,96	2005	11,75
16-18	572	3,41	514	3,01
łącznie 0 -18	3766	22,45	3810	22,33
19-60 (Kobiety)	5152	30,71	5095	29,86
19-65 (Mężczyźni)	5220	31,11	5246	30,74
Kobiety i mężczyźni	10372	61,82	10341	60,60
Powyżej 65 roku życia	2639	15,37	2912	17,07
Razem	16 777	100,00	17 063	100,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG Michałowice

W analizowanym okresie największy wzrost ludności odnotowano wśród mieszkańców w wieku poprodukcyjnym (o 24%) i wieku szkolnym (o ok. 24%). Natomiast spadki dotyczą osób w wieku od 16 do 18 lat, jak i dzieci poniżej 6 roku życia (spadek o 5% w latach 2014-2015).

Znaczna liczba mieszkańców posiada wykształcenie wyższe albo średnie. Mieszkańcy omawianej jednostki samorządowej charakteryzują się wysokim poziomem aktywności zawodowej. Działalność gospodarczą w 2015 roku prowadziło na terenie gminy Michałowice 3533 organizacje. Warto wspomnieć, że na 1000 mieszkańców w analizowanym okresie czasu przypadało 377 mieszkań/domów. W zabudowie mieszkaniowej przeważają lokale prywatne, średnia wielkość lokalu to 127,6 metra kwadratowego. Można zaobserwować również dynamiczny rozwój budownictwa mieszkaniowego. Gmina znajduje się pod względem stosunku liczby osób do liczby mieszkań na trzecim miejscu wśród wiejskich gmin województwa, zaś w zakresie standardu mieszkań na szóstym. Michałowice zajmują drugie miejsce w województwie pod względem liczby mieszkań oddanych do użytku.⁹

Oświata

Na terenie gminy Michałowice znajdują się następujące placówki szkolne:

- a) Zespół Szkół w Michałowicach: Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II, Gimnazjum im. J. Poniatowskiego;
- b) Zespół Szkół Ogólnokształcących im. M. Dąbrowskiej w Komorowie (ZSO) – liceum, szkoła ponadpodstawowa i gimnazjum;

⁹ <https://www.michalowice.pl/nasza-gmina/prezentacja-gminy/wyroznienia>

Zespół Szkolno-Przedszkolny im. Mikołaja Kopernika w Nowej Wsi – szkoła c) podstawowa i dwu oddziałowe przedszkole;

d) Publiczne Przedszkole w Michałowicach – osiem oddziałów

W placówkach tych uczyło się w 2015 roku 2516 uczniów. W Komorowie od 1993 roku funkcjonuje samorządowe liceum ogólnokształcące, gdzie obok obowiązkowych zajęć programowych realizowane są dodatkowe zajęcia pozalekcyjne. W gminie działają dwa gminne przedszkola w Michałowicach i Nowej Wsi, obejmujące wychowaniem 227 dzieci (stan na 31.12.2015). W szkołach podstawowych znajdują się oddziały przedszkolne dla dzieci 6-letnich. W gminie znajdują się także niepubliczne przedszkola (9), punkty przedszkolne (9) i żłobki (5). Funkcjonują również Uczniowskie Kluby Sportowe: UKS Komorów (sekcja koszykarska), UKS Nowa Wieś (koszykówka i piłka nożna) i Klub Szachowy „Hetman” z Michałowic¹⁰.

3. Analiza i ocena realizacji zadań oświatowych w gminie Michałowice

Rola budżetu gminy

Podstawą działalności finansowej samorządu terytorialnego jest jego budżet.. Budżet charakteryzuje się wieloma cechami i musi być tworzony zgodnie z szeregiem ścisłych zasad, zawartych w ustawie o rachunkowości.¹¹

Budżet pełni rolę komunikatora pomiędzy organami samorządu ustawodawczym i wykonawczym oraz lokalną społecznością. Bardzo ważną rolę ma klarowność i przejrzystość zapisów budżetowych. Budżet jest narzędziem służącym do zarządzania finansami, wiąże się z gromadzeniem i wydatkowaniem środków publicznych, tak aby osiągnąć maksymalnie korzystny efekt ekonomiczny oraz społeczny.

Analiza pozyskiwanych dochodów na cele szkolnictwa

Głównym źródłem finansów dla jednostek samorządu terytorialnego na utrzymanie placówek oświatowych jest część subwencji ogólnej, tzw. subwencja oświatowa. Wysokość środków dla poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego ustalana jest na podstawie algorytmu, który określa bieżące koszty świadczenia usług edukacyjnych. Kwota ta to suma pieniędzy, jaką gminy dostają na zadania związane z utrzymaniem szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego na terenie należącym do gminy. Są one przeznaczone także na zadania pozaszkolne i zadania związane z prowadzeniem za porozumieniem liceów ogólnokształcących.

¹⁰ Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG Michałowice.

¹¹ Ustawa z dnia 29 września 1994 r., o rachunkowości Dz.U. z 1994 r. Nr 121, poz. 591.

Subwencja oświatowa przeznaczona jest przede wszystkim na:

- Finansowanie wynagrodzeń dla pracowników.
- Finansowanie zadań z zakresu kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli.
- Finansowanie wydatków związanych z nauczaniem indywidualnym
- Finansowanie odpisu na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych dla emerytowanych nauczycieli.

Ponadto przeznaczona jest na bieżące wydatki rzeczowe związane z funkcjonowaniem szkoły. Stanowi największą część subwencji ogólnej i łącznie z wkładem gminy największą część wydatków budżetowych. **Tabela 4** przedstawia wielkość i strukturę dochodów budżetu gminy Michałowice w latach 2014-2015, a **Tabela 5** poziom i strukturę wydatków w tym samym okresie.

Tabela 4. Wielkość i struktura dochodów budżetu gminy Michałowice w latach 2014-2015

2014			2015	
Nazwa	Wielkość w zł	Struktura w %	Wielkość w zł	Struktura w %
Dochody ogółem	102 975 561,04	100%	99 720 885,99	100 %
W tym:				
Dochody bieżące	99 614 414,38	96,74%	93 769 421,25	94, 03%
Dochody własne z tego:	77 280 572,36	75,05 %	72 580 929,80	72,78%
Dochody z podatków, opłat lokanych	64 095 284,85	62,24%	60 717 740,65	60,89%
Dochody z mienia	2 021 015,18	1,96 %	1 594 531,84	1,60%
Pozostałe dochody	11 164 272,33	10,84%	10 268 657,31	10,30%
Dotacje celowe	3 318 506,02	3,22%	3 080 870,45	3,09%
Subwencja ogólna	19 015 336,00	18,47%	18 107 621,00	18,16%
Subwencja oświatowa	18 523 511,00	17,99%	17 629 025,00	17,68%
Rezerwa subwencji ogólnej	491 825,00	0,48%	478 596,00	0,48%

Zródło: Sprawozdanie roczne z wykonania budżetu gminy Michałowice z lat 2014-2015

**Tabela 5. Wielkość i struktura wydatków budżetu
gminy Michałowice w latach 2014-2015**

2014			2015	
Nazwa	Wielkość w zł	Struktura w %	Wielkość w zł	Struktura w %
Ogółem W tym:	94 853 394,32	100%	98 031 776,95	100 %
Rolnictwo i łowiectwo	9 366 262,84	9,87%	10 350 139,51	10,56%
Przetwórstwo przemysłowe	9 799,67	0,01 %	3 929,54	0,00%
Działalność usługowa	202 911,50	0,21%	168 750,68	0,17%
Transport i łączność	18 432 693,01	19,43 %	24 656 656,97	25,15%
Oświata i wychowanie	31 690 800,23	32,33%	35 580 415,19	37,51%
Szkolnictwo wyższe	52 936,00	0,06%	52 932,00	0,05%
Gospodarka komunalna	5 052 286,53	5,33%	4 862 493,09	4,96%
Edukacja i opieka wychowawcza	1 462 582,93	1,54%	1 282 778,56	1,31%

Źródło: Sprawozdanie roczne z wykonania budżetu gminy Michałowice z lat 2014-2015

Wielkości dochodów i wydatków w obydwu latach są podobne, uwzględniając niewielki spadek dochodów i utrzymanie wydatków na tym samym lub nieco wyższym poziomie. Najwięcej środków zostało przeznaczonych na oświatę i wychowanie, co ukazuje, jaką ważną odgrywają one rolę w budżecie.

Tabela 6. Wydatki w dziale oświata i wychowanie

2014		2015
Ogółem	31 690 800,23 zł	35 580 415,19 zł
Wydatki bieżące	27 466 653,81 zł	29 335 586,65 zł
Szkoły podstawowe	11 154 686,34 zł	11 914 438,18 zł
Przedszkola	6 195 782,11 zł	6 566 966,03 zł
Gimnazja	5 436 628,70 zł	5 433 601,85 zł
Licea ogólnokształcące	1 889 107,93 zł	1 690 619,47 zł
Szkolnictwo wyższe	52 932,00 zł	52 936,00 zł

Źródło: Sprawozdanie roczne z wykonania budżetu gminy Michałowice z lat 2014-2015

Wydatki na oświatę wynosiły w 2014 r. 31 690 800,23 zł oraz w kolejnym roku wzrosły do 35 580 415,19 zł. W **Tabeli 6** zaprezentowano wydatki na oświatę rozpisane na poszczególne działy. Największa kwota w obu latach została przeznaczona na szkoły podstawowe, natomiast najniższa na szkolnictwo wyższe (dofinansowanie stypendiów dla studiujących mieszkańców gminy).

Tabela 7. Różnica między otrzymaną subwencją a wydatkami na oświatę i wychowanie.

2014		2015
Subwencja na oświatę	18 523 511,00	17 629 025,00
Rezerwa	491 825,00	478 596,00
Suma	19 015 336,00	18 107 621,00
Wydatki na oświatę i wychowanie	31 690 800,23	35 580 415,19
Szkoły wyższe	52 936,00	52 932,00
Edukacja i opieka wychowawcza	1 462 582,93	1 282 778,56
Różnica	12 675 464,23	17 472 794,19

Źródło: Sprawozdanie roczne z wykonania budżetu gminy Michałowice z lat 2014-2015

Występuje znaczna różnica pomiędzy poniesionymi wydatkami a uzyskaną subwencją oświatową. Różnica ta pokrywana jest z dochodów własnych gminy. W omawianych latach subwencja oświatowa zmalała blisko o 5,0%, podczas gdy wydatki na oświatę i wychowanie wzrosły o 11,2%. Kwota wydatkowana na ten cel z dochodów własnych gminy wzrosła zatem o 13,8%

Podsumowanie

Zakres działania i kompetencji gminy jako podstawowej JST ściśle określają przepisy prawa, które wskazują również źródła dochodów. Jednym z najważniejszych zadań gminy jest edukacja publiczna (prowadzenie przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów – aktualnie wycofane w wyniku najświeższej reformy szkolnictwa) i na to właśnie kosztowne zadanie przewiduje się subwencję oświatową.

Gmina Michałowice leży w bezpośrednim sąsiedztwie m.st. Warszawy, co nadaje jej specyficzny charakter. Na terenie gminy znajdują się liczne oddziały przedszkolne, trzy szkoły podstawowe, dwa gimnazja oraz jedno liceum. Na oświatę co roku jest przeznaczana największa część budżetu gminy. Mocne strony gminnej oświaty to między innymi: stale prowadzone inwestycje podnoszące jakość placówek, dbałość o wyposażenie i tereny sportowo – rekreacyjne, liczne zajęcia pozalekcyjne, wykwalifikowana kadra nauczycielska, dowoży dzieci do szkoły, świetlice i stołówki.

Gmina Michałowice jest przykładem efektywnego radzenia sobie z finansowaniem zadań oświatowych. Jak wynika z przeprowadzonej analizy, w pełni zabezpiecza brakujące środki na sfinansowanie niezbędnych zadań w zakresie oświaty i wychowania, co z pewnością stanowi jeden z istotnych elementów jej atrakcyjności przyczyniającej się do wzrostu liczby stałych mieszkańców.

Bibliografia

Literatura

- Adamczyk E., Gęsicki J., Matczak E., *Samorządowy model oświatowy. Koncepcje i realia*, Wyd. Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2001 r.
- Bordo A., *Samorząd terytorialny. System prawno-finansowy*, Wyd. Prawnicze LexisNexis Warszawa 2004 r.
- Brol R., (red.) *Zarządzanie rozwojem lokalnym: Studium przypadków*, Wyd. Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego, Wrocław 1998 r.
- Chojna-Duch E., *Polskie prawo finansowe i finanse publiczne*, Warszawa 2004 r.
- Dylewski M., Filipiak B., Gorzałczyńska-Koczkodaj M., *Finanse samorządowe*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2006 r.

Izdebski H., *Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działalności*, Wyd. Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2006 r.

Jakowiecka M., (red.), *Przemiany edukacyjne we współczesnej szkole*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, Warszawa 1998r

Korzeniowska A., (red.) *ABC samorządu terytorialnego*, Wyd. Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz-Łódź 2006 r.

Kuźnicki L., *Nauka i edukacja w strategii rozwoju Polski do roku 2020*, Wyd. Elipsa 2005 r.

Kupisiewicz Cz., *Projekty reform edukacyjnych w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006 r.

Owsiak St., *Finanse publiczne*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2005 r.

Sprawozdanie roczne z wykonania budżetu gminy Michałowice z lat 2014-2016.

Akty prawne

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r. Dz.U. Nr 78, poz 483.

Ustawa z 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela, tekst jedn.; Dz.U. z 2003r. nr.118, poz 1112 z późn. zm.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r., o samorządzie gminnym, Dz.U z 2018r. poz. 994.

Ustawa z 8 marca 1990r., o samorządzie terytorialnym, Dz.U. z 1990.nr 16, z późn. zm.

Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty Dz.U. nr 67, poz. 329z późn. zm.

Ustawa z dnia 29 września 1994 r., o rachunkowości Dz.U. z 1994 r. Nr 121, poz. 591.

Źródła internetowe

(o ile nie podano inaczej dostęp 11.04.2018)

<https://men.gov.pl/pl/reforma-prawo-oswiatowe/informacje-reforma-prawo-oswiatowe>

[https://www.google.pl/maps/place/Michałowice/@52.1511148,20.7697167,12z/data=!3m1!4b1!4m5!3m4!1s0x471935ccc6386e4b:0x48be122113771103!8m2!3d52.1447037!4d20.8532862\(dostęp9.04.2018\)](https://www.google.pl/maps/place/Michałowice/@52.1511148,20.7697167,12z/data=!3m1!4b1!4m5!3m4!1s0x471935ccc6386e4b:0x48be122113771103!8m2!3d52.1447037!4d20.8532862(dostęp9.04.2018))

[http://www2.michalowice.pl/index.php?cmd=zawartosc&opt=pokaz&id=4&lang=\(dostęp9.04.2018\)](http://www2.michalowice.pl/index.php?cmd=zawartosc&opt=pokaz&id=4&lang=(dostęp9.04.2018))

<https://mapa.targo.pl/michalowice,695470/gmina>

<https://www.michalowice.pl>

<https://www.michalowice.pl/nasza-gmina/prezentacja-gminy/srodowisko-przyrodnicze>

[http://www.otrebusy.pl/ciekawe-miejsca/palac-w-helenowie\(dostęp12.04.2018\)\](http://www.otrebusy.pl/ciekawe-miejsca/palac-w-helenowie(dostęp12.04.2018)\)

https://www.google.pl/search?q=pomnik+w+pecicach&source=lnms&tbm=isch&s_a=X&ved=0ahUKEwj-soTowqTbAhUNy6QKHdU3Cp4Q_AUICigB&biw=1366&bih=662#imgsrc=FkjUH1S-iUleqM:

<http://poradnik.ngo.pl/zadania-publiczne>.

https://pl.wikipedia.org/wiki/Bud%C5%BCet_gminy

<https://www.youtube.com/watch?v=TRBCWWtysFU>

<http://m.michalowice.pl/nasza-gmina/prezentacja-gminy/mieszkancy>

<https://www.nbportal.pl/slownik/pozycje-slownika/budzet-panstwa>

https://www.infor.pl/prawo/gmina/abc-gminy/98129,Jakie-zadania-ma_gmina.html

<http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=35F21EDB>

https://warszawa.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_mazowieckie/portrety_gmin/pruszkowski/1421042_michalowice.pdf

Daria Klepczarek

Anna Kaczyńska

Formy promocji dzielnicy Wilanów i ich skuteczność

Wprowadzenie

Celem pracy jest przedstawienie możliwości wykorzystywania promocji przez jednostki samorządu terytorialnego oraz określenie stopnia jej wykorzystywania, na przykładzie dzielnicy Wilanów, należącej do m.st. Warszawa, a ponadto przedstawienie zalet i wad wykorzystywanych instrumentów promocji oraz ocena ich skuteczności.

Hipoteza pracy zakłada, że prawidłowo wykorzystana promocja czy jej instrumenty, umożliwiają jednostce samorządu terytorialnego utrzymać wysoką pozycję na tle innych jednostek. Promocja i instrumenty tworzą dobre warunki do tego, aby jednostki mogły się rozwijać w różnych dziedzinach w ramach pełnionych funkcji.

Pracę rozpoczyna omówienie podstawowych pojęć związanych z promocją, jej funkcji i stosowanych narzędzi oraz specyfikę znaczenia z punktu widzenia jednostki samorządu terytorialnego, a także z punktu widzenia odbiorców, a ponadto instrumenty wykorzystywane przez promocję.

Punkt drugi przedstawia charakterystykę dzielnicy Wilanów pod względem, demografii, gospodarki, położenia i terenu zajmowanego przez nią oraz infrastruktury dzielnicy, jej zabytków i turystyki.

Trzeci punkt określa rodzaj przyjętej w dzielnicy strategii, stosowanych przez nią form promocji, przywilejów uzyskanych z promocji oraz zrealizowanych dotychczas imprez okolicznościowych z okazji promocji. Główną podstawą do zbadań tych zjawisk jest udostępniona przez Urząd Dzielnicy Wilanów dokumentacja związana ściśle z jej promowaniem oraz biorącymi w niej udział działach marketingowych.

1. Promocja – charakterystyka pojęcia

Pojęcie i zakres promocji w JST

Promocja wg R. Nowackiego jest spostrzegana jako ważny element strategii marketingowej, która przede wszystkim oparta jest na perswazji, dzięki czemu jednostka samorządu terytorialnego może wpływać na zachowanie i poglądy konsumentów oraz może kontrolować popyt na rynku. Podstawowym zadaniem jest zdobycie korzyści, otrzymanych z danej jednostki, wyróżniania się na tle

konkurencji oraz uzyskanie jak najwięcej informacji od potencjalnych nabywców, w celu uzupełnienia zapotrzebowania na nowe dobra bądź usługi. Najważniejsze jest, aby mądrze dobrać środki przekazu, gdyż właśnie one decydują o sile przebicia się wśród konkurencji, ale również mogą przyczynić się do zakłócenia przekazu, wysyłanego do potencjalnych nabywców ¹

Jednostka samorządu terytorialnego przede wszystkim podejmuje działania marketingowe w celu realizacji swoich planów oraz w celu dalszego rozwoju. Warto tutaj podkreślić, że są to bardzo ważne cele, zarówno te krótkookresowe jak i długookresowe, które nie liczą na zysk, lecz na możliwość zdobycia nowych odbiorców. Każdy ruch wyrażający jakąkolwiek promocję powinien być bardzo dobrze przemyślany przez działy współpracujące ze sobą. Dzięki promocji, jednostka samorządu terytorialnego może zaprosić do „siebie” np. przyszłych inwestorów czy mieszkańców nieruchomości w określonym czasie i miejscu. Warto tutaj wspomnieć, że promocja to narzędzie do tworzenia wizerunku samorządu terytorialnego oraz do osiągnięcia pewnych celów rynkowych. Każda promocja jednostki samorządu terytorialnego jest ważnym elementem realizacji celów, więc musi posiadać swój odpowiedni kształt, charakter oraz określone zasady. W przeciwnym razie pociągnęłaby za sobą zbyt duże i nieefektywne wydatki z budżetu.

Reklama

Jednym z podstawowych narzędzi promocji jest reklama, która stanowi każdą płatną formę prezentacji i promocji idei, dobra lub usługi określonej przez sponsoring, tak została określona przez P. D. Bennetta w *Słowniku terminów marketingowych*.² Aby reklama osiągnęła sukces, należy w pierwszej kolejności wyznaczyć jej cele. Na ich podstawie można oszacować budżet, potrzebny do finalizacji reklamy oraz ocenić rezultaty jej wykorzystania.

Promocja osobista

W tego typu promocji komunikacja może być pośrednia i bezpośrednia. Komunikacja pośrednia odbywa się poprzez media społecznościowe, pocztę e-mail, telefon czy przez wysyłanie listów. Natomiast bezpośrednia to wszystkie osobiste spotkania, wydarzenia jednostki samorządu terytorialnego, konferencje czy spotkania biznesowe. Pojęcie „promocja” w gospodarce rynkowej kojarzone jest głównie z przedsiębiorstwem oraz rynkiem stanowiącym przedmiot oraz obszar jego działania. Może się ono również odnosić do jednostek samorządu terytorialnego, które dzięki swojej formie są w pewnym sensie podmiotami gospodarczymi, starającymi się zdobyć przewagę konkurencyjną nad innymi jednostkami osadniczymi.

1 R. Nowacki, M. Strużycki *Reklama w przedsiębiorstwie*, Difin, Warszawa 2002 s. 21-23.

2 P. D. Bennett, *Dictionary of Marketing Terms*, American Marketing Association, Chicago 1995.

Odbiorcami mogą być inwestorzy, jako przyszłe przedsiębiorstwa, przyszli i obecni mieszkańcy, turyści oraz inni zainteresowani, którzy dążą do rozwoju i poprawy życia mieszkańców w danej jednostce samorządu terytorialnego.

2. Charakterystyka dzielnicy Wilanów

Wilanów, zgodnie z art. 5 i 14 Ustawy o ustroju miasta stołecznego Warszawy, jest dzielnicą Warszawy oraz jednostką pomocniczą miasta stołecznego Warszawy.³ Jest jedną z najstarszych części miasta, która charakteryzuje się bogatą tradycją oraz przepięknymi zabytkami. Przez ostatnie lata Wilanów bardzo mocno się zmienił, ma to między innymi związek z powstaniem nowoczesnego osiedla mieszkaniowego, które otrzymało miano „Miasteczko Wilanów”.

Wilanów w czasie przedwojennym nie był częścią miasta stołecznego Warszawy, natomiast funkcjonował jako małe miasteczko, w którym oprócz pałacu i folwarku, znajdowały się budynki takie jak: szpital, apteka, zajazd, sklepiki, parafia rzymsko-katolicka oraz szkoła. Po dramatycznych przejściach w czasie II wojny światowej pałac w Wilanowie już w roku 1945 został przejęty przez władze miasta jako Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie.

W roku 1951 Wilanów i Mokotów stały się odrębnymi dzielnicami Warszawy. W 1960 roku zostały ponownie połączone i nosiły nazwę Mokotów, a obszar zajmowany przez tę część wynosił 11 610 hektarów. Przez kolejne 34 lata cały teren Wilanowa należał do dzielnicy Mokotów, a w 1994 roku Wilanów stał się wyodrębnioną gminą. Od 2002 r. Wilanów staje się wyodrębnioną dzielnicą miasta stołecznego Warszawy. Tereny zajmowane przez dzielnicę położone są w południowej części Warszawy i biegną wzdłuż brzegu Wisły. Granica południowa Wilanowa jest również granicą południową Warszawy.

Najważniejsze informacje na temat Wilanowa:

- Liczba mieszkańców: 36 495 (stan na 31 grudnia 2017 r.);
- Powierzchnia Dzielnicy Wilanów: 3 672, 6846 ha = 37,73 km²;
- Liczba mieszkańców zameldowanych na stałe: 34 544 (stan z dnia 31 grudnia 2017 r.);
- Liczba mieszkańców zameldowanych czasowo: 1 951 (stan na 31 grudnia 2017 r.);
- Gęstość zaludnienia: 99 mieszkańców na 1 km²;⁴

Procentowy udział Wilanowa na tle Warszawy:

- Liczba mieszkańców: 2,07 %;
- Powierzchnia Dzielnicy: 8 %;

³ Art. 5 i 14 Ustawy z dnia 15 marca 2002r. o ustroju miasta stołecznego Warszawy

⁴ <https://www.wilanow.pl/o-wilanowie/statystyki>

Zgodnie z dokumentem z dnia 31 grudnia 2016 r. liczba mieszkańców wynosiła 35 200. Liczba mieszkańców z roku 2016 na rok 2017 wrosła o 3,67%. Pod koniec roku 2016 odnotowano, że kobiet mieszkających na stałe w Wilanowie jest 18,7 tys., natomiast mężczyzn ok 16,5 tys. Oznacza to, że w Wilanowie na 100 mężczyzn przypadało 112 kobiet.

Dzielnica Wilanów posiada przede wszystkim charakter podmiejski, podlegający naciskowi urbanistycznemu. Obszar zainwestowany to głównie zabudowy jednorodzinne, rozmieszczone w różnych częściach dzielnicy. Zabudowy wielorodzinnej, jest znacząco mniej i występuje ona w osiedlach: Miasteczko Wilanów oraz Wilanów Wysoki. Oba tereny umiejscowione są w północno-zachodniej części Wilanowa. Pozostałe tereny to użytki rolne, które mają powiązanie z historycznym powstaniem Pałacu Wilanowskiego oraz tereny środowiska naturalnego, jak lasy, łąki, stawy oraz dzika zieleń stanowiąca część nowoczesnego Wilanowa. Wiele tych terenów należy do obszarów chronionych, ze względu na swoją wartość. Do tych obszarów wchodzi: rezerваты przyrody: Las Morysin i Skarpa Ursynowska, Natura 2000 Las Natoliński, Dolina rzeki Wilanówki oraz Dolina Środkowej Wisły. Oprócz terenów przyrodniczych chronionych, jest na terenie Wilanowa wiele obiektów chronionych ze względu na powiązania kulturowe, są to między innymi: Pałac Króla Jana III, Natolin, Skarpa Ursynowska oraz Morysin.⁵

Nowy projekt zagospodarowania terenów Warszawy ukazał się w 1992 roku, a Pola Wilanowskie zostały zaprojektowane pod kątem zabudowy mieszkaniowej dla powiększającej się liczby ludności. W 1996 roku wygrał projekt całkowitej zabudowy pól wilanowskich. Pola miały połączyć życie miejskie z licznymi ogrodami. Swoim wyglądem miały upodabniać się do dzielnic, takich jak: Żoliborz, Stara Ochota czy Saską Kępą. W 1998 roku firma Prokom, kupiła bardzo dużą powierzchnię wilanowskich działek łącznie 169 ha.⁶ Rok później zajęto się zagospodarowaniem całej b.gminy Wilanów i również w tym roku został zatrudniony architekt Guy Perry, który miał stworzyć plan gminy. W 2001 roku ujrzały światło dzienne dwa plany zagospodarowania terenu Wilanowa zachodniego i Przedpola Pałacu Wilanowskiego. Następnego roku rozpoczęły się pierwsze inwestycje. W planach przewidziano powiększenie się liczby ludności na tych terenach, do ok. 35 tysięcy.⁷ Pod tym względem Wilanów różni się od pozostałych dzielnic, ponieważ można powiedzieć, że został zaprojektowany z punktu widzenia procesu suburbanizacji.⁸

Obserwując Wilanów od roku 2002 do 2011, na podstawie zdjęć satelitarnych można określić zmiany, jakie zaszły w dzielnicy. W północno-zachodniej

5 Aleksandra Radecka oraz Katarzyna Osińska-Skotak, *Teledetekcja Środowiska, dawniej Fotointerpretacja w Geografii*, Tom 52, Polskie Towarzystwo Geograficzne, Oddział Teledetekcji i Geoinformatyki, Warszawa 2015, s. 54.

6 http://www.miasteczkowilanow.pl/page/section1/63histroia_miasteczka_wilanow.html.

7 Biuro Planowania Rozwoju Warszawy, http://www.bprw.com.pl/oferta_inz.htm.

8 M. Szymański, *Rozwijamy miasta z głową*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2014, s. 72-76.

części na terenach wcześniej podmokłych zaczęto budowę Miasteczka Wilanów. Przed wybudowaniem pierwszych budynków mieszkalnych rozpoczęto osuszanie terenu oraz uzbrojenie go w podstawowe urządzenia infrastruktury technicznej. Oprócz tego wybudowano w niedalekiej odległości Oczyszczalnię Ścieków Południe. Jednocześnie nastąpiło zaniedbanie gruntów pod uprawy i pokrycie ich przez rośliny „dzikie”. Problemem stało się również odzyskiwanie terenów zniszczonych przez człowieka, które wcześniej służyły jako wysypisko śmieci paleniskowych. Powyższe złożyło się na powstanie zróżnicowanego obrazu zagospodarowania Wilanowa, który składa się z terenów: mieszkaniowych, rekreacyjnych, przemysłowych, wodnych, leśnych oraz rolniczych.⁹

Budowa Miasteczka Wilanów jest uważana za najlepszą inwestycję dzielnicy. Dzięki niemu dzielnica zyskała poziom prestiżowy natle pozostałych warszawskich dzielnic, a pozostałe walory to estetyka miasta w części południowej, uzyskanie korzyści z darów przyrody, możliwość stworzenia idealnych warunków kulturowo-społecznych. Głównym celem budowy było umieszczenie Miasteczka w planie zrównoważonego rozwoju. Całkowita realizacja inwestycji miała trwać od 8 do maksymalnie 10 lat. Powierzchnia została w taki sposób zaprojektowana, aby ludzie mogli poruszać się częściej pieszo niż komunikacją, co jednocześnie umożliwiłoby mniejsze natężenie ruchu drogowego w godzinach szczytu. Ostateczny koszt całej inwestycji miał pochłonąć do 1 mld 35 mln euro.

Od podpisania umowy na inwestycję, minęło już ponad 18 lat. W tym czasie stworzono wiele istotnych elementów całego projektu. Niestety, większość jeszcze oczekuje na finał końcowy budowy. W 2002 roku rozpoczęła się budowa wielu ważnych kulturowo-społecznych budynków, między innymi: centrum handlowego, które posiada kino, teatr oraz siłownię, ogromnego przedszkola niepublicznego, które umożliwi przepisanie dzieci z pozostałych placówek, szkoły o profilu niemieckim (szkoła podstawowa oraz gimnazjum, w obecnie jest przekształcana w liceum). Firma Prokom przekazała na sprzedaż grunty, między innymi powierzchnię pod budowę Świątyni Opatrzności Bożej, w 2000 roku. Cały teren okazał się za duży, więc postanowiono sprzedać część ziemi. W umowie zawarto informacje, że przebieg wszystkich realizacji musi być zgodny z projektem Guya Perry'ego.¹⁰ Powierzchnię 8,4 ha wykupił deweloper na wybudowanie osiedla mieszkaniowego, a 14 ha wykupiła Auchan Polska Sp. z o. o. na wybudowanie swojego centrum handlowego. W 2002 roku sprzedano działki na rzecz miasta Warszawa, na wybudowanie szkół i przedszkoli miejskich. Wymienione powyżej placówki nie zostały do dnia dzisiejszego oddane do użytku publicznego.

Infrastruktura udostępniona na usługi społeczne jest w 90% prywatna. Lokalizacje typu prywatne szkoły, przedszkola, szpital prywatny Medicover czy pry-

9 Aleksandra Radecka oraz Katarzyna Osińska-Skotak, *Teledetekcja Środowiska, dawniej Fotointerpretacja w Geografii*, Tom 52, Polskie Towarzystwo Geograficzne, Oddział Teledetekcji i Geoinformatyki, Warszawa 2015, s. 60-64.

10 E. Kielak-Ciemniewska, *Miasto Wilanów*, „Stolica” 2012, nr 6-7, s. 22-23.

watne przychodnie, niestety nie dla wszystkich są dostępne. W 2014 roku przeprowadzono wywiad z Guyem Perry, między innymi zapytano go o prywatność dzielnicy, w odpowiedzi powiedział: Wbrew obawom nie będzie to zamknięty obszar tylko dla bogatych mieszkańców. Nie chcemy tworzyć amerykańskiego przedmieścia tylko dla najbogatszych. Nawet w tak bogatej kalifornijskiej dzielnicy Beverly Hills są apartamenty o powierzchni tylko 40 mkw., ale też rezydencje mające 300 m². Miasteczko Wilanów też nie będzie tylko dla najbogatszych. Chcemy stworzyć prawdziwe miasto, w którym mieszkać będą różni ludzie. Choć nie będzie to dzielnica dla najbiedniejszych.¹¹

Projekt Miasteczka Wilanów, otrzymał dwie nagrody: *Award for Excellence 2008 ISOCARP*¹² oraz *Global Award for Excellence ULI*¹³. Warto tutaj podkreślić, że jest to pierwszy projekt polski, który otrzymał takie nagrody. Otrzymał je między innymi za realizację projektów w trudnych warunkach ekonomiczno-społecznych i za to, że dzielnica w przyszłości będzie samowystarczalna.

Krótko mówiąc realizacja projektów w Miasteczku Wilanów to największa zmiana w strefie dzielnicy Wilanów. Projekty powstały we wspólnej wizji zagospodarowania przestrzennego. Warto dodać, że projekt całego terenu dynamicznie się rozwija, co niestety nie sprzyja życiu społecznemu mieszkańców.

Jeśli chodzi o komunikację miejską, to przez tereny Miasteczka przejeżdża kilka linii autobusowych. W marcu 2017 roku ukazała się informacja w bezpłatnym czasopiśmie Urzędu Dzielnicy Wilanów m. st. Warszawy, o budowie dwóch odcinków trasy tramwajowej do Wilanowa. Pracę mają się rozpocząć w czerwcu 2018 r. Trasa będzie rozpoczynać się od al. Niepodległości a kończyć na Wilanowie Zachodnim. Długość całej trasy to ok 9,1 km. Ułatwi to przemieszczanie się do metra, będzie również sprzyjać bezpiecznemu poruszaniu się dzieci do szkół.

Teren zagospodarowany pod wszystkie inwestycje jest trudny, był podmokły. Przed rozpoczęciem budowy Miasteczka Wilanów, cały obszar był osuszany fundamenty izolowano przed ewentualną wilgocią lub przedostawaniem się wody do piwnic. Mieszkańcy wypowiadają się dość negatywnie o powierzchniach znajdujących się pod budynkiem. Skarżą się na pleśń oraz grzyby, pojawiające się w nowych osiedlach, głównie w piwnicach i na poziomach parterowych. Twierdzą również, że deweloperzy za szybko udostępniają klucze do mieszkań, przez co tynki budynku nie są dobrze wysuszone. Co drugie mieszkanie w Miasteczku Wilanowskim stoi puste i czeka na nowych właścicieli. Źle wykończone budynki oraz cena, powodują brak lokatorów. Najistotniejszym punktem wyjścia z takiej sytuacji, byłoby obniżenie cen mieszkań i wykańczanie pozostałych budynków bardziej profesjonalnie. Władze Wilanowa mają nadzieję, że problem za kilka lat zostanie rozwiązany.

11 Wywiad z Guyem Perry, treść archiwalna... <http://www.zw.com.pl/arttykul/172580.html>.

12 Międzynarodowe Stowarzyszenia Urbanistów i planistów Przestrzennych.

13 *Urban Land Institute*.

Zabytki

Pałac w Wilanowie

Głównym zabytkiem Wilanowa jest oczywiście pałac, jeden z cennych obiektów barokowych w Europie. Budowa rezydencji trwała od 1677 do 1696 r. Był stworzony specjalnie dla króla Jana III Sobieskiego oraz dla jego rodziny, przez architekta Augusta Locciego. Styl architektoniczny pałacu jest mieszaniną wielu wpływów i gatunków, między innymi: włoskiego, greckiego, chińskiego, francuskiego, a wszystko uzupełnione staropolską tradycją narodową. Wnętrze pałacu jest wypełnione licznymi zbiorami. Autorami rzeźb i obrazów są m.in.: Claude Callot, Michelangelo Paloni, Jerzy Siemiginowski-Eleuter oraz Jan Samuela Moc i Eliaz Hofmann.¹⁴

Muzeum plakatu

Muzeum plakatu znajduje się na terenie zespołu pałacowo-ogrodowego w Wilanowie w miejscu dawnej ujeżdżalni płacowej, po której pozostała elewacja frontowa budynku muzeum.¹⁵ Otwarcie muzeum odbyło się 4 czerwca 1968 roku, przy ukazaniu premierowej wystawy zmarłego Wojciecha Zamecznika (1923-1967). Jego prace stanowiły kwintesencję polskiego modernizmu.

Zbiory muzeum sięgają już ponad 36 tysięcy prac autorów różnych gatunków.¹⁶

Mauzoleum Potockich

Nagrobek wykonano ku pamięci Stanisława Kostki Potockiego i jego żony Aleksandry z Lubomirskich Potockiej, przez ich syna Aleksandra według projektu Henryka Marconiego z 1834 roku. Nagrobek został wykonany z piaskowca sztytowieckiego. Budowę nagrobka zakończyli w roku 1836 Konstanty Hegla oraz Jakub Tatarkiewicz.

Forma nagrobka to neogotycki baldachim ustanowiony na rozległym cokole, gdzie w rogach znajdują się cztery lwy trzymające tarcze z herbami Piława Potockich i Drużyna Lubomirskich.¹⁷ Pod baldachimem ustanowiono rzeźby małżonków. Nagrobek znajduje się w parku pałacu w Wilanowie.

14 Zabytki <https://www.wilanow.pl/o-wilanowie/2012-12-13-10-10-21>.

15 Zabytki <https://www.wilanow.pl/o-wilanowie/2012-12-13-10-10-21>.

16 V – stan posiadania – kolekcje, <http://www.postermuseum.pl/o-muzeum/>.

17 Zabytki <https://www.wilanow.pl/o-wilanowie/2012-12-13-10-10-21>.

5. Kościół św. Anny

Kościół Św. Anny powstał w roku 1722 wg projektu Jana Kotelnickiego. Został ufundowany przez księcia Augusta Czartoryskiego, który był ówczesnym władcą ziem wilanowskich. Kościół w latach od 1857 do 1870 był przebudowywany „przez Henryka Marconiego, przy współpracy Leonarda Marconiego i Jana Husa, na zlecenie Aleksandry i Augusta Potockich. Rzeźby w fasadzie są dziełem Syrewicza”.¹⁸ Męki Pańskie wokół kościoła powstały w latach 1857-1863 i wykonał je Henryk Marconi.

Świątynia Opatrzności Bożej

Współczesnym ważnym budynkiem dzielnicy jest Świątynia Opatrzności Bożej w Miasteczku Wilanów. Ze względu na swój wyjątkowy kształt budzi wiele kontrowersji. Dwukrotnie ogłaszano konkurs na projekty związane z jej realizacją. Pierwszy konkurs odbył się w 1998 r. Nagrodę przyznano polskiemu architektowi i urbanście – Markowi Budzyńskiemu. Niestety, nie wszystkim pomysł się spodobał i także z przyczyn finansowych nie realizowano go. W 2001 roku ogłoszono drugi konkurs. Spośród bardzo wielu propozycji wybrano projekt Leszka i Wojciecha Szymborskich wraz z zespołem.¹⁹ Oszacowano, że budowa potrwa maksymalnie do 5 lat, lecz niestety trwa do dnia dzisiejszego. Wciąż brakuje funduszy, które miały być uzyskiwane od wiernych w kraju oraz przybywających w odwiedziny.

Świątynia jest wybudowana na wzór krzyża greckiego na podstawie koła i jest dwupoziomowa. Dnia 13 czerwca 1999 roku Jan Paweł II poświęcił kamień węgielny z granitu, w którym znajdował się między innymi fragment skały z Góry Golgoty w Jerozolimie oraz element muru Ogrodu Botanicznego w Łazienkach Królewskich, gdzie za czasów króla Stanisława Augusta Poniatowskiego w XVIII wieku zostały wylane fundamenty pod budowę Świątyni Opatrzności.

We wnętrzu świątyni zgromadzono prochy wielu sławnych ludzi, między innymi: księdza Zdzisława Peszkowskiego, księdza Jana Twardowskiego, paru ofiar katastrofy lotniczej pod Smoleńskiem oraz profesora Krzysztofa Skubiszewskiego. Tam także mają znajdować się pamiątki po Janie Pawle II oraz po księdzu Jerzym Popiełuszcze.²⁰

Obecnie Wilanów zalicza się do dzielnic Warszawy, które są w ciągłym rozwoju. Powierzchnia jest już w 60% zabudowana, a cała dzielnica dzieli się na Wilanów Nowy i Wilanów Stary. W Wilanowie Nowym znajduje się nowoczesne Miasteczko Wilanów, które docelowo ma mieć powierzchnię zabudowaną ok 169 ha. Ma ono wiele zalet, jak np. nowoczesne budynki, które przyciągają młode małżeństwa, dużo przestrzeni przyrody, zaprojektowanej w taki sposób, aby mieszkańcy mogli spędzać czas na świeżym powietrzu, powstało też wiele

18 Zabytki <https://www.wilanow.pl/o-wilanowie/2012-12-13-10-10-21>.

19 W. Fijałkowski, *Vademecum Wilanowa, Muzeum Pałac w Wilanowie*, Warszawa 2011, s. 267-268.

20 W. Fijałkowski, *Vademecum Wilanowa, Muzeum Pałac w Wilanowie*, Warszawa 2011, s. 270.

nowych miejsc pracy. Oprócz pozytywnych cech mieszkania w Miasteczku, pojawiają się również problemy społeczne, takie jak: zawilgocenie budynków, brak dostatecznej komunikacji miejskiej oraz brak niektórych podstawowych obiektów usługowych. Jeśli chodzi o stary Wilanów, plusem tej części są wybudowane tutaj liczne parkingi dla przyjeżdżających, którzy mogą przesiadać się do metra bądź do innych linii autobusowych. Do negatywów należy zaliczyć stan dróg, które wymagają naprawy.

3. Analiza i ocena form promocji stosowanych w dzielnicy Wilanów

Zadania wydziału komunikacji społecznej i promocji w dzielnicy Wilanów

Promocją w dzielnicy Wilanów, zajmuje się utworzony specjalny wydział w Urzędzie Wilanowa, Wydział Komunikacji Społecznej i Promocji dla Dzielnicy Wilanów. Do podstawowych zadań tej jednostki należy m.in.:

1. wykonywanie strategii promocji dzielnicy poprzez:
 - a) utworzenie planu działania promocji, w oparciu o potrzeby tradycyjne dzielnicy oraz realizacja ich w porozumieniu z Biurem Marketingu Miasta i sporządzenie dla niego raportu zrealizowanych działań,
 - b) utworzenie materiałów informacyjnych oraz promocyjnych na temat dzielnicy,
 - c) organizację spotkań oraz imprez, związanych z promowaniem dzielnicy,
 - d) tworzenie informacji i umieszczanie ich na stronie internetowej dzielnicy,
 - e) tworzenie materiałów informacyjnych dotyczących dzielnicy i dostarczanie ich mediom,
 - f) udostępnianie codziennych informacji prasowych oraz zarządzanie dokumentacją prasową oraz audiowizualną dotyczącą dzielnicy,
 - g) koordynowanie spotkań informacyjnych prezydenta m.st. Warszawy oraz jego pełnomocników, a także członków zarządu dzielnicy z mieszkańcami Dzielnicy; ponadto realizowanie współpracy z Centrum Komunikacji Społecznej przy Urzędzie m.st. Warszawy oraz z jednostkami pozarządowymi w zakresie pomysłów społecznych, kierowanych do zarządu dzielnicy;
2. realizowanie wraz z Wydziałem Architektury i Budownictwa dla Dzielnicy Wilanów oraz Wydziałem Infrastruktury dla Dzielnicy Wilanów, pracy w zakresie powstawania centrów lokalnych, w tym między innymi przeprowadzanie spotkań warsztatowych z mieszkańcami Wilanowa,
3. współdziałanie w zakresie procesu związanego z otrzymywaniem środków z funduszy europejskich, między innymi w:
 - a) udostępnianiu informacji na temat możliwości zdobycia dofinansowania ze środków funduszy europejskich oraz udzielaniu pomocy przy tworze-

niu, opiniowaniu i składaniu tego typu projektów w zakresie właściwości dzielnicy,

- b) współpraca z urzędami centralnymi, między innymi z Ministerstwem Rozwoju, Mazowieckim Urzędem Wojewódzkim oraz organizacjami samorządowymi, zaangażowanymi w proces pozyskiwania funduszy europejskich,
1. prowadzenie spraw związanych z budżetem partycypacyjnym dzielnicy, w tym kontrola nad zgłaszanymi pomysłami lokalnymi do zarządu dzielnicy oraz koordynowanie ich realizacji;
 2. koordynacja nad danymi dotyczącymi dzielnicy w Biuletynie Informacji Publicznej m.st. Warszawy;
 3. koordynacja spraw związanych z rekrutacją wśród uczniów i wyłonieniem Młodzieżowej Rady Dzielnicy oraz jej obsługa;²¹

Jak z powyższego wynika, zakres zadań wydziału jest bardzo szeroki. Proces promocji dzielnicy Wilanów, ma nie tylko być atrakcyjny dla turystów, ale przede wszystkim dla mieszkańców, teraźniejszych i przyszłych. Ma również na uwadze przyciągnięcie jak największej liczby inwestorów. Szybki tryb rozwoju dzielnicy jest bardzo istotny w procesie wypromowania się na skalę wojewódzką a nawet krajową. Wydział Komunikacji Społecznej i Promocji Dzielnicy Wilanów posiada swoją stronę internetową www.wilanow.pl, wydaje również co kwartał gazetkę pt. „Informator Wilanowski” oraz liczne plakaty udostępniane w ośrodkach miejskich.

Strona internetowa dzielnicy Wilanów

Strona internetowa dzielnicy Wilanów jest jednym z najważniejszych elementów przekazywania informacji oraz promowania terenu. Została ona zmodernizowana w 2012 r. Realizację strony internetowej, zlecono agencji internetowej Indico. Cały projekt był pomysłem burmistrza oraz mieszkańców, którzy wyrazili swoje oczekiwania, dotyczące informacji, które muszą się znaleźć na stronie dzielnicy. Warto tutaj pokreślić, że strona internetowa w dzisiejszych czasach spełnia rolę reprezentacji całej dzielnicy Wilanów:

Na stronie głównej dzielnicy Wilanów pięć zakładek prowadzi do odpowiedzi na najważniejsze pytania. Pierwszą zakładką jest URZĄD. Po jej otwarciu wysuwa się lista spraw związanych z urzędem, między innymi: aktualne informacje na temat Rady Dzielnicy, jak załatwić sprawę w Urzędzie, umówić się na spotkanie z urzędnikiem bądź nawet z samym burmistrzem dzielnicy, sprawdzić zamówienia publiczne, uzyskać informacje na temat Młodzieżowej Rady Dzielnicy Wilanów, sesji Rady Seniorów Dzielnicy Wilanów, sesji Rady Dzielnicy on-line, numerów kont bankowych oraz przejścia na stronę e-urząd. Można załatwić

21 Wydział Komunikacji Społecznej i Promocji dla Dzielnicy Wilanów, dostępny bezpośrednio na stronie internetowej dzielnicy Wilanów: <https://www.wilanow.pl/2012-12-05-15-03-23/wydzialy-dla-dzielnicy/wydzialy/wydzial-komunikacji-spolecznej-i-promocji> ale również w .Urzędzie Dzielnicy Wilanów.

sprawę w urzędzie nie wychodząc z domu. Można między innymi: pobrać druki, formularze ze strony internetowej, zarejestrować pojazd w urzędzie, umówić się na wizytę, zadać bezpośrednio pytanie do burmistrza lub urzędnika, sprawdzić status zamówienia dokumentów, załatwić sprawy związane z prowadzeniem działalności gospodarczej itp. Dzielnica w ten sposób promuje załatwianie spraw urzędniczych przez Internet, bez konieczności kontaktu fizycznego z urzędem.

Dzielnica Wilanów organizuje spotkania i szkolenia, w jaki sposób można bezpiecznie korzystać z Internetu i w jaki sposób można daną sprawę załatwić. Pozostałe cztery zakładki strony głównej dzielnicy Wilanów, to: dla mieszkańców, kultura/sport/edukacja, dokumenty oraz o Wilanowie. Wszystkie mają formę informacyjną, dla mieszkańców, turystów, ale również dla inwestorów. Podział na tematy bardzo ułatwia sprawę poruszania się po stronie. Można znaleźć tutaj wiele ciekawych informacji, jak np.: historia Wilanowa, opis pałacu Wilanowskiego, mapę podglądową tras rowerowych, rozmieszczenie obiektów publicznych, takich jak sklepy czy biblioteki, które miejsca warto odwiedzić oraz informacje dla turystów, którzy chcieliby się zatrzymać na dłużej. Po przejrzaniu wszystkich możliwych funkcji na stronie internetowej, można śmiało powiedzieć, że jest ona starannie przygotowana dla wszystkich grup wiekowych. Oferta strony została doceniona w rankingu dzielnic m.st. Warszawy.

Kolejną formą promocji są plakaty, które możemy zobaczyć głównie na filarach w całej dzielnicy, lub w ośrodkach publicznych, jak np. biblioteka. Plakaty informują o formie zorganizowanej imprezy, dacie, grupie wiekowej, dlaczego zorganizowana jest impreza, czy jest płatna czy nie itp.

Promocja wizualna, to taki rodzaj promocji, która nie wymaga aktywności ze strony widza, a jednocześnie ma bardzo dużą siłę przekazu. Informacja jest ukazywane na zewnątrz i wewnątrz budynków oraz udostępniana w wersji elektronicznej na stronach internetowych. Plakaty, dobrze sprecyzowane, zbudowane na podstawie skojarzeń, zwracają uwagę i trafiają do szerokiego grona odbiorców. Plakat jest sztuką, która wzbudza w nas emocje pozytywne bądź negatywne.²²

Wszystkie udostępniane plakaty można zobaczyć w Bibliotece Publicznej przy ul. Kolegiackiej 3. Przy głównym wejściu, na ścianach oprawione w ramki, przedstawiają wszystkie aktualne wydarzenia organizowane w dzielnicy Wilanów.

Liczne plakaty promują tereny Wilanowa lub zabytki, które warto zwiedzić. np. Pałac Jana Sobieskiego III w Wilanowie oraz wydarzenia organizowane na dziedzińcu Pałacu. Są też plakaty informujące o imprezach promujących aktywność ruchową np. *Warszawski weekend rowerowy w Wilanowie*,²³ czy *Women's run Wilanów*²⁴.

22 Alfred Brzozowski, Marta Derlicka, Agnieszka Szczypińska, *Bezpieczeństwo pracy*, Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2011.

23 <https://www.wilanow.pl/4162-wielki-warszawski-weekend-rowerowy>

24 <https://www.wilanow.pl/4101-women-s-run-w-wilanowie-zapraszamy-na-treningi>

Oczywiście w obecnych czasach plakaty są jednak mniej nośne, niż np. strony internetowe czy portale społecznościowe.²⁵

Portale społecznościowe

Wilanów, oprócz strony internetowej, posiada również stronę na popularnym portalu społecznościowym Facebook, swój profil: Dzielnica Wilanów. Łączna liczba osób, która polubiła stronę to 10 272, natomiast obserwuje ją 10 435 osób. Co 8 mieszkańców Wilanowa odwiedza stronę regularnie. Oprócz podstawowych informacji na temat dzielnicy, można uzyskać filmy z różnych spotkań czy wydarzeń, ankiety kierowane do mieszkańców i odwiedzających dzielnicę, informacje o różnych spotkaniach zorganizowanych przez bibliotekę, o warsztatach, remontach w dzielnicy, zmianach, których chce dokonać burmistrz oraz o nowościach w Wilanowie. Dużym plusem jest fakt, że posty zamieszczane są regularnie, bez dłuższej przerwy.

Na profilu również znajduje się informacja o mapach dojazdu do poszczególnych miejsc w dzielnicy. Oprócz wiadomości jak możemy dojechać, np. do Pałacu Wilanowskiego, są również podane możliwości zaparkowania samochodu i komunikaty o utrudnieniach związanych z komunikacją. Mapy są aktualizowane przez portal Google Maps na bieżąco, podobnie jak inne informacje. Atutem profilu lub strony na Facebook'u jest zasięg, wysyłanie informacji o dzielnicy do szerszej grupy docelowej. W ostatnim okresie stało się popularne oznaczanie miejsc w których się było, np. jem kolację w restauracji Milanovo. Ważnym punktem na takich stronach jest też informowanie odbiorców o zorganizowanych uroczystościach, wydarzeniach czy projektach do zrealizowania. Wszystkie czynniki wyżej wymienione sprzyjają budowaniu promocji jednostki, bez ponoszenia większych kosztów. Wiele portali społecznościowych jest bezpłatnych, a jeśli chce się, aby posty trafiały do większej liczby osób, to wtedy należy opłacać reklamę.

Profil na Facebooku, w porównaniu ze stroną internetową wyróżnia się jeszcze jednym aspektem. Otóż można bezpośrednio napisać do administratora profilu, wejść w tak zwany czat na żywo, zarówno pisemny jak i przy użyciu kamery video. Na stronie głównej profilu jest informacja, w jakim czasie osoba odpisuje, liczba wyświetleń w ciągu dnia, liczba cotygodniowych dodawanych postów, jakie inne portale zostały polubione przez stronę Wilanowa, z kim dzielnica współpracuje, jeśli chodzi o sponsorów itd.

Strona internetowa Wilanowa i profil na Facebooku różnią się od siebie treścią, informacjami, opiniami czy prowadzeniem ankiet. To co jest możliwe korzystaniu z nich, przedstawia **Tabela 1**.

25 Alfred Brzozowski, Marta Derlicka, Agnieszka Szczygielska, *Bezpieczeństwo pracy*, entralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2011.

Tabela 1. Zestaw form wykorzystywanych przez stronę internetową i portal, do celów promocyjnych

	STRONA INTERNETOWA	PROFIL NA FACEBOOK'U
GŁÓWNE NARZĘDZIE PROMOCJI	www.wilanow.pl	www.facebook.com/Wilanow.dzielnica
PODSTAWOWY CEL PROMOCJI	Strona została stworzona do celów informacyjno-dokumentalnych i aby zaistnieć w sieci.	Profil został stworzony do celów, aby poszerzyć liczbę odbiorców, aby promować wydarzenia, aby coraz większa grupa osób mogła oznaczyć się, że spędza wolny czas lub mieszka w Wilanowie.
PUBLIC RELATIONS	- Informacja o zorganizowanych wydarzeniach przez dzielnicę. - Udostępnianie plakatów o-line. - Informacja o remontach. - Informacja o nowych otwartych miejscach w dzielnicy.	- Relacje na żywo z zorganizowanych imprez. - Oznaczenia osób sławnych na Facebooku, że były na wydarzeniu. - Zaproszenia sławnych osób na wydarzenie. - Czat z osobami popularnymi. - Ukazanie dzielnicy z innej perspektywy. - Zabranie obserwatorów on-line do muzeum w Pałacu Wilanowskim.
AKTYWNOŚĆ OSÓB NA STRONACH	Przy niektórych wydarzeniach jest możliwość wystawienia opinii.	Pełna aktywność osób obserwujących portal. Wyrażenie swojej opinii pozytywnej czy negatywnej. Portal również umożliwia uczestnictwo w ankietach otwartych.
WYNIK PROMOCJI	Dociera do ograniczonej liczby osób.	Zasięg na światową skalę międzynarodową.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie strony internetowej Wilanowa: www.wilanow.p, oraz na podstawie portalu społecznościowego: www.facebook.com/wilanow

Gazetka wilanowska

Wilanów oprócz internetowych form udostępniania informacji, posiada również gazetkę, wydawaną co trzy miesiące. Nazwa gazetki to „Informator Wilanowski”. Powstała w roku 2005, kiedy to wydano pierwszy egzemplarz. Warto tutaj pokreślić fakt, że gazetka od samego początku jest dla mieszkańców Wilanowa wydawana bezpłatnie w formie papierowej oraz elektronicznej. Nakład gazetki wynosi 5 000 egzemplarzy 16-stronicowych, które są udostępniane w publicznych miejscach Wilanowa, takich jak: biblioteki, dom kultury czy Urząd Dzielnicy. „Informator Wilanowski” jest prowadzony głównie dla mieszkańców dzielnicy, w trybie ciągłym informuje o wydarzeniach kulturowo-społecznych, o inwestycjach, które podjęła dzielnica, o komunikatach wydawanych przez urzędy, o ciekawych projektach dotyczących zabudowy terenów Wilanowa, o budżecie dzielnicy itp.

Śledząc wydane gazetki od roku 2005 do roku obecnego 2018, można zauważyć, że zmieniała się struktura papieru, forma została bardziej dopracowana.

Styl redagowania dziennikarzy oraz forma, w jakiej są przedstawiane walory dzielnicy, przeszły metamorfozę. Sprzyja to powiększeniu się liczby czytelników. Mieszkańcy Wilanowa lubią swoją gazetkę. Jeden z mieszkańców Wilanowa, który mieszka w dzielnicy od ponad dwóch lat, powiedział: „W Urzędzie Dzielnicy Wilanowa, natrafiłem w gazetce na opis miejsca, w którym mieszkam dowiedziałem się wiele o tym miejscu. Znalazłem również inne cenne informacje, których poszukiwałem. Od tego dnia chętnie przychodzę po kolejne egzemplarze.”

W gazetce niema ogłoszeń kupna-sprzedaży mieszkań czy innych tego typu ogłoszeń. Wydawnictwo gazetki wiele razy otrzymywało propozycje udostępnienia reklamy deweloperskiej, ale jak tłumaczą autorzy tekstów: „Gazetka jest stworzona, aby informować mieszkańców o ewentualnych zmianach, inwestycjach, których dokonujemy i o tych które będą realizowane, a także o nadchodzących wydarzeniach”.

Oceniając gazetkę Wilanowa należy podkreślić, że jest ona tworzona specjalnie dla mieszkańców. Zawiera np. informacje na temat dzieci i zdobywanych przez nie nagród, informacje na temat publicznych obiektów, takich jak sklepy, szkoły itp., o wydarzeniach, szkoleniach oraz dokonywanych remontach. Gazetka jest bardzo rzetelnie prowadzona zarówno przez autorów tekstów, jak i przez wydawnictwo. Grafika jest atrakcyjna i czytelna. „Informator Wilanowski” spełnia rolę wizytówki Wilanowa. Jednocześnie ma charakter obiektywny, nie promując firm o charakterze komercyjnym.

Promocja deweloperów wilanowskich

Znaczna część promocji wykorzystywanej w Wilanowie to promocja deweloperów. Nowe koncepcje, gwarancja na inwestycje, hasła dopasowane do przyszłych nabywców, to przykład przepisu na atrakcyjną kampanię reklamową deweloperów. Obserwując reklamy deweloperów, można zauważyć pewną ciągłość powtarzania się, tak jakby reklamy stworzone zostały wg jednego szablonu. Główną rolę w tych reklamach odgrywa wzmianka o jakiś ciekawostkach zagospodarowania przestrzennego danego terenu, na odwrót natomiast jest informacja o inwestycjach dewelopera oraz jego dane kontaktowe. Grafika takiej reklamy również nie była szczególnie atrakcyjna, głównie przedstawiała zarys budynków mieszkaniowych z niewielką ilością zieleni dokoła. Tak prezentujące się reklamy deweloperów, osiągały niestety marny rezultat, jeśli chodzi o sprzedaż mieszkań. Przyszli klienci mieli problem z odróżnieniem jednej reklamy od drugiej. Brak podstawowych informacji powodował brak zainteresowania. Rozmawiając z jedną mieszkanką Wilanowa, zapytaną o to, w jaki sposób dowiedziała się o sprzedaży mieszkań w Miasteczku Wilanów, odpowiedziała: „O sprzedaży mieszkań dewelopera dowiedziałam się przy okazji, kiedy jechałam na spotkanie z firmy. Zauważyłam ogłoszenie na płocie, które informowało o ostatnich wolnych mieszkań na sprzedaż. W ten sposób zostałam właścicielką przepięknego

mieszkania w Wilanowie”.

Ceny mieszkań zaczęły stopniowo spadać wraz z kryzysem budowlanym, który rozpoczął się ok. dwa lata temu. Obecnie sprzedaż mieszkania jest nie lada sztuką. Dziś żaden deweloper nie daje w prezencie mebli do mieszkania, samochodu czy nawet pralki, bo przyszłego nabywcę interesuje ppppppprzede wszystkim pomoc w załatwieniu w trybie szybkim kredytu oraz atrakcyjna cena mieszkania czy domu.

Receptą na kryzys, okazało się promowanie mieszkań wraz z programem „Rodzina na swoim”. Program co prawda pojawił się już w 2007 roku, ale dopiero niedawno włączył do niego deweloperów.

Deweloper QUALIA DEVELOPMENT w reklamie dotyczącej sprzedaży mieszkań na terenie Miasteczka Wilanów, zamieścił taką informację: Ponad 50 mieszkań w programie „Rodzina na swoim”.²⁶ Mieszkania w przeciągu czterech miesięcy zostały sprzedane. Głównymi osobami kupującymi mieszkania są osoby spoza Warszawy, które przyjechały tutaj w poszukiwaniu pracy czy na studia. Ponad połowa mieszkańców Warszawy to osoby z całej Polski oraz z zagranicy. Często takie osoby nie wracają już do swoich rodzinnych stron. Przedstawiana obniżka ceny przy wsparciu programu, zachęca ludzi do kupienia mieszkania u tego dewelopera. Minusem programu jest ograniczony metraż mieszkań czy domów. Mieszkanie nie może mieć więcej niż 75 m², natomiast dom więcej niż 140 m².²⁷

Deweloperzy, którzy nie mogli skorzystać z programu, tworzą jednostkę pomocniczą dla osób, które chcą kupić swoje mieszkania dzięki kredytowi bankowemu. Deweloperzy indywidualnie z każdym klientem negocjują cenę mieszkania w taki sposób, aby na tym zarobić. W praktyce wygląda to tak, że każda para czy osoba, otrzymuje gratisowego opiekuna, który pomaga przy uzyskaniu kredytu i aż do finalizacji wybrania mieszkania.

Deweloperzy zwracają uwagę na grafikę reklamy. Sztuczki krajobrazowe w spotach reklamowych, przedstawiają głównie szczęśliwych ludzi, np. rodziny oraz przestrzeń wokół budowy otoczoną przyrodą.

Na billboardach uwagę przyciągają znane osobistości z show-biznesu. Pierwszą osobą, która zareklamowała nowo wybudowane osiedla „Avengarden”, dewelopera Villa Natura, była piosenkarka, Edyta Górniak.²⁸ Podczas jednych ze swoich koncertów dla dewelopera, w roku 2007, powiedziała swoim fanom, że właśnie na tym osiedlu zamieszka i ma nadzieję, że jej nowi sąsiedzi polubią jej głośne śpiewanie. Następną znaną postacią, która po sąsiedztwu wprowadziła się, u tego samego dewelopera był znany kompozytor, Piotr Rubik, który reklamował Villę Magdalenkę. Przed P. Rubikiem była znana dziennikarka Beata Pawlikowska.²⁹

26 <https://qualia.pl/>

27 <http://www.rodzinaswoim.net.pl/program-rodzina-na-swoim.html>

28 <http://edytagorniak.blogspot.com/2007/11/avangarden.html>

29 <http://www.domiporta.pl/poradnik/1,126867,8518443,radoslaw-majdan-zareklamuje-mieszkania.html>

Niestety, nie zawsze użycie popularnej osoby idzie w parze ze zwiększoną sprzedażą mieszkań czy domów. Tak się stało w przypadku reklamowania ekskluzywnych apartamentów, przez aktorkę Edytę Herbuś. Młoda aktorka reklamowała je poprzez bilbordy, ale również zachwalała je w portalach społecznościowych, wywiadach oraz spotach reklamowych.

Deweloperom nie brakuje pomysłów na kolejne promowanie się. Ostatnim hitem wśród reklam przedstawianych przez nich są hasła: „ciche”, „rodzinne” lub „przestronne”. Obecnie te słowa pełnią główną rolę, jako wizytówka miejsca, gdzie przyszły nabywca zamieszka. Kluczem natomiast do sukcesu jest słowo „rodzinne”, ponieważ młode małżeństwo zawsze marzy o tym, aby ich nowy dom spełniał idealne warunki do powiększenia rodziny.

Pozycja Wilanowa w rankingu dzielnic warszawskich

Warszawa jest jednym z największych miast w Polsce. Średnio połowa liczby ludności to osoby, które przeprowadziły się do tego miasta w poszukiwaniu pracy czy w momencie podjęcia studiów. Natomiast 20% tej połowy to osoby z zagranicy. Warszawa jak każde inne miasto, składa się z dzielnic, mniej lub bardziej prestiżowych, jedne wyróżniają się bogatą kulturą, przyrodą, zachowanymi historycznymi budynkami, tradycjami, nowoczesnością architektury, ciekawymi miejscami lub atrakcyjnymi warunkami do życia. Są dzielnice biedne, są ekskluzywne. Dla każdego mieszkańca, z różnych perspektyw miasto może mieć inny kształt. Jednym dane miejsce może się bardzo podobać, natomiast innym nie. Z różnych opinii, zarówno pozytywnych jak i negatywnych, tworzy się wizerunek Warszawy. Dla porównania wszystkie dzielnice stworzono ranking atrakcyjności dzielnic Warszawy. Dane zawarte w rankingu to dane statystyczne, sporządzone w roku poprzedzającym wskaźnik atrakcyjności.³⁰

Po raz pierwszy ranking dzielnic Warszawy ogłoszono w roku 2013 na bazie danych statystycznych za rok 2011.³¹

W rankingu dzielnic Warszawy z roku 2017 wykorzystano dane statystyczne, udostępnione w publikacji *Panorama dzielnic Warszawy w 2015 r.*³² udostępnionej także w wersji elektronicznej na stronie internetowej Urzędu Statystycznego w Warszawie.³³

Przedmiotem badanym w rankingu dzielnic jest przede wszystkim atrakcyjność warunków życia mieszkańców Warszawy. W rankingu zostały one przedstawione jako czynniki, które wpływają na poziom zaspokojenia potrzeb miesz-

30 Opracowanie na podstawie *Ranking dzielnic Warszawy pod względem atrakcyjności warunków życia*, Urząd Statystyczny w Warszawie, rok 2017, s. 2.

31 <http://warszawa.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/warunki-zycia/ranking-dzielnic-warszawy-pod-wzgledem-atrakcyjnosci-warunkow-zycia,1,1.html>.

32 <http://warszawa.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/inne-opracowania/panorama-dzielnic-warszawy-w-2015-r-,5,17.html>.

33 Opracowanie na podstawie *Ranking dzielnic Warszawy pod względem atrakcyjności warunków życia*, Urząd Statystyczny w Warszawie, rok 2017, s. 2.

kańców. Przede wszystkim trzeba zwrócić uwagę, że spełnianie potrzeb wiąże się z jakością życia. Za jakość odpowiada wiele czynników, takich jak: dostępność przyrody w otoczeniu mieszkalnym, pozycji w świecie społecznym, zdrowie, czystość zarówno sfery ziemnej jak i powietrza oraz zadowolenia z mieszkania w danej dzielnicy. Badanie nad satysfakcją jest prowadzone na podstawie ankiet.³⁴

Ranking dzielnic w Warszawie, został przeprowadzony dla wszystkich 18 dzielnic. Według danych statystycznych najlepiej wypadł Wilanów, który w mierniku statystycznym otrzymał wynik 0,704. Najmniej atrakcyjną dzielnicą okazał się Rembertów, który otrzymał wskaźnik w wysokości 0,134.

Wilanów oraz Śródmieście zakwalifikowano do najlepszych dzielnic do życia w całej Warszawie. Wilanów w opinii mieszkańców biorących udział w ankiecie, zajął w rankingu pierwsze miejsce. To tutaj odnotowano najmniejszą „liczbę osób bezrobotnych w przeliczeniu na 1 tys. ludności oraz najwyższą liczbą osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym wśród dzielnic Warszawy”.³⁵ Drugie miejsce zajęła dzielnica Śródmieście. Tereny Śródmieścia są niewielkie, natomiast bardzo dobrze zagospodarowane, między innymi Śródmieście ma bardzo dobrze rozwiniętą infrastrukturę i sieć komunikacji miejskiej.

Definicja atrakcyjności dzielnicy jest przez każdego inaczej formułowana, w zależności od poziomu życia konkretnych mieszkańców. Potrzeby również są różne, np. rodziny z dziećmi mają inne zapotrzebowanie na rejon mieszkania czy domu niż osoby starsze, studenci czy osoby samotne. Biorąc pod uwagę każdą grupę wiekową, stworzono ranking dla trzech grup społecznych, takich jak:

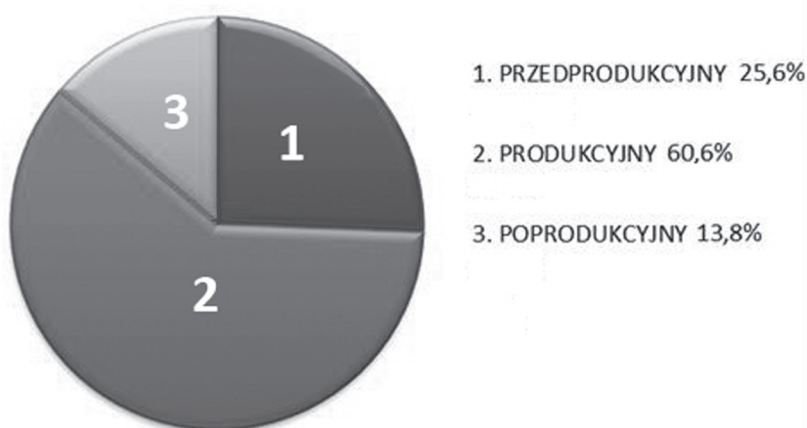
1. rodziny z dziećmi
2. osoby pracujące, w wieku produkcyjnym, tworzące jednoosobowe gospodarstwo domowe – zwanych dalej singlami,
3. osoby starsze, w wieku poprodukcyjnym – zwane dalej seniorami.³⁶

Jak już była mowa o tym wyżej, Wilanów obecnie liczy 36 495 mieszkańców (stan na 31 grudnia 2017r.), którzy dzielą się na trzy grupy wiekowe. Przedstawia to **Wykres nr 1**.

34 Cz. Bywalec, L. Rudnicki, *Podstawy ekonomiki konsumpcji*, AE, Kraków 1999

35 Opracowanie na podstawie „Ranking dzielnic Warszawy pod względem atrakcyjności warunków życia”, Urząd Statystyczny w Warszawie, rok 2017, str. 6

36 „Ranking dzielnic Warszawy pod względem atrakcyjności warunków życia”, Urząd Statystyczny w Warszawie, rok 2017, str. 7

Wykres 1. Grupy społeczne dzielnicy Wilanów

Źródło: „Ranking dzielnic Warszawy pod względem atrakcyjności warunków życia”, Urząd Statystyczny w Warszawie, rok 2017, str. 17.

Na 100 osób w wieku produkcyjnym, przypada 65 osób w wieku nieprodukcyjnym. Z ważnych czynników godnym odnotowania jest fakt najwyższego przyrostu naturalnego (15,8) oraz liczby urodzeń (20,4) w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców.³⁷

Analiza migracji wewnętrznych w mieście Warszawa, wskazują, że grupa „Rodziny z dziećmi”, tj. ludzie młodzi w wieku od 25 do 35 lat, przeprowadzają się do dzielnicy Wilanów. Dzielnica pod tym względem zajmuje w rankingu drugie miejsce. Z danych statystycznych wynika, że 50,1% ludności emigrujących do innych dzielnic wybiera Wilanów. Głównymi atutami dzielnicy są przede wszystkim takie udogodnienia dla rodzin z dziećmi, jak place zabaw, dostęp do lasów, łąk, ośrodków publicznych, przedszkoli, szkół oraz wiele miejsc do spędzenia wolnego czasu na dworze. Wilanów również otrzymał drugie miejsce ze względu na liczbę urodzeń. Powierzchnia parków na 1 mieszkańca przekracza o 50% normę podstawową. Natomiast, jeśli chodzi o szkoły czy przedszkola to wskaźniki są niższe.

Grupa produkcyjna w Wilnowie charakteryzuje się bardzo dużą liczbą osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, tj. 27 na 100 osób oraz najmniejszą liczbą osób bezrobotnych, których jest 11 osób na 1 tys. ludności mieszkającej w Wilanowie. Na wskaźnik osób pracujących na pewno wpływają pozytywnie wprowadzające się młode osoby. Wilanów w rankingu grupy produkcyjnej dzielnic Warszawy, jest na czwartym miejscu. Wyprzedzają go Żoliborz, Śródmieście i Włochy. W przeliczeniu na 1 tys. ludności dopiero wprowadzającej się do Wilanowa, odnotowano, że ok 40% oddanych mieszkań jest dla osób samotnych.

³⁷ Ranking dzielnic Warszawy pod względem atrakcyjności warunków życia, Urząd Statystyczny w Warszawie, rok 2017, s. 17.

Trzecią grupą są seniorzy, gdzie Wilanów zajmuje w rankingu ósme miejsce. Za seniorów uznano kobiety po 60 roku życia oraz mężczyzn po 65 roku życia. Coraz większą grupą stają się osoby starsze, zamieszkujące Warszawę, bowiem postępuje proces starzenia się populacji. Przyczyną zajęcia przez Wilanów ósmego miejsca jest: brak pobliskich placówek medycznych, z których seniorzy mogli by skorzystać, brak szpitala publicznego (obecnie obok Instytutu Onkologii w Ursynowie, budowany jest szpital ogólnodostępny dla dzielnic: Ursynów, Wilanów oraz dla Mokotowa) oraz brak podstawowej komunikacji miejskiej dojeżdżającej do poszczególnych części Wilanowa.

W 2015 roku oddano do użytkowania ok. 39 mieszkań na 1 tys. ludności. Minimalna powierzchnia mieszkania w Miasteczku Wilanów, to ok. 70 m². Wokół mieszkań nowi mieszkańcy Wilanowa mogą aktywnie spędzać czas na świeżym powietrzu, dzięki licznym ścieżkom rowerowym. Powierzchnia przeznaczona do jazdy rowerem to 16,6km. Jeśli mieszkaniec nie posiada swojego roweru, może skorzystać z rowerów miejskich, które mają 5 lokalizacji. Do użytkowania zostało przeznaczonych 30 086 rowerów, które są pod stałą opieką firmy Verturilo.

Wykres 2. Powierzchnia Wilanowa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wykresu z „Ranking dzielnic Warszawy pod względem atrakcyjności warunków życia”, Urząd Statystyczny w Warszawie, rok 2017, str. 18.

Edukacja najmłodszych mieszkańców Wilanowa stopniowo zaczyna się poprawiać. Przedszkola stanowią 71,9% wszystkich placówek umiejscowionych w tej dzielnicy, w każdym przedszkolu jest ok 83 dzieci. W 2015 roku odnotowano, że do przedszkoli uczęszcza 2110 dzieci. Pozostałe 28,1% to szkoły różnego typu. Na terenie znajdują się 12 szkół podstawowych, w których uczyło się w 2015 roku ok. 2951 dzieci. Istniało 5 gimnazjum, do których uczęszczało 835 uczniów. Obecnie trwa zamiana tych szkół na szkoły typu podstawowa czy liceum, zgodnie z obowiązującymi zmianami w edukacji.

Z usług placówek medycznych w Wilanowie w 2015 roku można było skorzystać w 24 placówkach, na które przypadało ok. 1366 pacjentów. Mieszkańcy mogli wykupić lekarstwa w 12 aptekach; gdzie na jedną aptekę przypadało 2733 mieszkańców Wilanowa.

Oczekiwania mieszkańców Wilanowa

Oczekiwania mieszkańców Wilanowa rosną. Kiedy grunty rolne zostały przekazane na różne inwestycje deweloperskie, pojawiło się zapotrzebowanie na: drogi dojazdowe do przyszłych bloków, ścieżki rowerowe, komunikację miejską łączącą całą dzielnicę, kompleksy usługowo-handlowe, przychodnie oraz przede wszystkim szkoły i przedszkola.

Od 2011 roku prowadzona jest ankieta dotycząca przyszłości całego Wilanowa. W ankiecie na bieżąco bierze udział bardzo dużo ludzi zwykle mieszkańców nowej części dzielnicy, czyli Miasteczka Wilanów. Na brak ciszy narzekają mieszkańcy osiedli położonych blisko Świątyni Opatrzności Bożej oraz budynków umiejscowionych przy ruchliwej ulicy i blisko szpitala Medcover. Kolejnym problemem są ogrodzenia wzdłuż osiedli, ale również wokół części publicznych. Jednym zamykane osiedla się podobają i nie mają nic przeciwko ochronie prywatności, natomiast inni mieszkańcy uważają, że ogrodzenie odizolowuje od życia społecznego. Według wizji Guya Perry'ego Miasteczko Wilanów miało być w 100% otwartą przestrzenią, jedynie ogrodzone miały być miejsca przeznaczone wyłącznie dla dzieci.

Spora część mieszkańców zauważa korki wokół Miasteczka Wilanów, ale również wewnątrz. Mieszkańcy domagają się stworzenia pasa szybkiego ruchu dla komunikacji miejskiej, która według innych dodatkowo utrudnia poruszanie się samochodami indywidualnymi. Głównym problemem są korki związane z ciągłymi remontami dróg w tym obszarze Wilanowa.

Wilanów jest najbardziej atrakcyjną dzielnicą Warszawy. Dowodzą tego liczne rankingi oraz ankiety. Mieszkańcy z reguły cenią sobie spokój i ciszę w tej części miasta. Fakt, że Miasteczko Wilanów jest jeszcze w procesie rozbudowywania się oznacza, że dzielnica jeszcze zyska, ale też na pewno pojawią się kolejne potrzeby i trudności.

Podsumowanie

Promocja oraz reklama odgrywa ważną rolę w gospodarce rynkowej. Ta problematyka nie jest jeszcze dokładnie rozpoznana, jeżeli chodzi o jednostki samorządu terytorialnego. Warto dodać, że formy tej promocji odnoszą się bezpośrednio do danego miejsca, ale również do określonych odbiorców:

- mieszkańców aktualnych i przyszłych, przy stosowanym efekcie przyciągania do danego miejsca,
- przedsiębiorców, tworzących nowe miejsca pracy i usługi,
- turystów i zwiedzających.

Wilanów ze względu na swą historię oraz współczesną atrakcyjność lokalizacyjną stanowi dobry przedmiot badań z punktu widzenia promocji i jej oddziaływania w samorządzie terytorialnym. Promocja dla części starej i historycznej, jest skierowana do zwiedzających turystów. Natomiast nowa do mieszkańców

obecnych i przyszłych, również do inwestorów. W pracy skupiono się nad promocją w tej części. Można ją podzielić na promocję ze strony Urzędu, która pełni główną rolę informacyjną i ze strony prywatnych deweloperów, o charakterze czysto komercyjnym.

Na cele promocji dzielnica Wilanów przeznacza w swoim budżecie ok. 300 tys. złotych na rok. Część tych środków przeznaczona jest na czasopismo, które wydawane jest co kwartał. Stanowi ono głównie informator dla mieszkańców Wilanowa. Drugą formą zastosowania promocji są fora oraz strony internetowe. Trzecią formą promocji są plakaty. Można je zaobserwować w takich miejscach, jak biblioteki, specjalne banery na plakaty oraz ośrodki publiczne typu urząd czy dom kultury.

W dzielnicy mieszka ok. 35 tys. ludności i liczba ta cały czas rośnie.

Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, prowadzi swoją stronę internetową. Najbardziej efektowną reklamą i promocją tego miejsca, jest „Królewski Ogród Światła przy pałacu w Wilanowie” poświęcona historii tego miejsca, ale również przedstawienia Wilanowa.

Wilanów, zgodnie z założeniem Guya Perry'ego staje się czymś w rodzaju małego imperium, które będzie w stanie zaspokoić potrzeby wszystkich mieszkańców. Przestrzeń pod budowę Miasteczka Wilanów, ma swój bierny udział w poprawie jakości całego Wilanowa. Wilanów dzięki sporej niezagospodarowanej części słynie z tego, że posiada dużo zieleni, blisko umiejscowiony las, ścieżki rowerowe. Wiele koncepcji zostało zrealizowanych przy współudziale mieszkańców. Oczywiście jak każda inna jednostka spotyka się z problemami życia współczesnego, które osoby zarządzające dzielnicą starają się rozwiązywać, również poprzez działania społeczne i promocyjne.

Bibliografia

Wydawnictwa zwarte:

- Bennett Peter D., *Dictionary od Marketing Terms*, American Marketing Association, Chicago 1995.
- Brzozowski Alfred, Derlicka Marta, Szczygielska Agnieszka, *Bezpieczeństwo pracy*, Centralny Instytut Ochrony Pracy-Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2011.
- Bywalec Czesław, Rudnicki Leszek, *Podstawy ekonomiki konsumpcji*, AE, Kraków 1999.
- Fijałkowski Wojciech, *Wilanów*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1973.
- Fijałkowski Wojciech, Krawczyk Jan, *Wilanów dawny i współczesny*, Wydawnictwo Interpress, Warszawa 2002.
- Fijałkowski Wojciech, *Vademecum Wilanowa, Muzeum Pałac w Wilanowie*, Warszawa 2011.
- Grzegorzczak Adam, *Reklama*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2010.

Kolitowska Zofia, *Wilanów, II wydanie uzupełniające*, Wydawnictwo „Sport i Turystyka”, Warszawa 1978.

Lachowski Tomasz, *Dawno temu w Wilanowie*, Warszawa, 2006.

Meffert Heribert, *Marketing. Grundlagen der Absatzpolitik*, Gabler, Wiesbaden 1968.

Niemierowska-Szczepańczyk Bożenna, *Wilanów w czasie okupacji niemieckiej 1939-1945*, Wydano nakładem własnym autora, Warszawa 1992.

Nowacki Robert, Strużycki Marcin, *Reklama w przedsiębiorstwie*, Difin, Warszawa 2002.

Paprocki Bartłomiej, *Gniazdo Cnoty, Zkąd Herby Rycerstwa sławnego Królestwa Polskiego, Wielkiego Księstwa Litewskiego, Ruskiego, Pruskiego, Mazowieckiego, Zmudzkiego, y inszych Państw do tego Królestwa należących Książąt, y Panow początek swoy maią*, Kraków 1578.

Radecka Aleksandra oraz Osińska-Skotak Katarzyna, *Teledetekcja Środowiska, dawniej Fotointerpretacja w Geografii*, Tom 52, Polskie Towarzystwo Geograficzne, Oddział Teledetekcji i Geoinformatyki, Warszawa 2015.

Skowronek Jerzy, *Adam Jerzy Czartoryski 1770-1861*, Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 1994.

Szymański Mateusz, *Rozwijamy miasta z głową*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2014.

Wiktor Jan W., *Promocja System komunikacji przedsiębiorstwa z rynkiem*, PWN, Warszawa 2001.

Artykuły:

Kielak-Ciemniewska Ewa, *Miasto Wilanów*, Czasopismo „Stolica”, Warszawa 2012.

Zygańska Danuta, *Dbam o równomierny rozwój Wilanowa*, Informator Wilanowski, Warszawa 2018.

Akty prawne:

Ustawa z dnia 15 marca 2002 r. o ustroju miasta stołecznego Warszawy, (Dz.U. 2002 nr 41 poz. 361)

Strony internetowe:

<https://www.wilanow.pl/owilanowie>

<http://www.sztetl.org.pl/>

<https://www.wilanow.pl/o-wilanowie/statystyki>

http://www.miasteczkowilanow.pl/page/section1/63histoia_miasteczka_wilanow.html

http://www.bprw.com.pl/oferta_inz.htm

<http://www.zw.com.pl/artukul/172580.html>

<https://www.wilanow.pl/o-wilanowie/2012-12-13-10-10-21>

<https://www.wilanow.pl/o-wilanowie/2012-12-13-10-10-21>
<http://www.postermuseum.pl/o-muzeum/>
<https://www.wilanow.pl/o-wilanowie/2012-12-13-10-10-21>
<https://www.wilanow.pl/2012-12-05-15-03-23/wydzialy-dla-dzielnicy/wydzialy/wydzial-komunikacji-spoecznej-i-promocji>
<https://www.wilanow.pl/4162-wielki-warszawski-weekend-rowerowy>
<https://www.wilanow.pl/4101-women-s-run-w-wilanowie-zapraszamy-na-treningi>
<http://www.rodzinaswoim.net.pl/program-rodzina-na-swoim.html>
<https://qualia.pl/>
<http://www.rodzinaswoim.net.pl/program-rodzina-na-swoim.html>
<http://edytagorniak.blogspot.com/2007/11/awangarden.html>
<http://www.domiporta.pl/poradnik/1,126867,8518443,radoslaw-majdan-zareklamuje-mieszkania.html>
<http://warszawa.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/warunki-zycia/ranking-dzielnic-warszawy-pod-wzgledem-atrakcyjnosci-warunkow-zycia,1,2.html>
<http://warszawa.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/warunki-zycia/ranking-dzielnic-warszawy-pod-wzgledem-atrakcyjnosci-warunkow-zycia,1,1.html>
<http://warszawa.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/inne-opracowania/panorama-dzielnic-warszawy-w-2015-r-,5,17.html>

Anna Kaczyńska

